

Státní sociální podpora

Bc. Jana Dvořáková

Diplomová práce
2008

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky
Ústav veřejné správy a regionálního rozvoje
akademický rok: 2007/2008

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Jana DVORÁKOVÁ, DiS.**
Studijní program: **N 6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Veřejná správa a regionální rozvoj**

Téma práce: **Státní sociální podpora**

Zásady pro vypracování:

Úvod

I. Teoretická část

- Popište vznik a vývoj státní sociální podpory.
- Charakterizujte druhy dávek státní sociální podpory.
- Analyzujte řízení o dávkách státní sociální podpory.

II. Praktická část

- Porovnejte dávky sociální podpory v České republice a vybraných státech Evropské unie.
- Zhodnoťte význam agendy státní sociální podpory.

Závěr

Rozsah práce: cca 40 stran
Rozsah příloh:
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

- [1] BŘEZSKÁ, N., BURDOVÁ, E., VRÁNOVÁ, L. Státní sociální podpora s komentářem a příklady k 1. 5. 2007. 11. vyd. Olomouc: Anag, 2005. 208 s. ISBN 978-80-7263-402-6.
[2] BŘEZSKÁ, N., BURDOVÁ, E., VRÁNOVÁ, L. Státní sociální podpora. 10. vyd. Olomouc: Anag, 2005. 214 s. ISBN 80-7363-288-4.
[3] MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. Státní sociální podpora. 1. vyd. Praha: MPSV, 2005. 72 s. ISBN 80-86878-28-7.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Leona Mácová**
Ústav veřejné správy a regionálního rozvoje
Datum zadání diplomové práce: **10. března 2008**
Termín odevzdání diplomové práce: **5. května 2008**

Ve Zlíně dne 10. března 2008

doc. Dr. Ing. Drahomíra Pavelková
děkan

doc. RNDr. René Wokoun, CSc.
ředitel ústavu

ABSTRAKT

Tato diplomová práce se v teoretické části zabývá vývojem systému dávek pro rodiny s dětmi před vznikem státní sociální podpory, dále vznikem a vývojem systému státní sociální podpory, popisuje dávky poskytované z tohoto systému a rozpracovává postup řízení o těchto dávkách. V praktické části se věnuje porovnání rodinných dávek Slovenska, Německa, Velké Británie a Švédska se systémem státní sociální podpory v České republice. Dále je zhodnocen význam agendy z hlediska nároku na státní rozpočet a na závěr uveden vlastní návrh na změnu celého systému.

Klíčová slova: státní sociální podpora, sociální dávky, přídavek na dítě, rodičovský příspěvek, životní minimum, zahájení řízení, účastníci řízení, rozhodnutí, odvolání

ABSTRACT

This thesis deals with the theoretical part of the evolution of benefits for the family with children before the State Social Support and explains the benefits which are provided from this new system. The practical part is devoted to the comparison of family benefits in Slovakia, Germany, Great Britain and Sweden with the system of State Social Support in the Czech republic. Followed by the evolution and importance of the State budget and in conclusion proposes the changes to the whole system.

Keywords: state social support, social benefits, child benefit, parental subsidy, living wage, commencement of proceedings, participants in proceedings, decision, appeal

Poděkování, motto

Na tomto místě bych ráda poděkovala za cenné rady, věcné připomínky při konzultacích a odborné vedení vedoucí mé diplomové práce Mgr. Leoně Mácové.

Také si velmi cením pomoci všech těch, kteří byli ochotni spolupracovat se mnou při zpracování této práce. Velký dík patří zejména kolegům z odboru státní sociální podpory v Prostějově, kteří mi poskytovali v průběhu zpracování aktuální informace a rady.

OBSAH

ÚVOD.....	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 POPIŠTE VZNIK A VÝVOJ STÁTNÍ SOCIÁLNÍ PODPORY	11
1.1 VÝVOJ DÁVEK PRO RODINY A DĚTI PŘED VZNIKEM STÁTNÍ SOCIÁLNÍ PODPORY	11
1.1.1 Státní vyrovnávací příspěvek	11
1.1.2 Přídavky na děti.....	12
1.1.3 Rodičovský příspěvek	13
1.1.4 Podpora při narození dítěte	14
1.1.5 Zaopatřovací příspěvek a příspěvek na byt vojáka	14
1.1.6 Dávky pěstounské péče	15
1.1.7 Pohřebné.....	15
1.1.8 Jednorázový příspěvek	16
1.2 VZNIK SYSTÉMU STÁTNÍ SOCIÁLNÍ PODPORY	16
1.3 PRÁVNÍ ÚPRAVA STÁTNÍ SOCIÁLNÍ PODPORY	19
1.3.1 Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře	19
1.3.2 Právní předpisy provádějící	24
1.3.3 Právní předpisy související	25
1.4 INFORMAČNÍ SYSTÉM STÁTNÍ SOCIÁLNÍ PODPORY	26
2 CHARAKTERIZUJTE DRUHY DÁVEK STÁTNÍ SOCIÁLNÍ PODPORY	28
2.1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	28
2.1.1 Příjem a rozhodné období	28
2.1.2 Oprávněná osoba, žadatel a okruh společně posuzovaných osob	29
2.1.3 Nezaopatřenost, nepříznivý zdravotní stav	30
2.2 ŽIVOTNÍ MINIMUM.....	31
2.3 DÁVKY STÁTNÍ SOCIÁLNÍ PODPORY	33
2.3.1 Přídavek na dítě	34
2.3.2 Sociální příplatek	35
2.3.3 Příspěvek na bydlení	37
2.3.4 Rodičovský příspěvek	41
2.3.5 Dávky pěstounské péče	45
2.3.5.1 Příspěvek na úhradu potřeb dítěte.....	46
2.3.5.2 Odměna pěstouna.....	46
2.3.5.3 Příspěvek při převzetí dítěte	47
2.3.5.4 Příspěvek na nákup motorového vozidla	47
2.3.6 Porodné	48
2.3.7 Pohřebné.....	48
2.4 SPOLEČNÁ USTANOVENÍ O DÁVKÁCH	49
3 ANALYZUJTE ŘÍZENÍ O DÁVKÁCH STÁTNÍ SOCIÁLNÍ PODPORY	51

3.1	ORGÁNY ROZHODUJÍCÍ O DÁVKÁCH	51
3.2	ZAHÁJENÍ ŘÍZENÍ	51
3.3	NÁLEŽITOSTI ŽÁDOSTI.....	54
3.4	ÚČASTNÍCI ŘÍZENÍ	55
3.5	VYDÁVÁNÍ ROZHODNUTÍ.....	57
3.6	VYDÁVÁNÍ OZNÁMENÍ.....	62
3.7	ODVOLÁNÍ.....	63
II	PRAKTICKÁ ČÁST	66
4	POROVNEJTE DÁVKY SOCIÁLNÍ PODPORY V ČESKÉ REPUBLICCE A VYBRANÝCH STÁTECH EVROPSKÉ UNIE	67
4.1	OBECNÁ PRAVIDLA PRO PŘIZNÁNÍ RODINNÝCH DÁVEK V RÁMCI EU	67
4.2	APLIKACE PRAVIDEL EU DO SYSTÉMU STÁTNÍ SOCIÁLNÍ PODPORY	71
4.3	SLOVENSKÁ REPUBLIKA	73
4.3.1	Přídavek na dítě a příplatek k přidavku na dítě.....	74
4.3.2	Rodičovský příspěvek	76
4.3.3	Narození dítěte	77
4.3.3.1	Příspěvek při narození dítěte	78
4.3.3.2	Příplatek k příspěvku při narození dítěte	79
4.3.3.3	Příspěvek rodičům, kterým se současně narodily tři nebo více dětí....	79
4.3.4	Příspěvek na pohřeb	80
4.3.5	Příspěvky na podporu náhradní péče	80
4.3.5.1	Jednorázový příspěvek dítěte při svěření do náhradní rodinné péče ...	81
4.3.5.2	Jednorázový příspěvek dítěte při zániku náhradní rodinné péče	81
4.3.5.3	Opakovaný příspěvek dítěte při svěření do náhradní rodinné péče	82
4.3.5.4	Opakovaný příspěvek náhradním rodiči	82
4.3.5.5	Osobitý příspěvek náhradním rodiči.....	83
4.4	NĚMECKO.....	83
4.4.1	Přídavek na dítě.....	84
4.4.2	Rodičovský příspěvek	85
4.4.2.1	Rodičovský příspěvek do 31. 12. 2006.....	85
4.4.2.2	Rodičovský příspěvek od 1. 1. 2007.....	86
4.5	VELKÁ BRITÁNIE	87
4.5.1	Přídavek na dítě.....	87
4.5.2	Daňový bonus.....	88
4.5.3	Rodičovské dávky	89
4.6	ŠVÉDSKO.....	90
4.6.1	Přídavky na děti.....	91
4.6.2	Rodičovské dávky	91
4.7	POROVNÁNÍ DÁVEK VE VYBRANÝCH ZEMÍCH	93
4.7.1	Přídavky na dítě.....	94
4.7.2	Porodné	95
4.7.3	Rodičovský příspěvek	96
4.7.4	Doporučení pro Českou republiku	98

5	ZHODNOŤTE VÝZNAM AGENDY STÁTNI SOCIÁLNÍ PODPORY.....	100
5.1	VÝVOJ NÁKLADŮ NA DÁVKY SSP	101
5.2	POROVNÁNÍ DÁVEK SSP V ROCE 2007 A 2008	102
5.2.1	Přídavky na dítě.....	102
5.2.2	Sociální příplatek	104
5.2.3	Rodičovský příspěvek	105
5.2.4	Příspěvek při převzetí dítěte.....	106
5.2.5	Porodné	107
5.2.6	Pohřebné.....	108
5.3	NÁVRH NA ZMĚNU SYSTÉMU SSP.....	108
	ZÁVĚR.....	110
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	112
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	117
	SEZNAM GRAFŮ	118
	SEZNAM TABULEK.....	119

ÚVOD

Zajištění sociálních jistot občanů je jedním ze základních cílů státu. K realizaci tohoto cíle je v České republice (dále ČR) využíván systém sociálního zabezpečení, jehož součástí je i státní sociální podpora (dále SSP), prostřednictvím které stát přispívá především rodinám s nezaopatřenými dětmi v případě uznané sociální situace, na jejíž řešení rodina vlastními prostředky nestačí. Je uplatňován princip solidarity bezdětných rodin s rodinami s dětmi a mezi vysokopříjmovými rodinami a rodinami s příjmy nízkými.

Jako téma své diplomové práce jsem si vybrala SSP, z důvodu praxe v této oblasti státní správy, která mě nutí uvažovat o celkové efektivnosti a hospodárnosti tohoto systému. A zcela zásadní změna v agendě SSP, která nastala k 1. 1. 2008 přijetím zákona č. 261/2007 o stabilizaci veřejných rozpočtů, moje rozhodnutí ještě podpořila.

Prvním ze stanovených cílů mé práce, který se pokusím naplnit v prvních třech kapitolách, je základní seznámení se systémem SSP, protože většina obyvatel našeho státu má pouze rámcovou představu o tom, co tento pojem vlastně obsahuje. Ráda bych přiblížila problematiku jednotlivých dávek systému, vysvětlila jejich účel a popsala podmínky jejich nároku, výše a výplaty. K celému systému patří i některé základní pojmy, které je nutné v souvislosti s tímto dávkovým systémem také blíže vymezit.

Druhým cílem je po komparaci rodinných dávek Slovenska, Německa, Velké Británie a Švédska zpracovat doporučení pro ČR, které se pokusím nastínit v kapitole čtvrté.

Třetím cílem, v důsledku novely, je porovnání úprav a výší dávek v roce 2007 s rokem 2008 a jejich zhodnocení.

Během své praxe jsem si vytvořila názor, že SSP je pro vyplácení většiny dávek neefektivní a že jejich výplata by se dala zrealizovat s daleko nižšími náklady v jiných systémech sociálního zabezpečení. Proto posledním cílem mé práce je po důkladné analýze agendy SSP a na základě srovnání dávek s vybranými zeměmi EU vytvoření vlastního návrhu na změnu celého systému.

V práci je využita zejména metoda popisu, analýzy a komparace. Právní stav zpracování této diplomové práce je platný k 28.březnu 2008.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 POPIŠTE VZNIK A VÝVOJ STÁTNÍ SOCIÁLNÍ PODPORY

1.1 Vývoj dávek pro rodiny a děti před vznikem státní sociální podpory

Soustava společenské pomoci rodinám s dětmi byla tvořena prvky přímé i nepřímé finanční pomoci, pomocí naturální a službami. Dávky doplňovaly nebo nahrazovaly příjem rodin anebo řešily specifické sociální situace. Dávky lze rozdělit do několika skupin:

- dávky, posilující příjmy rodin s dětmi po celou dobu jejich péče o nezaopatřené děti, tj., státní vyrovnávací příspěvek a přídavky na děti,
- specifické dávky poskytované za stanovených podmínek – rodičovský příspěvek, podpora při narození dítěte, zaopatřovací příspěvek, dávky pěstounské péče, pohřebné,
- dávky, poskytované v případě, kdy příjmy rodiny klesnou pod hranici životního minima, tj. dávky, které jsou dnes poskytovány ze systému sociální pomoci,
- stipendia a státní příspěvek novomanželským půjčkám.

1.1.1 Státní vyrovnávací příspěvek

Tato dávka určená pro všechny občany byla zavedena od 1. 7. 1990 v souvislosti s liberalizací cen. Její výše činila 140 Kč měsíčně a byla určena ke kompenzaci zvýšených životních nákladů v souvislosti s růstem spotřebitelských cen. Od 1. 5. 1991 by příspěvek zvýšen na 220 Kč nezaopatřeným dětem a důchodcům a od 1. 1. 1992 byl zrušen osobám ekonomicky aktivním. Nezaopatřeným dětem, důchodcům a osobám, které pobírali rodičovský příspěvek ve výši 140 Kč byl ponechán. Další omezení přišlo 1. 1. 1993, kdy příspěvek již nenáležel poživatelům důchodu, jejichž příjem z výdělečné činnosti dosáhl minimální mzdy (2 200 Kč) nebo byl vyšší. S účinností od 1. 4. 1993 bylo zavedeno další omezující kritérium pro nezaopatřené děti a příjemce rodičovského příspěvku, a to příjem do výše dvojnásobku životního minima společně posuzovaných osob. Toto opatření si vyžádalo pravidelné čtvrtletní dokládání čistého příjmů, tedy po odečtení daní a pojistného na sociální zabezpečení, příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a zdravotní pojištění. U osob samostatně výdělečně činných se za čistý příjem považoval vyměřovací základ stanovený pro placení pojistného. O dávku bylo třeba si pravidelně žádat. Vzhledem k těžké situaci rodin s dětmi s nízkými příjmy a v souvislosti s posunem termínu zavedení státní sociální podpory od 1. 1. 1996 se vyrovnávací příspěvek nezaopatřeným dětem v rodinách

s příjmem do 1,5násobku životního minima zvýšil od 1. 4. 1994 na 320 Kč. Od 1. 10. 1994 byl příspěvek zrušen u příjemců rodičovského příspěvku a stal se jeho součástí. Obdobně byl zrušen k 1. 12. 1994 poživatelům důchodu a stal se pevnou součástí důchodu.¹

Od roku 1991 byl tedy postupně omezován okruh příjemců příspěvku. Z dávky, která byla při svém vzniku zcela plošná, se tak postupně stala dávka sociální a adresně vyplácená, omezená příjmem a určená dětem, které žily v nízkopříjmových rodinách. Zcela zásadní logiku pak má transformace státního vyrovnávacího příspěvku do systému SSP jako základu pro sociální příplatek – dávce určené rodinám s nízkými příjmy.

1.1.2 Přídatky na děti

Byly dávkou nemocenského pojištění a od roku 1985 až do roku 1993 nebyly měněny ani upravovány. Přídatky na děti byly vypláceny podle počtu dětí v rodině. Na jedno dítě částka činila 200 Kč, na dvě 650 Kč, na tři 1 210 Kč a na čtyři děti 1 720 Kč a na každé další dítě 350 Kč měsíčně. Jelikož se jednalo o dávku nemocenského pojištění tak nárok na ni byl pozbyt neplněním pracovních povinností. Za nespravedlivé se považovalo to, že nejde o nárok dítěte, což bylo zdůrazněno v návrhu sociální reformy. To je také důvod, proč přídatky nebyly valorizovány. K úpravě došlo až k 1. 11. 1993, a to s přihlédnutím k tehdy již zpracovaným záměrům navrhovaného systému SSP. Podstatnou změnou bylo, že se výše přídatků na děti odvodila od životního minima, které se lišilo podle věku dítěte. Výše byla koncipována jako jedna třetina částky na výživu a ostatní základní potřeby dítěte podle tehdy platné sazby životního minima. Částky tedy měsíčně činily 340 Kč na dítě do 6 let, 380 Kč na dítě ve věku 6-10 let, 450 Kč na dítě od 10-15 let a 490 Kč na dítě nezaopatřené, starší 15 let. Tato úprava byla prvním krokem k realizaci nového systému SSP. Příplatek k přídatku na dítě byl poskytován vedle přídatku na dítě jako dávka nemocen-

¹ KUDLOVÁ, Marie. *Přehled a vývoj dávek rodinám s nezaopatřenými dětmi*. Sociální politika. 1996, roč. 22, č. 5, s. 6-8. ISSN 0049-0961

ského pojištění rodinám s nemocnými a zdravotně postiženými dětmi ve výši 500 Kč a při náročné péči 700 Kč. K 1. 10. 1994 se dávka zvýšila na 600 Kč a 800 Kč.²

Tato dávka se stala po vzniku SSP součástí sociálního příplatku, konkrétně jeho zvýšení z důvodu zdravotního postižení.

1.1.3 Rodičovský příspěvek

Byl uzákoněn k 1. 10. 1990 a nahradil dosavadní mateřský příspěvek, který náležel matce při péči o jedno dítě do dvou let věku a při péči o dvě děti do dvou let věku mladšího dítěte, pokud se narodilo do 1. 1. 1988. Pokud se narodilo po tomto datu, vyplácel se do tří let věku. Zákonná úprava o rodičovském příspěvku sjednotila poskytování této dávky do tří let věku dítěte a to v jednotné částce 900 Kč měsíčně. Touto úpravou se odstranilo znevýhodnění rodin s jedním dítětem. Příspěvek byl zvýšen k 1. 4. 1992 na 1 200 Kč a k dalšímu zvýšení došlo k 1. 2. 1994 na 1 500 Kč měsíčně. Výše byla vždy upravována v návaznosti na změny částek životního minima tak, aby výše příspěvku pokrývala částku potřebnou z zajištění výživy a základních potřeb osoby pečující o dítě. Poslední úprava výše dávky byla provedena k 1. 10. 1994, a to na 1 740 Kč měsíčně. Současně byl však zrušen státní vyrovnávací příspěvek ve výši 140 Kč, takže skutečné zvýšení činilo 100 Kč. Při pobírání příspěvku musela být splněna podmínka osobní řádné celodenní péče o dítě, avšak zákon umožňoval rodiči možnost přivýdělků. Ten byl omezen buď časově, na maximálně dvě hodiny denně nebo výší výdělků, která však nebyla omezená u osamělého rodiče. Podmínkou však bylo, že dítě nesmělo být umístěno v jeslích nebo obdobném zařízení a rodič musel po dobu výdělečné činnosti zajistit péči o dítě jinou osobou. Tyto podmínky byly změkčeny pokud se jednalo o zdravotně postižené dítě. V tomto případě se příspěvek vyplácel do sedmi let věku a dítě mohlo navštěvovat předškolní zařízení, vzhledem k potřebě rehabilitace a sociální integrace.³

² KEPKOVÁ, Michaela. *Státní sociální podpora*. 1. vyd. Praha: Socioklub, 1997. ISBN 80-902260-5-1. s. 9-10

³ KUDLOVÁ, Marie. *Přehled a vývoj dávek rodinám s nezaopatřenými dětmi*. Sociální politika. 1996, roč. 22, č. 5, s. 6-8. ISSN 0049-0961

Lze konstatovat, že touto dávkou stát kryl životní minimum osoby pečující o dítě. Rodičovský příspěvek byl od 1. 10. 1995 transformován do systému SSP.

1.1.4 Podpora při narození dítěte

Jednalo se o jednorázovou dávku nemocenského pojištění ve výši 2 000 Kč, kterou se přispívalo k částečnému pokrytí nákladů vznikajících v souvislosti s narozením dítěte. V průběhu let 1990 – 1994 byla dávka třikrát zvýšena. Poprvé k 1. 3. 1991 na 3 000 Kč, od 1. 5. 1993 na 4 000 Kč a s účinností k 1. 10. 1994 na 4 500 Kč. Každé navýšení bylo odůvodněno růstem cen potřeb pro novorozence. Tato dávka se stala pod názvem porodné součástí SSP. Další dávkou spojenou s narozením dětí byl příspěvek při narození tří a více dětí současně, který byl poskytován z důvodu zvýšených výdajů na nákup vybavy pro děti a zabezpečení jejich potřeb.

Byl vyplácen jednorázově ve výši 5 000 Kč na každé dítě bez ohledu na sociální potřebnost. Mohl mít i formu věcného plnění. Příspěvek byl pro populační charakter k 1. 10. 1995 zrušen.

1.1.5 Zaopatřovací příspěvek a příspěvek na byt vojáka

Do tohoto okruhu byly zahrnuty dávky, které byly vypláceny v době konání základní, popř. náhradní vojenské služby. Zaopatřovací příspěvek byl zvýšen od 1. 8. 1991 na manželku vojáka z 650 Kč na 750 Kč měsíčně pro dítě vojáka ze 400 Kč na 500 Kč měsíčně. Současně byla upravena i horní hranice příspěvku na úhradu za užívání bytu vojáka z 300 Kč na 400 Kč měsíčně. Od 1. 1. 1994 byly tyto dávky zvyšovány již systémově, a to v souladu s koncepcí SSP, ve které se navrhovalo stanovit příspěvek pro manželku vojáka a dítě ve výši 2/3 částky životního minima potřebné k zajištění jejich výživy a ostatních osobních potřeb. Zaopatřovací příspěvek pro manželku vojáka byl zvýšen na 910 Kč, od 1. 10. 1994 na 1 000 Kč a pro dítě vojáka došlo ke zvýšení na 680 Kč, od 1. 10. 1994 na 750 Kč měsíčně. Horní hranice příspěvku na úhradu za užívání bytu se zvýšila na 600 Kč, od 1. 10. 1994 na 660 Kč měsíčně.⁴

⁴ KEPKOVÁ, Michaela. *Státní sociální podpora*. 1. vyd. Praha: Socioklub, 1997. ISBN 80-902260-5-1. s. 12

1.1.6 Dávky pěstounské péče

Dávka příspěvek na úhradu potřeb dítěte se poskytovala dětem svěřeným do pěstounské péče, protože jejich výchova rodiči nebyla nebo nemohla být zajištěna. Pěstoun měl o dítě řádně pečovat, ale neměl k němu vyživovací povinnost. Výše dávky odpovídala minimálním nákladům na výživu dítěte. Další dávka, odměna pěstouna, která za výkon pěstounské péče náležela, představovala ocenění této činnosti a neměla jiný věcný dosah. Výše činila na každé dítě 400 Kč, od 1. 5. 1993 500 Kč, od 1. 2. 1994 750 Kč. Jestliže růst životních nákladů u nezaopatřených dětí činil alespoň 10 %, zákon zmocňoval vládu zvýšit částku příspěvku na úhradu potřeb a současně zvýšit odměnu pěstouna, a to s přihlédnutím k růstu životních nákladů a růstu příjmů z výdělečné činnosti. Naposledy byly dávky pěstounské péče zvýšeny k 1. 10. 1994 a jejich výše byla stanovena v souladu se záměry SSP tak, že částky pro děti se stanovily na úrovni částek životního minima dle věku dítěte a odměna pěstouna v poloviční výši částky na výživu a osobní potřeby dospělé osoby. Třetí dávkou pěstounské péče byla jednorázová dávka příspěvek při převzetí dítěte, jejíž výše činila u dítěte v předškolním věku 3 000 Kč, jinak 5 000 Kč a poslední čtvrtou dávkou byl příspěvek na zakoupení motorového vozidla, která byla určena pěstounovi, pečujícímu alespoň o čtyři děti, který zakoupil či nutně opravil osobní automobil. Částka byla fakultativní a horní hranice byla 6 000 Kč.⁵

Všechny dávky pěstounské péče se opět staly součástí systému SSP.

1.1.7 Pohřebné

Než se pohřebné stalo dávkou systému SSP bylo dávkou nemocenského nebo důchodového zabezpečení. Dávka se poskytovala jednorázově ve výši 1 000 Kč, od 1. 10. 1994 se zvýšila na 3 000 Kč rodinným příslušníkům na zajištění pohřbu.

⁵ KEPKOVÁ, Michaela. *Státní sociální podpora*. 1. vyd. Praha: Socioklub, 1997. ISBN 80-902260-5-1. s. 12-13

1.1.8 Jednorázový příspěvek

Obtížnou finanční situaci rodin s dětmi s nízkými příjmy se rozhodla v roce 1993 řešit vláda adresnou formou, a to výplatou jednorázové dávky. Dávka byla určena pro ty, jejichž příjem byl nižší než 1,25násobek životního minima. Zvýhodnění byli poživatelé výchovného a děti, žijící s jedním rodičem. Tomuto okruhu náležel příspěvek do výše příjmu nižšího než dvojnásobek jejich životního minima. Jednorázový příspěvek byl vyplacen v srpnu 1993 na každé dítě žijící v domácnosti, které splňovalo stanovená kritéria, a to ve výši částky životního minima stanoveného k zajištění výživy a ostatních osobních potřeb podle věku dítěte.⁶

Tento systém dávek se tvořil postupně a byl značně roztržštěný. Z výčtu jednotlivých změn dávek je dobře patrná chaotičnost, nesystémovost a nahodilost úprav, která vedla až k administrativní nezvládnutelnosti distribuce dávek zaměstnavateli.

1.2 Vznik systému státní sociální podpory

Jedním z nejdůležitějších kroků sociální reformy v České republice bylo vytvoření dávkového systému SSP jako jednoho ze tří systémů sociální ochrany obyvatel. Jeho příprava trvala pět let, od ledna 1990 do října 1995, kdy byl Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR předložen vládní návrh zákona o státní sociální podpoře, jenž byl Parlamentem přijat dne 26. května 1995. Nabytí účinnosti zákona bylo stanoveno na den 1. října 1995, s výjimkou ustanovení upravujících dávky závislé na výši příjmu, jejichž účinnost byla posunuta až na 1. leden 1996.⁷

Postupně tak byl zaveden nový systém, jehož součástí se vedle důchodového pojištění, nemocenského pojištění a sociální pomoci stala také SSP jako jedna ze základních forem zajištění osob při zákonem stanovených sociálních událostech.

⁶ KUDLOVÁ, Marie. *Přehled a vývoj dávek rodinám s nezaopatřenými dětmi*. Sociální politika. 1996, roč. 22, č. 5, s. 6-8. ISSN 0049-0961

⁷ VOJTĚCHOVSKÁ, Petra. *Jak vznikl systém státní sociální podpory*. Demografie. 2001, roč. 43, č. 2, s. 151-152. ISSN 0011-8265

Dávky, které jsou dnes poskytovány v rámci tohoto systému, byly dříve poskytovány z různých sociálních systémů, jejichž právní úprava byla nepřehledná a v řadě případů neodpovídala potřebám vývoje. V návaznosti na valorizační úpravy byly v první polovině devadesátých let postupně měněny základní principy jejich konstrukce tak, aby zavedení SSP do praxe bylo co nejjednodušší. Cílem tohoto postupu bylo:

- definovat základní podmínky a principy jednotlivých dávek, důraz přitom dát na transformaci nejvýznamnějších dávek, tj. přídatku na děti a státního vyrovnávacího příspěvku,
- řešit ty sociální situace, které dosud nebyly řešeny (nově byl tvořen příspěvek na bydlení a příspěvek na dopravu),
- sjednocení dávek poskytovaných rodinám s dětmi do jednoho systému (např. přídatky na děti byly dávkou nemocenského pojištění, rodičovský příspěvek byl státní dávkou, příspěvek při narození trojčat byl dávkou sociální péče).⁸

Zavedení systému představovalo velmi náročný úkol, protože byl vytvářen zcela nový systém plátců, a to k jednomu datu. Pro dřívější systém dávek byla typická různost plátců. Dávky vypláceli hlavně zaměstnavatelé a okresní správy sociálního zabezpečení (pro pracovníky malých závodů, OSVČ⁹ a nezaměstnané), v některých případech vyplácely dávky okresní úřady nebo pověřené úřady. Počet zaměstnavatelských subjektů se s postupující ekonomickou transformací soustavně zvyšoval (z asi osmi tisíc na počátku roku 1990 na zhruba 33 tisíc v roce 1995), z čehož vyplývá, že kontrola správnosti poskytování jednotlivých dávek se stávala velmi obtížnou. Také přechod od plošného poskytování dávek k adresnému systému byl doprovázen sledováním a vyhodnocováním většího množství údajů než doposud. A pokud zvážíme, jaké problémy má dnes řada zaměstnavatelů s vyplácením mzdy v řádném termínu, bylo jen dobře pověřit výplatou dávek SSP okresní úřad jako nej-

⁸ PRŮŠA, Ladislav. *Zamyšlení nad zákonem o státní sociální podpoře*. Sociální politika. 1996, roč. 22, č. 3, s. 4. ISSN 0049-0961

⁹ Osoby samostatně výdělečně činné

nižší článek státní správy. Přenesením výplaty dávek na státní orgán se zaručovalo, že ve stanovený termín každá rodina dostane dávky, na které má nárok.¹⁰

K základním principům systému SSP patří komplexnost, jednotnost, sociální spravedlnost, skladebnost, valorizace, dostupnost, operativnost a nenáročnost.

Byly stanoveny cíle, aby tento systém omezoval nadřazenost státu a zvyšoval účast občanů na řešení svých sociálních situací. Dalším cílem bylo snižovat závislost rodin na sociálních příjmech a také podíl sociálních výdajů na hrubém domácím produktu. Byl vysloven požadavek, aby byla sociální politika cílená a opustila dosavadní plošnost, se kterou byly různé dávky poskytovány všem stejně bez ohledu na skutečnou potřebu.

Konstrukce dávek SSP je prakticky odvozena od částek životního minima. V jednotlivých dávkách je životní minimum využito buď jako parametr ke stanovení nároku (nárok zaniká, má-li rodina vyšší příjem než je stanovený násobek životního minima) nebo ke stanovení výše příspěvku. Stát se touto novou koncepcí snaží regulovat solidaritu ve směru od vysoko příjmových rodin k rodinám s nízkými příjmy a od bezdětných rodin k rodinám s dětmi.

První směr, vyjadřující solidaritu bohatých s chudými, představují dávky, jejichž výše či nárok je spjatá s celkovou příjmovou situací rodiny. S růstem příjmu v rodině klesá výše poskytnuté dávky. Tedy rodina na hranici životního minima bude pobírat více než rodina, které kvůli vysokému příjmu stěží vznikne nárok. Do této skupiny patří přídavek na dítě, sociální příspěvek, příspěvek na bydlení a v současnosti již nevyplácený příspěvek na dopravu.

Druhému směru odpovídají dávky univerzální. Jedná se o rodičovský příspěvek, porodné a dávky péče o dítě. U této skupiny dávek se netestuje příjem, jsou tedy poskytovány za splnění podmínek nároku na tyto dávky, každému. Mimo oba směry stojí pohřebného, které je stanoveno pevnou částkou ve výši 5 000 Kč.¹¹

¹⁰ DLOUHÝ, Jiří. *Co ukázala analýza adresnosti systému sociálních dávek*. Sociální politika. 1996, roč. 22, č. 11. s. 9-11. ISSN 0049-0961

¹¹ KREBS, V., PRŮŠA, L. *Státní sociální podpora*. 1. vyd. Praha: Grada, 2002. ISBN 80-247-0065-4. s. 16-17

Takto vytvořeným systémem je možné velmi snadno měnit výši jednotlivých dávek a to pouhou valorizací částek životního minima. Rovněž lze poměrně jednoduše změnit počet příjemců dávek, a to změnou násobku částky životního minima při nároku. Těmito nenáročnými změnami lze dost výrazně zvýšit nebo snížit výdaje státního rozpočtu na SSP.

Ačkoli jsou dávky SSP určeny především rodinám s dětmi, řeší i některé sociální situace týkající se všech občanů. Zavedením tohoto systému stát vyjádřil zájem podílet se na nákladech souvisejících s narozením dítěte a péčí o toto dítě, které nemá vlastní příjem, neboť tyto náklady nemohou být často kryty příjmem rodičů ani z úspor. Z výše uvedeného vyplývá, že životní úroveň rodin s dětmi, resp. osob v nich žijících, je z tohoto důvodu nižší než životní úroveň osob, které děti nevyživují. Rovněž náklady na bydlení, a to nejen u rodin s dětmi, znatelně ovlivňují hmotné podmínky života rodiny, proto je v systému SSP obsažena dávka, která pomáhá krýt náklady na tuto potřebu. Další specifickou situací, která stále více získává na důležitosti, je podpora náhradní rodinné péče.

To, že vyplácení dávek stát financuje ze státního rozpočtu a provádění systému organizuje prostřednictvím obecných orgánů státní správy, charakterizuje SSP z hlediska postavení státu jako všeobecné povinné státní zabezpečení.

Stát zavedením tohoto nového systému získal nástroj na účinnou podporu sociálních situací, u nichž má zájem podílet se na jejich řešení formou obligatorních dávek.

1.3 Právní úprava státní sociální podpory

1.3.1 Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

Hlavním pramenem, který poskytuje komplexní úpravu SSP je zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o SSP“). Za dobu své více než dvanáctileté existence se nevyhnul četným změnám a doplněním.

Zákon č. 137/1996 Sb., který nabyt účinnosti dne 1. 7. 1996 byl první novelou, obsahoval pouze drobné změny týkající se vymezení nezaopatřenosti dítěte a posuzování nároku na příspěvek na dopravu. Zákon č. 132/1997 Sb., který nabyt účinnosti dne 1. 7. 1997, rušil zúčtování sociálního příplatku a příspěvku na bydlení. Novelu nejrozsáhlejší představoval zákon č. 242/1997 Sb., kterým došlo k zásadnějším změnám dosavadní právní úpravy. V návaznosti na poznatky z praxe bylo třeba upřesnit některá ustanovení a v neposlední řadě také zjednodušit právní úpravu jak z hlediska osob uplatňujících nárok na některou

z dávek, tak i z hlediska úřadů poskytujících dávky. Uvedeným zákonem byl v souvislosti se zavedením některých úsporných opatření dočasně (na období od 1. 10. 1997 do 31. 12. 1998) omezen okruh rodin, jimž byl vyplácen přídavek na dítě, snížením hranice příjmu rozhodného pro nárok na tuto dávku, a to z dosavadního 3,0násobku na 2,2násobek životního minima rodiny, a současně došlo u většiny oprávněných také ke snížení této dávky. Další úpravou byl zákon č. 91/1998 Sb., kterým byl zvýšen koeficient příspěvku na bydlení z 1,40 na 1,60 a v návaznosti na novelu zákona o rodině doplněn do příslušného ustanovení poručník. Zákon č. 158/1998 Sb., zvýšil koeficienty u pěstounských dávek. Následující novela, zákon č. 360/1999 Sb., byla přijata v návaznosti na zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.¹²

Zákonem č. 118/2000 Sb., o ochraně zaměstnanců při platební neschopnosti zaměstnavatele a o změně některých zákonů, byl změněn pouze § 5 odst. 2 (stanovuje okruh započítatelných příjmů pro účely dávek) zákona o SSP, kde úprava spočívala v doplnění o zápočet mzdových nároků vyplacených úřadem práce v částce, která nebyla zaúčtována zaměstnavatelem. Zákonem č. 132/2000 Sb., o změně a zrušení některých zákonů souvisejících se zákonem o krajích, zákonem o obcích, zákonem o okresních úřadech a zákonem o hlavním městě Praze, byly provedeny změny v ustanoveních řešících působnost MPSV ČR, a to přenesením většiny dosavadních činností na orgány kraje. Zákonem č. 155/2000 Sb., kterým se měnil zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, byly provedeny v návaznosti na zavedení rodičovské dovolené nezbytné úpravy u dávky rodičovský příspěvek. Další úpravou byl zákon č. 492/2000 Sb., kterým byly provedeny změny navazující na zavedení tzv. paušální daně.

Poměrně rozsáhlou novelu představoval zákon č. 271/2001 Sb., který nabyl účinnosti 1. 10. 2001. Nejvýznamnějšími změnami bylo zvýšení koeficientu pro výpočet porodného, zvýšení možného přivýdělku poživatele rodičovského příspěvku a upřesnění, která ukládala

¹² BŘEZSKÁ, N., BURDOVÁ, E., VRÁNOVÁ, L. *Státní sociální podpora*. 5. vyd. Olomouc: Anag, 2000. ISBN 80-7363-028-8. s. 5-6

povinnost odpovědnosti osobám společně posuzovaným s příjemcem dávky. Po této novele bylo vyhlášeno pod číslem 402/2001 Sb. úplné znění zákona.¹³

Dále byl zákon o SSP novelizován s účinností od 1. 1. 2003 zákonem č. 151/2002 Sb., a to v souvislosti s přijetím soudního řádu správního. Další drobná změna provedená zákonem č. 309/2002 Sb., souvisela s přijetím tzv. služebního zákona a nabyla účinnosti až k 1. 1. 2007. Zákonem č. 320/2002 Sb., byl řešen zejména přechod kompetencí ze zrušených okresních úřadů na obecní úřady obcí s rozšířenou působností s tím, že na přechodnou dobu (do 31. 3. 2004) budou dávky SSP poskytovány obecními úřady v místech dosavadních okresních úřadů.

V roce 2003 bylo schváleno pět novelizací zákona o SSP. Zákon č. 125/2003 Sb., který nabyl účinnosti 1. 7. 2003 zkrátil u opakujících se dávek období, za které lze přiznat dávku zpětně, z dosavadního roku na tři měsíce. U jednorázových dávek žádná změna nenastala. Novelizace provedená zákonem č. 362/2003 Sb., která nabyla účinnosti 1. 1. 2005, pouze jinak stanovila některé odkazy ve výčtu započitatelných příjmů. Obdobná úprava vstoupila v účinnost k 1. 1. 2004 zákonem č. 438/2003 Sb., v návaznosti na novelizaci zákona o daních z příjmů.

Úprava zákonem č. 424/2003 Sb., která je součástí tzv. technické novely, měnila s účinností od 1. 1. 2004 ustanovení týkající se ukládání, zpracování a předávání údajů potřebných pro účely SSP a stanovila též podmínky předávání údajů z informačního systému SSP pro účely jiných subjektů.

Nejvýznamnější z pěti novel přijatých v roce 2003 byla poslední z nich, a to zákon č. 453/2003 Sb. Hlavní změnou, která nabyla účinnosti 1. 4. 2004, byl převod kompetencí ve SSP na úřady práce (výjimkou zůstalo území hlavního města Prahy).

Další podstatnou změnou, která nabyla účinnosti již od 1. 1. 2004, bylo zrušení dosavadního omezení výdělečné činnosti poživatelů rodičovského příspěvku. S účinností od 1. 7. 2004 došlo k novému způsobu stanovení minimální fiktivní výše příjmů osob samostatně výdělečně činných (50 % průměrné mzdy v národním hospodářství) pro účely posouzení nároku a stanovení výše dávek a dále ke zrušení příspěvku na dopravu s určením, že polo-

¹³ BŘEZSKÁ, N., BURDOVÁ, E., VRÁNOVÁ, L. *Státní sociální podpora*. 7. vyd. Olomouc: Anag, 2001. ISBN 80-7263-092-X. s. 7-8

vina dosavadních nákladů na tuto dávku bude uvolněna ze státního rozpočtu na slevy jízdného žáků a studentů dojíždějících do školy. Úprava byla provedena cenovým výměrem Ministerstva financí České republiky ve spolupráci s Ministerstvem dopravy České republiky.

Ke změně v poskytování dávek došlo také dnem 1. 5. 2004 v souvislosti se vstupem ČR do Evropské unie (dále EU). Tímto dnem začalo mít přednost právo EU před právem vnitrostátním.

V roce 2004 byly schváleny čtyři novely zákona o SSP. První novelou byl zákon č. 53/2004 Sb., který nabyl účinnosti dnem 1. 4. 2004 a provedl úpravy v ustanoveních týkajících se poskytování údajů, které jsou potřebné při provádění systému SSP, od Ministerstva vnitra České republiky. Dále s účinností od 1. 5. 2004, zákonem č. 237/2004 Sb., došlo ke zvýšení rodičovského příspěvku z dosavadních 1,1násobku příslušné částky životního minima na 1,54násobek. Zákon č. 315/2004 Sb. rozšířil s účinností od 27. 5. 2004 okruh osob, které mají nárok na pěstounské dávky, o osoby, u nichž probíhá řízení o ustanovení poručníkem dítěte a které osobně pečují o dítě, k němuž nemají vyživovací povinnost. Zákon č. 436/2004 Sb. upravil ustanovení týkající se uchazečů o zaměstnání a jejich hmotného zabezpečení s účinností od 1. 1. 2005. Poslední novelou v roce 2004 byl zákon č. 562/2004 Sb., který se týkal vymezení různých typů studia.

K velké změně v podobě zrušení vojenské základní a civilní služby došlo od 1. 1. 2005. Zákon o SSP sice nebyl v této souvislosti novelizován, ale důsledkem těchto právních úprav je skutečnost, že od 1. 1. 2005 již nelze přiznat zaopatřovací příspěvek, který byl dávkou náležející při výkonu vojenské základní nebo civilní služby.

Rok 2005 přidal dalších 5 novel. Novela, přijatá zákonem č. 124/2005 Sb., obsahuje právní úpravu, kterou se odlišně řeší posuzování příjmů osob samostatně výdělečně činných vykonávajících tuto činnost jako vedlejší, protože použití minimálního fiktivního příjmu ve výši poloviny průměrné mzdy v národním hospodářství se u těchto osob neosvědčil. Zákonem č. 168/2005 Sb., byla s účinností od 1. 6. 2005 zavedena dávka odměna pěstouna ve zvláštních případech. Zákonem č. 204/2005 Sb., s účinností k 1. 1. 2006, se upravily podmínky pro poskytování rodičovského příspěvku. Následující novelou v podobě zákona č. 218/2005 Sb. s účinností od 1. 10. 2005 byl do zákona o SSP nově vložen příspěvek na

pěči o dítě v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Jen drobné úpravy přinesly zbývající novely zveřejněné ve Sbírce zákonů v roce 2005.¹⁴

Zákon č. 377/2005 Sb. přinesl drobnou úpravu v poukazování dávek; zákon č. 381/2005 Sb. uložil povinnost orgánům SSP poskytovat informace Veřejnému ochránci práv a poslední novela, zákon č. 552/2005 Sb., reagovala na novelu zákona o vysokých školách tím, že jmenovitě určila, které druhy stipendií se nezapočítávají do rozhodných příjmů. Následně byla zákonem č. 113/2006 Sb., účinným od 1. 4. 2006, všechna stipendia z okruhu rozhodných příjmů vyňata. Kromě upřesnění stávajících ustanovení zákona a razantního zvýšení porodného, byl okruh dávek rozšířen o novou dávku, kterou je příspěvek na školní pomůcky. Zároveň došlo k rozšíření zákona o ustanovení upravující správní delikty a přešupky, jichž se mohou dopustit fyzické a právnické osoby, které nesplní povinnost, kterou jim zákon o SSP ukládá. Následující novela účinná od 1. 6. 2006 daná zákonem č. 134/2006 Sb., upravovala pěstounské dávky a došlo ke zrušení příspěvku určenému zařízením pro okamžitou pomoc v SSP a transformaci této dávky v upravené podobě do zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Další drobná novela, provedená zákonem č. 115/2006 Sb., účinná od 1. 7. 2006, souvisela s přijetím zákona o registrovaném partnerství a rozšířila okruh společně posuzovaných osob o partnera. Další z řady je zákon č. 214/2006 Sb., jenž nabyl účinnosti 1. 8. 2006, kterým se upravilo v souvislosti s novelou živnostenského zákona zasílání oznámení. Následující 4 novely, vyhlášené ve sbírce zákonů v roce 2006, nabyly účinnosti dnem 1. 1. 2007. Změny v možnosti pobírání rodičovského příspěvku v souvislosti s přijetím zákona o sociálních službách přinesl zákon č. 109/2006 Sb. Přijetím zákona o životním a existenčním minimu došlo k další úpravě, zákonem č. 112/2006 Sb., a to změnami ve stanovení částek rozhodných pro nárok na dávky a jejich výši. Touto novelou byla také provedena konstrukční změna u příspěvku na bydlení. Další důležitou úpravou bylo razantní zvýšení rodičovského příspěvku a zavedení vazby jeho výše na průměrnou mzdu. Dále došlo zákonem č. 189/2006 Sb. k drobným, spíše terminologickým úpravám v návaznosti na přijetí zákona o nemocenském pojištění. Následující novela, zákon č. 585/2006 Sb., zasahuje do SSP v zásadě legislativně technickými úpravami,

¹⁴ BŘEZSKÁ, N., BURDOVÁ, E., VRÁNOVÁ, L. *Státní sociální podpora*. 10. vyd. Olomouc: Anag, 2005. ISBN 80-7363-288-4. s. 7-10

s výjimkou změny v řešení souběhu rodičovského příspěvku s příspěvkem o péči. Zákon nabyl účinnosti k 1. 1. 2007, s výjimkou čl. VI bodů 1, 5, 7, 10 a 12, které nabyly účinnosti až k 1. 1. 2008. Rok 2007 přinesl zákon č. 213/2007 Sb., který nabyl účinnosti 22. 8. 2007, a měnil dávku odměna pěstouna ve zvláštních případech. Dále k 1. 1. 2008 nabyl účinnosti zákon č. 269/2007 Sb., který znamenal drobnou úpravu zákona v návaznosti na změnu zákona o informačních systémech veřejné správy a zákon č. 267/2006 Sb., který je doprovodným zákonem k zákonu o úrazovém pojištění.¹⁵

Přijetím zákona č. 261/2007 o stabilizaci veřejných rozpočtů, došlo od 1. 1. 2008 k zásadním změnám dávek.

1.3.2 Právní předpisy provádějící

Spolu se zákonem o SSP byl schválen zákon č. 118/1995 Sb.¹⁶ Tento právní předpis obsahoval změny zákonů, které bylo třeba v návaznosti na úpravu SSP provést. Většinou se jednalo o legislativně technické změny vyplývající ze vzájemné provázanosti jednotlivých právních předpisů.

Zákon o SSP obsahuje několik zmocnění pro vydání právních předpisů.

Na základě zmocnění v § 9 odst. 2 byla přijata vyhláška MPSV č. 207/1995 Sb., kterou se stanoví stupně zdravotního postižení a způsob jejich posuzování pro účely dávek. Tato vyhláška byla s účinností od 1. 3. 2008 novelizována vyhláškou č. 62/2008 Sb.

Dále byla na základě zmocnění v § 15 vydána vyhláška Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy č. 318/1995 Sb., kterou se stanoví, které další studium, popřípadě výuka, se pro účely SSP a důchodového pojištění považuje za studium na středních nebo vysokých školách, kterou nahradila vyhláška 322/2005 Sb. V příloze vyhlášky je uveden taxativní výčet jednotlivých kurzů, popř. škol. Poslední novela č. 167/2006 Sb. nabyla účinnosti k 30. 4. 2006.

Dále mezi předpisy navazující patří:

¹⁵ BŘEZSKÁ, N., BURDOVÁ, E., VRÁNOVÁ, L. *Státní sociální podpora s komentářem a příklady k 1. 5. 2007*. 11. vyd. Olomouc: Anag, 2007. ISBN 978-80-7263-402-6. s. 10

¹⁶ 118/1995 Sb, Zákon, kterým se mění a doplňují některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o státní sociální podpoře

- Sdělení MPSV č. 137/2007 Sb., kterým se vyhláší částka odpovídající 50 % průměrné měsíční mzdy v národním hospodářství pro účely životního a existenčního minima a částka 50 % a 25 % průměrné měsíční mzdy v národním hospodářství pro účely SSP,

- Nařízení vlády č. 367/2007 Sb., kterým se pro účely příspěvku na bydlení ze SSP pro rok 2008 stanoví výše nákladů srovnatelných s nájmem, částky, které se započítávají za pevná paliva, a částky normativních nákladů na bydlení.

1.3.3 Právní předpisy související

Vedle právních předpisů prováděcích je třeba zmínit i další právní předpisy, které mají se zákonem o SSP těsnou souvislost. Jedním z nejdůležitějších je zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu. Dalšími souvisejícími předpisy jsou zákon ČNR¹⁷ č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, na jehož ustanovení, které vymezuje příjmy, se zákon o SSP odvolává. Tento zákon prochází velmi často novelami, což se promítá častými změnami zákona o SSP.

Nový správní řád, zákon č. 500/2004 Sb., který nahradil předešlou úpravu obsaženou v zákoně č. 71/1967 Sb., o správním řízení, přinesl do oblasti správního řízení ve věcech dávek SSP, pokud jde o podpůrná pravidla řízení, mnoho nových prvků, které dosavadní zákon neupravoval.

Úprava postupu posuzování zdravotního stavu pro účely SSP byla do 30. 6. 2006 obsažena v zákoně ČNR č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů. Na základě novelizace provedené zákonem č. 109/2006 Sb. je zdravotní stav pro všechny nepojistné systémy posuzován lékaři úřadu práce.

Po vstupu ČR do EU nelze při sumarizaci pramenů vztahujících se k SSP zapomenout na Nařízení Rady EEC 1408/71 o aplikaci soustav sociálního zabezpečení na osoby zaměstnané, samostatně výdělečně činné a jejich rodinné příslušníky pohybující se v rámci Společenství, Nařízení Rady EEC je prováděcí 574/72 a Nařízení Rady EEC 1612/68 o volném pohybu pracovníků v rámci Společenství. Tato nařízení jsou pro orgány odpovědné za provádění SSP přímo závazná.

¹⁷ České národní rady

1.4 Informační systém státní sociální podpory

Informační systém SSP uvedlo Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky (dále MPSV ČR) do provozu 1. října 1995. V současnosti plošně pokrývá celou Českou republiku, je provozován s přibližně 3 000 uživateli a několika miliony klienty na zhruba 400 místech. Počet vyplacených dávek činí asi 45 milionů ročně, přičemž počet jednotlivých operací s daty je řádově 20 miliard ročně a jednotlivé centrální databáze mají objem až 50 GB. Správcem informačního systému je MPSV ČR. Systém má hierarchickou třístupňovou strukturu, kontaktní místa SSP, krajský úřad a MPSV ČR. Prostřednictvím pracovišť SSP a jejich kontaktních míst jsou vyřizovány žádosti o dávky, provádí se jejich testování, výpočty, přiznávání a výplata. Na centrální úrovni je provozován kontrolní registr klientů, databáze duplicit, kontrolní databáze vyplacených dávek, dochází zde k celostátní kontrole duplicit, statistickým výpočtům a zajištění návaznosti na další orgány veřejné správy (zejména finanční úřady). V aplikačním programu je automaticky kontrolována úplnost vstupních dat, vyhodnocuje se nárok na dávku a tisknou se jednotné tiskové výstupy (výzvy, přehled vyplacených dávek, předvolání, oznámení o přiznání, rozhodnutí, doručenky). Údaje z tohoto informačního systému sděluje MPSV ČR ostatním orgánům SSP v souvislosti s řízením o dávkách, a to v rozsahu nezbytném pro provádění SSP. Elektronická komunikace v rámci datové sítě WAN umožnila efektivní výkon jednotné agendy na území celé ČR zejména podstatné zjednodušení způsobu potvrzování příjmů a dokládání dalších skutečností, které jsou rozhodné pro přiznání a stanovení výše dávek.

Klienti nemusí obíhat s papírovými formuláři další úřady, místo toho si odpovědní pracovníci vyměňují datové soubory a mají možnost během několika sekund on-line přistoupit k potřebným evidovaným údajům.¹⁸

Klientům systému jsou také k dispozici informační kiosky, kterými vybavuje MPSV ČR pracoviště SSP a úřady práce již od roku 1996. Jde o samoobslužná zařízení, obsahující standardní počítač, tiskárnu, dotykovou obrazovku, klávesnici a u novějších typů kiosků i čtečku čipových karet. Kiosky umožňují klientům vyhledávat velké množství informací

¹⁸ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Státní sociální podpora*. 1. vyd. Praha: MPSV, 2005. ISBN 80-86878-28-7. s.11-12

bez nutnosti osobního kontaktu s dávkovými specialisty. V současné době je v systémech SSP a služeb zaměstnanosti k dispozici kolem 400 informačních kiosků.

Od prosince 2004 funguje Integrovaný informační portál MPSV (<http://portal.mpsv.cz>).

MPSV ČR jako první z ústředních orgánů veřejné správy zveřejnilo na své webové adrese www.mpsv.cz elektronické formuláře pro SSP. Je možné si formuláře jen vytisknout a ručně vyplnit nebo částečně vyplnit a vytisknout a nebo v rámci úplné elektronické komunikace formuláře podat přímo, podepsané elektronicky pomocí zaručeného elektronického podpisu, vydaného akreditovaným poskytovatelem certifikačních služeb. Výhodou řešení pro žadatele je skutečnost, že při jakékoli elektronické komunikaci se systémem SSP je vždy identifikován přiděleným bezvýznamovým elektronickým identifikátorem a není nutná jeho fyzická návštěva na úřadu. Na všech pracovištích SSP po celé republice je systém nastaven na přijetí a ověření elektronicky podané žádosti a automatické přenesení dat z formuláře do aplikačního programového vybavení systému SSP. Přímé převzetí dat umožňuje eliminovat případné chyby vzniklé ruční manipulací.

MPSV ČR uvedlo prostřednictvím zelených linek do provozu hlasový informační systém. Náklady na provoz tohoto systému hradí MPSV ČR. Hlasový informační systém je možno ovládat hlasem v českém jazyce a nebo pomocí tónové volby telefonních přístrojů. Občanům z celé ČR jsou po celých 24 hodin denně zdarma podávány informace o dávkách SSP.¹⁹

¹⁹ Hlasový informační systém MPSV. *Integrovaný portál MPSV*. [online]. 2007 [cit. 2008-17-03] dostupný z WWW: <<http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/his>>.

2 CHARAKTERIZUJTE DRUHY DÁVEK STÁTNÍ SOCIÁLNÍ PODPORY

2.1 Vymezení základních pojmů

Zákon o SSP upravuje podmínky nároku na dávky, jejich výši a výplatu, organizaci a řízení. Pro snadnější pochopení systému SSP je nutné se zaměřit na vysvětlení základních pojmů.

2.1.1 Příjem a rozhodné období

Okruh započitatelných příjmů pro stanovení rozhodného příjmu pro nárok na dávky SSP je taxativně vymezen v § 5 zákona o SSP, což znamená, že jiné než uvedené příjmy nelze do rozhodného příjmu zahrnout. Tento výčet slouží k naplnění zásady adresnosti dávek poskytovaných v závislosti na příjmu rodiny. Zákon o SSP vychází při stanovení okruhu příjmů buď ze zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmu, ve znění pozdějších předpisů, nebo je výslovně uvádí. Vymezení okruhu příjmů se postupně měnilo v souvislosti se změnou uvedených předpisů. Systém pracuje s tzv. čistým příjmem, což je příjem po odečtu nákladů na získání a udržení příjmu, po odečtení příspěvků na sociální pojištění, příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, zdravotní pojištění a daně z příjmu. Zákon o SSP zná i tzv. fiktivní částku pro výpočet příjmu osob samostatně výdělečně činných, kteří nevykazovali v předchozích posuzovaných obdobích příjem nebo nedosahovali svým příjmem částku stanovenou fiktivním výpočtem. Dle zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, se v uvedených případech u osob, které vykonávali činnost jako hlavní, za příjem považuje částka odpovídající 50 % průměrné měsíční mzdy v národním hospodářství za předchozí kalendářní rok a u osob, které vykonávali činnost jako vedlejší (důchodci, studenti, osoby pobírající rodičovský příspěvek), částka odpovídající 25 % průměrné měsíční mzdy v národním hospodářství za předchozí kalendářní rok.²⁰

²⁰ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Státní sociální podpora*. 1. vyd. Praha: MPSV, 2005. ISBN 80-86878-28-7. s. 13

Rozhodný příjem se zjišťuje v rozhodném období, které je rozdílně stanoveno pro přídavek na dítě, kdy je rozhodným obdobím kalendářní rok, a pro příspěvek na bydlení a sociální příspěvek, kdy je rozhodným obdobím kalendářní čtvrtletí.²¹

Od 1. 1. 2008 se do příjmu nově nezapočítává výživné, které v rozhodném období platila osoba dítěti, se kterým je pro účely stanovení rozhodného příjmu osobou společně posuzovanou.

2.1.2 Oprávněná osoba, žadatel a okruh společně posuzovaných osob

Oprávněnou osobou je vždy fyzická osoba, které náleží dávka SSP. U každé z dávek je stanoveno, kdo má na tuto dávku nárok, tudíž, kdo je oprávněnou osobou. Sama oprávněná osoba nemusí být totožná s příjemcem dávky, což je typické u nezletilých oprávněných osob, kdy příjemcem dávky je zpravidla jejich zákonný zástupce či ústav, ve kterém pobývají. Dávka však musí být využita ve prospěch oprávněné osoby. Zákon také stanoví pro vznik nároku na dávky obecnou podmínku hlášení trvalého pobytu na území ČR. Splnění této podmínky pak specificky upravuje pro cizince, kteří nejsou v ČR hlášeni k trvalému pobytu, a to ještě s další výjimkou pro žadatele o azyl ubytovaného v pobytovém středisku Ministerstva vnitra, a pro občany států EU. Podmínka trvalého pobytu se nezkoumá u nezletilých dětí svěřených na území ČR do péče nahrazující péči rodičů nebo do ústavní péče. V odůvodněných případech může být podmínka trvalého pobytu prominuta.²²

Dávky SSP mohou být přiznány jen na základě platné písemné žádosti a za splnění všech podmínek stanovených zákonem. Žadatelem o dávky je sama oprávněná osoba, v případě nezletilé osoby její zákonný zástupce nebo opatrovník. Jde-li o porodné nebo rodičovský příspěvek, má právo jednat v řízení o tuto dávku i nezletilý rodič starší 16 let a tato dávka mu může být i vyplácena.

²¹ BŘEZSKÁ, N., BURDOVÁ, E., VRÁNOVÁ, L. *Státní sociální podpora s komentářem a příklady k 1. 5.* 2007. 11. vyd. Olomouc: Anag, 2007. ISBN 978-80-7263-402-6. s. 44

²² MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Státní sociální podpora.* 1. vyd. Praha: MPSV, 2005. ISBN 80-86878-28-7. s. 13-14

Za rodinu zákon o SSP považuje oprávněnou osobu a společně s ní posuzované osoby, kterými dle zákona jsou:

- nezaopatřené děti,
- nezaopatřené děti a jejich rodiče, přičemž za rodiče se považují i osoby, jimž byly nezaopatřené děti svěřeny do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí příslušného orgánu, dále manžel, partner, druh nebo družka rodiče nebo uvedené osoby a vdovec nebo vdova po rodiči nebo uvedené osobě,
- manželé, partneři nebo druh a družka,
- nezaopatřené děti, jejich rodiče, pokud jsou nezaopatřenými dětmi a jsou osamělí, a rodiče těchto rodičů, pokud s oprávněnou osobou trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby,
- pro účely příspěvku na bydlení se za společně posuzované osoby považují i další osoby hlášené v témže bytě k trvalému pobytu.²³

Není-li těchto osob, považuje se za rodinu pouze oprávněná osoba, protože v řadě případů žije sama. Vždy se samo považuje za rodinu nezaopatřené dítě v plném přímém zaopatření zařízení pro péči o děti nebo mládež, které se nezapočítává ani do okruhu společně posuzovaných osob pro účely příspěvku na bydlení. Zákon obsahuje speciální úpravu pro případy, kdy se některá ze společně posuzovaných osob nachází ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody.

2.1.3 Nezaopatřenost, nepříznivý zdravotní stav

Za nezaopatřené dítě se vždy pro potřeby zákona o SSP považuje dítě plnící povinnou školní docházku a dále dítě, které se soustavně připravuje na budoucí povolání nebo se na budoucí povolání nemůže připravovat nebo vykonávat výdělečnou činnost pro nemoc či úraz anebo je z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu neschopno vykonávat výdělečnou činnost, nejdéle však do 26 let.

Za soustavou přípravu dítěte na budoucí povolání je považováno studium na středních a vysokých školách v ČR nebo v cizině, pokud podle rozhodnutí Ministerstva školství, mlá-

²³ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

deže a tělovýchovy je postaveno na roveň studia na českých středních nebo vysokých školách a praktická a teoretická příprava pro zaměstnání nebo jinou výdělečnou činnost pro osoby se zdravotním postižením prováděná podle předpisů o zaměstnanosti.

Dítě požívající plného invalidního důchodu, se nepovažuje pro účely dávek SSP za nezaopatřené dítě. Po skončení povinné školní docházky do 18 let je považováno za nezaopatřené rovněž dítě, které je vedeno v evidenci úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání a nemá nárok na podporu v nezaměstnanosti nebo podporu při rekvalifikaci.

S nezaopatřeností dítěte souvisí pojem nepříznivý zdravotní stav, který podle poznatků lékařské vědy má trvat déle než jeden rok. Dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav zvyšuje životní náklady rodiny. Z této skutečnosti se vycházelo při konstrukci nároků na některé dávky a jejich výši. Pro oblast SSP byla vytvořena třístupňová klasifikace zdravotního postižení. Od 20 % do 49 % se považuje nezaopatřené dítě za dlouhodobě nemocné, od 50 % do 79 % za dlouhodobě zdravotně postižené a od 80 % do 100 % za dlouhodobě těžce zdravotně postižené.²⁴

2.2 Životní minimum

System SSP navazuje na životní minimum stanovené zákonem č. 110/2006 Sb. o životním a existenčním minimu. Vztah k životnímu minimu se promítá v některých případech do podmínek nároku na dávky SSP a dále také do výše některých dávek, pokud se odvozují od částek životního minima vynásobených určitým koeficientem. Do 31. 12. 2006 vycházely částky životního minima ze zákona č. 463/1991 Sb. o životním minimu ve znění pozdějších předpisů, a výše částek byla upravována nařízením vlády podle skutečného růstu nákladů na výživu a ostatní základní osobní potřeby a nákladů na domácnost vyjádřeného růstem příslušných indexů spotřebitelských cen za domácnosti ve stanoveném období. Toto životní minimum bylo konstruováno dvousložkově.

²⁴ BŘEZSKÁ, N., BURDOVÁ, E., VRÁNOVÁ, L. *Státní sociální podpora s komentářem a příklady k 1. 5.* 2007. 11. vyd. Olomouc: Anag, 2007. ISBN 978-80-7263-402-6. s. 55-56

Tab. 1. Vývoj částek životního minima (zdroj: Ministerstvo financí ČR)

účinnost od	XI.91	III.93	II.94	I.95	I.95	X.96	VII.97	IV.98	IV.00	X.01	I.05	I.06
Částka k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb												
Dítě do 6 let	900	1020	1120	1230	1320	1410	1480	1560	1600	1690	1720	1750
od 6 do 10 let	1000	1130	1240	1360	1460	1560	1640	1730	1780	1890	1920	1950
od 10 do 15 let	1200	1360	1500	1620	1730	1850	1940	2050	2110	2230	2270	2310
od 15 do 26 let	1300	1470	1620	1780	1900	2030	2130	2250	2310	2450	2490	2530
Ostatní občané	1200	1360	1500	1680	1800	1920	2020	2130	2190	2320	2360	2400
Částka k zajištění nezbytných nákladů na domácnost												
1 osoba	500	600	660	760	860	970	1020	1300	1580	1780	1940	2020
2 osoby	650	780	860	1000	1130	1270	1330	1700	2060	2320	2530	2630
3 nebo 4 osoby	800	960	1060	1240	1400	1570	1650	2110	2560	2800	3140	3260
5 a více osob	950	1140	1260	1400	1580	1770	1860	2370	2870	3230	3520	3660

Podle nové právní úpravy od 1. 1. 2007 zákon rozlišuje životní a existenční minimum. Úprava změnila výši životního minima, společně posuzované skupiny osob a z výpočtu byla vyjmuta složka nezbytných nákladů na domácnost. Touto změnou dostala úplně novou podobu dávka příspěvek na bydlení. Životní minimum fyzické osoby je stanoveno jako minimální hranice peněžních příjmů určená k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb. Jde-li o určení životního minima společně posuzovaných osob jsou částky životního minima odstupňovány podle pořadí osob, které se stanoví tak, že se nejdříve posuzují osoby, které nejsou nezaopatřenými dětmi, a poté osoby, které jsou nezaopatřenými dětmi. Pořadí v každé z těchto skupin se stanoví podle věku od nejstarší po nejmladší oso-

bu. Věkem osoby rozhodným pro stanovení částek životního minima je věk, kterého osoba dosáhne v kalendářním měsíci, za který je životní minimum zjišťováno.²⁵

Jak životní, tak existenční minimum bývají zvyšovány nařízením vlády a to vždy od 1. ledna podle vývoje spotřebitelských cen. Jestliže nárůst nákladů na zajištění výživy a jiných osobních potřeb přesáhne v daném období 5 %, dojde k navýšení životního i existenčního minima a to tak, aby zůstala zachována jejich reálná úroveň. Jelikož ohlášená inflace dosahuje jen 4 %, zůstaly částky životního a existenčního minima stanovené od 1. 1. 2007 v platnosti i od 1. 1. 2008.

Tab. 2. Životní a existenční minimum (zdroj: Ministerstvo financí ČR)

		2007	2008
Životní minimum	jednotlivec	3126	3126
	první dospělá osoba	2880	2880
	druhá a další dospělá osoba	2600	2600
	nezaopatřené dítě do 6 let	1600	1600
	nezaopatřené dítě od 6 - 15 let	1960	1960
	nezaopatřené dítě od 15 - 26 let	2250	2250
Existenční minimum	osoba	2020	2020

2.3 Dávky státní sociální podpory

Dávky rozdělujeme do následujících skupin:

- dávky testované, poskytované v závislosti na výši příjmu
 - a. Přídavek na dítě
 - b. Sociální příplatek

²⁵ KOCIANOVÁ, Jitka. Životní a existenční minimum, pomoc v hmotné nouzi od 1. 1. 2007. *Servis*. [online]. 2007 [cit. 2008-12-03] dostupný z WWW: <<http://rsu07.php5.cz/view.php?cisloclanku=2007031207>>.

- c. Příspěvek na bydlení

- ostatní dávky–netestované
 - a. Rodičovský příspěvek
 - b. Dávky pěstounské péče
 - c. Porodné
 - d. Pohřebné

- dávky horizontální–výše částky vyplácené dávky je dlouhodobě stejná
 - a. Přídavek na dítě
 - b. Rodičovský příspěvek
 - c. Dávky pěstounské péče
 - d. Porodné
 - e. Pohřebné

- dávky horizontální–výše částky vyplácené dávky je krátkodobá a různá
 - a. Sociální příplatek
 - b. Příspěvek na bydlení

2.3.1 Přídavek na dítě

Přídavek na dítě je základní, dlouhodobou dávkou, poskytovanou rodinám s dětmi, která pomáhá krýt náklady, spojené s výchovou a výživou nezaopatřených dětí.

Nárok na dávku má nezaopatřené dítě, maximálně do 26 let, za splnění podmínek rozhodného příjmu v rodině do výše 2,4násobku životního minima.²⁶

Jedná se o tzv. roční dávku s prekluzivní dobou tři měsíce. Nárok se uplatňuje vždy od 1. 10. daného roku a platnost je do 30. 9. následujícího roku, kdy se k žádosti dokládá příjem za předcházející zdaňovací období. Pro období od 1. 10. 2006 do 30. 9. 2007 se posuzuje příjem za kalendářní rok 2005 a pro období od 1. 10. 2007 do 30. 9. 2008 příjem za kalendářní rok 2006.

²⁶ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

Zvláštností této dávky je to, že pokud je oprávněnou osobou nezletilé nezaopatřené dítě, žadatelem je buď jeden z rodičů nebo osoba, mající dítě v přímém zaopatření. Tato odlišnost od ostatních dávek se však mění v momentě, kdy dítě dovrší zletilosti. Poté se nezaopatřené zletilé dítě stane nejen oprávněnou osobou, ale i žadatelem.

Z toho vyplývá, že dávka se vyplácí nezaopatřenému zletilému dítěti nebo osobě, která má nezaopatřené nezletilé dítě v přímém zaopatření a to do konce kalendářního měsíce, v němž nezaopatřené dítě dovrší zletilosti. V případě, že je dítě umístěno v plném přímé zaopatření ústavu pro děti nebo mládež, je výplata dávky zasílána na účet ústavu. Žádost podává rodič. Pokud tak neučiní do dvou měsíců ode dne, kdy mu byla zaslána písemná výzva úřadem SSP, aby o dávku pro nezletilé dítě požádal, žádost podává ústav.²⁷

2.3.2 Sociální příplatek

Cílem této dávky je pomáhat rodinám s nízkými příjmy krýt náklady, spojené se zabezpečováním potřeb jejich dětí. Tato dávka je nejvíce vyplácena do rodin s příjmy minimálními nebo žádnými, rodin, ve kterých jsou osoby s nepříznivým zdravotním stavem a v nemalé míře i do rodin s větším počtem nezaopatřených dětí.

Nárok na tuto dávku má rodič, který pečuje alespoň o jedno nezaopatřené dítě, pokud rozhodný příjem v rodině nepřevyšuje 2,0násobek životního minima rodiny.

Výslovně se vylučuje nárok na dávku pro děti svěřené do péče předpěstounské či pěstounské nebo do péče poručníka. Důvodem je skutečnost, že těmto dětem náleží vedle přídatku na dítě příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Dále jsou vyloučeny děti, které mají nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte a děti v plném přímém zaopatření ústavu pro péči o děti nebo mládež.²⁸

O tuto dávku se žádá každé čtvrtletí, tzn. od 1. 1. do 31. 3., od 1. 4. do 30. 6., od 1. 7. do 30. 9. a od 1. 10. do 31. 12., a je možné si žádat po celou dobu čtvrtletního období. Prekluzivní doba je tříměsíční. Pro výpočet dávky se posuzuje příjem za předchozí kalendářní

²⁷ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

²⁸ BŘEZSKÁ, N., BURDOVÁ, E., VRÁNOVÁ, L. *Státní sociální podpora s komentářem a příklady k 1. 5. 2007*. 11. vyd. Olomouc: Anag, 2007. ISBN 978-80-7263-402-6. s. 87-88

čtvrtletí. Tím, že nárok a výše dávky se odvíjí od příjmu rodiny v předchozím čtvrtletí, dokáže pružně reagovat na momentální finanční situaci rodiny.

Vzorec pro výpočet dávky:

$$SP = \frac{\check{Z}MD \times P}{\check{Z}M \times 2,0} - \text{-----}$$

SP.....výše sociálního příspěvku

$\check{Z}MD$částka životního minima dítěte (dětí)

P.....příjem rodiny v rozhodném období (jestliže je příjem nižší než je životní minimum, uvede se částka životního minima rodiny)

$\check{Z}M$životní minimum příslušné rodiny

Do výše sociálního příplatku se promítají různé sociální situace. K jednotlivým situacím rozhodným pro stanovení výše sociálního příplatku se vždy přiřazuje určitý koeficient, který zvyšuje sociální příplatek.

Na straně dítěte se může jednat o některý ze stupňů zdravotního postižení. V tomto případě částku životního minima nezaopatřeného dítěte násobíme:

- koeficientem 3,00, pokud jde o dítě dlouhodobě těžce zdravotně postižené (stupeň zdravotního postižení od 80 % do 100 %),
- koeficientem 2,67, pokud jde o dítě dlouhodobě zdravotně postižené (stupeň zdravotního postižení od 50 % do 79 %),
- koeficientem 1,34, pokud jde o dítě dlouhodobě nemocné (stupeň zdravotního postižení od 20 % do 49 %).²⁹

Uvedené koeficienty se nezohlední, jde-li o nezaopatřené dítě, které je poživatelem částečného invalidního důchodu.

²⁹ BŘEZSKÁ, N., BURDOVÁ, E., VRÁNOVÁ, L. *Státní sociální podpora s komentářem a příklady k 1.* 5. 2007. 11. vyd. Olomouc: Anag, 2007. ISBN 978-80-7263-402-6. s. 92-93

Další skutečnost ovlivňující výši sociálního příplatku je vícedětný porod. Narodí-li se současně dvě a více dětí částku životního minima násobíme koeficientem 1,22 a to až do dosažení tří let jejich věku.

Jak již bylo výše uvedeno, je tato dávka zaměřena na rodiny sociálně slabé. Tento problém se dotýká také rodin, kdy rodiče jsou zdravotním stavem handicapováni a nemají možnost si svou finanční situaci vlastním přičiněním vylepšit. Zákon pamatuje i na tyto občany a rozlišuje celkem tři možnosti pro úpravu dávky s násobky životního minima stanoveným pevně koeficientem:

- koeficientem 1,35, pokud jsou oba rodiče dlouhodobě těžce zdravotně postižení,
- koeficientem 1,05, pokud je jeden z rodičů dlouhodobě těžce zdravotně postižen,
- koeficientem 1,30, pokud osamělý rodič je dlouhodobě těžce zdravotně postižený.

Další skutečností na straně rodiče je osamělost. Za osamělého se považuje rodič ovdovělý, rozvedený nebo svobodný, který nežije s druhem. V tomto případě se částka životního minima nezaopatřeného dítěte násobí koeficientem 1,17.³⁰

Dokazování osamělosti je možné například rodným listem, rozsudkem o rozvodu nebo je možné požádat úřad SSP o neposuzování k osobě společně posuzované (podáním žádosti o neposuzování, může příslušný úřad žadateli vyhovět, jestliže prokazatelně doloží, že po dobu tří měsíců se společně posuzovanou osobou nežije). Stejně je tomu i u přídatku na dítě.

A poslední zvýhodnění je určeno pro dítě, které studuje na střední škole v denní formě studia nebo na vysoké škole v prezenční formě studia ve studijním programu poskytujícím vysokoškolské vzdělání, a to koeficientem 1,20.

2.3.3 Příspěvek na bydlení

Tato dávka byla zavedena do systému SSP s ohledem na rostoucí náklady na bydlení, rušení slev a dotací v této oblasti. Účelem příspěvku na bydlení je přispět nejen rodinám s nezaopatřenými dětmi, ale i rodině bezdětné nebo jednotlivci na náklady spojené

³⁰ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

s bydlením. Oprávněnou osobou je vlastník nebo nájemce bytu, který je v bytě hlášen k trvalému pobytu a splňuje stanovené podmínky nároku. Za nájemce bytu se považuje také nájemce obytné místnosti v zařízeních určených k trvalému bydlení podle zvláštního právního předpisu. Zatímco v dávkách přídavek na dítě a sociální příplatek tvoří okruh společně posuzovaných osob nezaopatřené děti, u tohoto příspěvku to není podmínkou. Okruh společně posuzovaných osob zde může tvořit více zaopatřených i nezaopatřených osob, hlášených v témže bytě k trvalému pobytu, a to bez ohledu na to, zda spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby, či nikoliv. Do okruhu společně posuzovaných osob se nezapočítává nezaopatřené dítě v plném přímém zaopatření ústavu pro péči o děti a mládež.³¹

Může nastat případ, kdy si žadatel nepřeje, aby se některá osoba uvedená v žádosti zahrnovala do okruhu společně posuzovaných osob. V tomto případě si může podat žádost o nepřihlížení a doložit k ní důvěryhodné důkazní materiály, na jejichž základech se bude posuzovat, zda bude žádosti o nepřihlížení vyhověno či ne. Aby bylo této žádosti vyhověno, musí žadatel prokazatelně doložit, že uvedená osoba po dobu tří měsíců byt neutilizuje.

Na příspěvek na bydlení měli podle legislativy roku 2006 nárok osoby, jejichž příjem nepřesahoval 1,6násobek životního minima domácnosti. Vypočítal se pak podle výše příjmu domácnosti a měsíční částky k zajištění společných potřeb domácnosti. Protože tato částka byla od 1. 1. 2007 se změnou způsobu výpočtu i výše životního minima zrušena, je zcela logické, že se změnil i způsob výpočtu této adresné dávky. Změna výpočtu navíc reaguje na různě vysoké náklady na bydlení v různých lokalitách a na zrychlenou deregulaci nájemného. Nově koncipovaná dávka vychází ze zásady, že jednotlivec či rodina může za bydlení vynaložit jen určitou část svých příjmů.

Nárok na příspěvek na bydlení vzniká pokud 30 % (v Praze 35 %) příjmů rodiny nestačí k pokrytí nákladů na bydlení a zároveň těchto 30 % (v Praze 35 %) příjmů rodiny je nižší než příslušné normativní náklady stanovené zákonem. Oproti dosavadní úpravě závisí výše dávky na skutečných nákladech, které však mají stanovené určité limity.

³¹ BŘEZSKÁ, N., BURDOVÁ, E., VRÁNOVÁ, L. *Státní sociální podpora s komentářem a příklady k I. 5.* 2007. 11. vyd. Olomouc: Anag, 2007. ISBN 978-80-7263-402-6. s. 96-98

Normativní náklady na bydlení jsou stanoveny jako průměrné náklady na bydlení podle počtu členů v domácnosti a velikosti obce a jsou propočítány na přiměřené velikosti bytů pro daný počet osob v nich trvale bydlících. Zahrnují pro nájemní byty částky nájemného v souladu se zákonem o nájemném a pro družstevní byty a byty vlastníků obdobné náklady, které vycházejí z propočtů tzv. imputovaného nájemného. Do normativních nákladů jsou zahrnuty také služby a ceny energií propočítané podle průměrné spotřeby na počet osob v domácnosti.³²

Tab. 3. Normativní náklady (zdroj: MPSV ČR)

<i>Normativní náklady bydlení v nájemních bytech</i>					
Počet osob v rodině	Počet obyvatel obce				
	Praha	nad 100 000 obyvatel	50 000 – 99 999 obyvatel	10 000 – 49 999 obyvatel	do 9 999 obyvatel
1	3 339 Kč	2 893 Kč	2 659 Kč	2 518 Kč	2 460 Kč
2	4 926 Kč	4 233 Kč	3 913 Kč	3 721 Kč	3 640 Kč
3	6 764 Kč	5 858 Kč	5 440 Kč	5 188 Kč	5 083 Kč
4 a více	8 545 Kč	7 453 Kč	6 948 Kč	6 644 Kč	6 517 Kč
<i>Normativní náklady bydlení v bytech v družstevním a osobním vlastnictví</i>					
Počet osob v rodině	Počet obyvatel obce				
	Praha	nad 100 000 obyvatel	50 000 – 99 999 obyvatel	10 000 – 49 999 obyvatel	do 9 999 obyvatel
1	2 236 Kč	2 236 Kč	2 236 Kč	2 236 Kč	2 236 Kč
2	3 362 Kč	3 362 Kč	3 362 Kč	3 362 Kč	3 362 Kč
3	4 730 Kč	4 730 Kč	4 730 Kč	4 730 Kč	4 730 Kč
4 a více	5 978 Kč	5 978 Kč	5 978 Kč	5 978 Kč	5 978 Kč

Výše příspěvku na bydlení je rovna rozdílu mezi normativními náklady na bydlení a příjmem domácnosti vynásobeným koeficientem 0,30, resp. 0,35 pro Prahu. V případě, že příjem rodiny, z něhož se vychází při stanovení výše příspěvku na bydlení, nedosahuje částky životního minima rodiny, započítává se jako rozhodný příjem rodiny částka odpovídající životnímu minimu této rodiny. Další případ může nastat v případě, pokud jsou

³² ZÁMEČNÍK, Petr. Příspěvek na bydlení: Zcela nový od 1.ledna 2007. *Měšec*. [online]. 2006 [cit. 2008-12-03] dostupný z WWW: <<http://www.mesec.cz/clanky/prispevek-na-bydleni-zcela-novy-od-1-ledna-2007/>>.

náklady na bydlení nižší než normativní náklady na bydlení, potom náleží příspěvek na bydlení ve výši rozdílu mezi náklady na bydlení a rozhodným příjmem rodiny vynásobeným koeficientem 0,30, resp. 0,35 pro Prahu.³³

Náklady na bydlení u bytů užívaných na základě nájemní smlouvy jsou skutečné náklady konkrétních posuzovaných osob na nájemné a náklady za plnění poskytovaná s užíváním bytu a to za podmínky, že tyto náklady nejsou součástí nájemného. Patří sem:

- náklady na plyn, elektřinu, odvoz odpadu, vodné a stočné, centrální vytápění nebo na pevná paliva, u kterých je přímo zákonem stanovena započitatelná částka (pro 1 osobu 475 Kč, pro 2 osoby 650 Kč, pro 3 osoby 850 Kč, pro 4 a více osob 1 050 Kč), dále poplatky za úklid společných prostor, čištění komínů apod.,
- zálohy, doplatky, přeplatky na službách spojených s bydlením, které byly uhrazeny v rozhodném kalendářním čtvrtletí.

Náklady na bydlení u družstevních bytů a bytů vlastníků:

- srovnatelné náklady s náklady na nájemné u bytů užívaných na základě nájemní smlouvy, které jsou zákonem taxativně určeny (pro 1 osobu 651 Kč, pro 2 osoby 890 Kč, pro 3 osoby 1 164 Kč, pro 4 a více osob 1 404 Kč),
- náklady na plyn, elektřinu, odvoz odpadu, vodné a stočné, centrální vytápění nebo na pevná paliva, u kterých je přímo zákonem stanovena započitatelná částka (pro 1 osobu 475 Kč, pro 2 osoby 650 Kč, pro 3 osoby 850 Kč, pro 4 a více osob 1 050 Kč), dále poplatky za úklid společných prostor, čištění komínů apod.,
- zálohy, doplatky, přeplatky na službách spojených s bydlením, které byly uhrazeny v rozhodném kalendářním čtvrtletí.

Pro nárok na příspěvek na bydlení a stanovení jeho výše se náklady na bydlení stanoví formou průměru za kalendářní čtvrtletí bezprostředně předcházející čtvrtletí, na které se nárok na výplatu dávky prokazuje, popřípadě nárok na dávku uplatňuje.

Zákon obsahuje zmocnění pro vládu, aby každý rok svým nařízením upravila pro období od 1. ledna do 31. prosince příslušného roku normativní náklady na bydlení podle nárůstu

³³ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

nájemného, nákladů srovnatelných s nájemným a změn spotřebitelských indexů příslušných komodit. Tím se zajišťuje, aby výše vyplacené dávky odpovídala vývoji nájemného a změně cen služeb a energií.

2.3.4 Rodičovský příspěvek

Dne 1. 1. 2008 nabyl účinnosti zákon č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, který kromě jiného nově upravil nárok na rodičovský příspěvek tak, aby rodič, který pečuje o malé dítě, se mohl sám rozhodnout po jakou dobu bude rodičovský příspěvek pobírat a v jaké výši. Nová úprava vytváří podmínky pro pružnější skloubení pracovní dráhy s výchovou malých dětí a odpovídá moderním mezinárodním trendům péče o děti. Všem rodičům, kteří měli v prosinci roku 2007 na rodičovský příspěvek nárok, tento nárok ze zákona zanikl a pokud chtěli příspěvek pobírat i nadále, bylo třeba si podat na příslušném úřadě SSP novou žádost a doložit všechny potřebné údaje pro výplatu rodičovského příspěvku od ledna 2008. Do rodiny se poskytuje v kalendářním měsíci rodičovský příspěvek jen jeden.

Nárok na rodičovský příspěvek se přiznává vždy na nejmladší dítě v rodině, a to i v případě narození více dětí, rodiči, který po celý kalendářní měsíc osobně, celodenně a řádně pečuje o toto dítě. Způsob čerpání rodičovského příspěvku se vztahuje na všechny děti, tzn. i na děti narozené před účinností tohoto zákona.³⁴

Zákon rozlišuje tři výše rodičovského příspěvku dané pevnými měsíčními částkami, a to:

- sníženou výměru ve výši 3 800 Kč,
- základní výměru ve výši 7 600 Kč,
- zvýšenou výměru ve výši 11 400 Kč,

a čtyři doby čerpání rodičovského příspěvku

- do 2 let věku dítěte,
- do 3 let věku dítěte,
- do 4 let věku dítěte,
- do 7 let věku dítěte (u zdravotně postižených dětí).

³⁴ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Informace č. 4/2007 o nároku na rodičovský příspěvek dle novely zákona o státní sociální podpoře od 1. ledna 2008*. Praha. 2007. s. 1-2

Zákon stanovuje dva termíny pro možnost volby doby čerpání rodičovského příspěvku. Jestliže rodič neuplatní žádost o volbu čerpání příspěvku do 2 nebo 3 let věku dítěte, náleží mu automaticky od kalendářního měsíce následujícího po měsíci, ve kterém dítě dosáhlo 21. měsíc života, rodičovský příspěvek ve snížené výměře a to až do 4 let věku dítěte. Volba se provádí na základě písemné žádosti oprávněné osoby (na předepsaném tiskopisu) a podává se úřadu SSP, který o rodičovském příspěvku a volbě nároku rozhoduje. Touto volbou si rodič zároveň zvolí i k ní příslušnou výši příspěvku. Volbu nároku nelze měnit, a to ani rodičem, kterým bylo dítě převzato do péče poté, kdy už byla volba nároku provedena a lze ji provést pouze do budoucna.³⁵

Čerpání rodičovského příspěvku do 2 let věku dítěte

Volbu nároku na čerpání rodičovského příspěvku do 2 let věku dítěte ve zvýšené výměře je oprávněn provést rodič, kterému vznikl nárok na peněžitou pomoc v mateřství (dále jen PPM) nebo na peněžitou pomoc z důvodu porodu nebo převzetí dítěte zakládajícího nárok na rodičovský příspěvek nejméně ve výši 380 Kč za kalendářní den. K této formě čerpání musí být provedena volba nároku a to do konce kalendářního měsíce následujícího po kalendářním měsíci, v němž dítě zakládající nárok na rodičovský příspěvek dosáhlo 22 týdnů života nebo 31 týdnů života, pokud se zároveň narodily dvě nebo více dětí. Do provedení volby nároku náleží rodičovský příspěvek v základní výši 7 600 Kč měsíčně.

Čerpání rodičovského příspěvku do 3 let věku dítěte

Tuto volbu nároku na čerpání příspěvku do 3 let věku dítěte v základní výměře je oprávněn provést rodič, kterému vznikl nárok na PPM nebo nemocenské dávky v souvislosti s porodem dítěte. Opět musí být provedena volba a to do konce kalendářního měsíce, ve kterém dítě dosáhlo 21. měsíc života.

Čerpání rodičovského příspěvku do 4 let věku dítěte

V tomto případě se volba nároku na čerpání dávky neprovádí. Na čerpání příspěvku má automaticky nárok rodič, který neprovedl volbu čerpání rodičovského příspěvku do 2 nebo

³⁵ Průvodce změnami sociálního systému od 1.1.2008. *Integrovaný portál MPSV*. [online]. 2007 [cit. 2008-17-03] dostupný z WWW: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/4912/Prace_socpol_12.pdf>.

do 3 let věku dítěte. Tento režim čerpání může využít rodič, který má nárok na PPM a automaticky je do něho zařazen rodič, kterému nárok na PPM nevznikl a který z tohoto důvodu nemůže uplatnit možnosti volby čerpání rodičovského příspěvku do 2 nebo do 3 let věku dítěte. Jedná se o pomalejší čerpání, tzn. v základní výměře do 21 měsíců věku dítěte a dále ve snížené výměře do 4 let dítěte.

Čerpání rodičovského příspěvku do 7 let věku dítěte

U zdravotně postižených dětí má rodič nárok ode dne podání žádosti o posouzení dítěte jako dítěte dlouhodobě zdravotně postiženého nebo dlouhodobě těžce zdravotně postiženého na rodičovský příspěvek v základní výměře do 7 let věku dítěte, a to bez ohledu na dříve zvolenou možnost čerpání rodičovského příspěvku (před posouzením zdravotního stavu dítěte).

Se změnou úpravy rodičovského příspěvku nastaly situace, při kterých možnost volby není a to v případech:

- jestliže nejmladší dítě v rodině dosáhlo k 31. 12. 2007 21 měsíců věku a k 1. 1. 2008 bylo mladší 3 let, náleží rodiči, který o toto dítě pečuje od 1. ledna 2008 rodičovský příspěvek v základní výměře do 3 let věku tohoto dítěte a následně příspěvek ve snížené výměře do 4 let věku dítěte,

- jestliže nejmladší dítě v rodině dosáhlo 3 let věku před 1. 1. 2008, náleží rodiči od 1. ledna 2008 rodičovský příspěvek ve snížené výměře a to do 4 let věku dítěte.³⁶

Tab. 4. Formy čerpání rodičovského příspěvku (zdroj: MPSV ČR)

Věk dítěte

³⁶ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Informace č. 4/2007 o nároku na rodičovský příspěvek dle novely zákona o státní sociální podpoře od 1. ledna 2008*. Praha. 2007. s. 2-3

	0 týdnů až 22 týdnů	22 týdnů až 21 měsíců	21 až 24 měsíců	24 až 36 měsíců	36 až 48 měsíců
rychlejší čerpání	PPM	zvýšená výměra	zvýšená výměra		
klasické čerpání	PPM	základní výměra	základní výměra	základní výměra	
pomalejší čerpání	PPM	základní výměra	snížená výměra	snížená výměra	snížená výměra
pomalejší čerpání (nárok na PPM nevznikl)	základní výměra	základní výměra	snížená výměra	snížená výměra	snížená výměra

Výše rodičovského příspěvku v případě, že jeden z rodičů má v rodině nárok na PPM, peněžitou pomoc nebo nemocenské poskytované v souvislosti s porodem, je od 1. 1. 2008 vždy ve výši rozdílu mezi rodičovským příspěvkem a uvedenými dávkami nemocenského pojištění, je-li rodičovský příspěvek vyšší. Nárok na uvedené dávky je sledován u obou rodičů, a doba trvání nároku na ně stačí jen po část měsíce.

Podmínka osobní celodenní péče o dítě není splněna, je-li dítě umístěno v jeslích, mateřské škole nebo jiném zařízení pro děti předškolního věku s těmito výjimkami:

- dítě mladší 3 let navštěvuje jesle nebo obdobné zařízení pro předškolní děti nejvýše pět kalendářních dnů v měsíci,
- dítě, starší 3 let navštěvuje mateřskou školu nebo jiné obdobné zařízení pro předškolní děti v rozsahu nepřevyšujícím čtyři hodiny denně nebo nejvýše pět kalendářních dnů,
- dítě pravidelně navštěvuje léčebně rehabilitační zařízení, mateřskou školu nebo její třídu zřízenou pro zdravotně postižené děti či jesle se zaměřením na vady zraku, sluchu, řeči a na děti tělesně postižené a mentálně retardované v rozsahu nepřevyšujícím čtyři hodiny denně,
- dlouhodobě zdravotně postižené dítě nebo dlouhodobě těžce zdravotně postižené dítě pravidelně navštěvuje předškolní zařízení v rozsahu nepřevyšujícím čtyři hodiny denně a dítě školního věku navštěvuje základní školu speciální v rozsahu nepřevyšujícím čtyři hodiny denně,
- dítě navštěvuje předškolní zařízení v rozsahu nepřevyšujícím čtyři hodiny denně, pokud je zdravotní postižení sluchu či zraku obou rodičů (osamělého rodiče) v rozsahu 50 % a více.

V měsíci, kdy dítě dovrší věkovou hranici 3 let má rodič možnost volby návštěvy dítěte těchto zařízení buď na čtyři hodiny denně nebo pět kalendářních dnů. Dobu pobytu nelze v kalendářním měsíci kombinovat, a to ani v měsíci narození, jako tomu bylo doposud.³⁷

Příjem rodiče není testován, rodič může být výdělečně činný, aniž ztratí právo na pobírání rodičovského příspěvku. Po dobu své výdělečné činnosti musí však rodič zajistit péči o dítě jinou zletilou osobou.

2.3.5 Dávky pěstounské péče

Dávky pěstounské péče byly upraveny zákonem č. 50/1973 Sb., o pěstounské péči. V rámci těchto dávek byla poskytována pouze odměna pěstouna a příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Zákon o SSP uvedené dávky převzal a doplnil je o další dvě nárokové dávky, příspěvek při převzetí dítěte a příspěvek na zakoupení motorového vozidla.

Dávky pěstounské péče jsou určeny ke krytí nezbytných nákladů souvisejících s péčí o dítě,

o které se vlastní rodiče nemohou nebo nechtějí starat, a které je svěřeno do péče pěstouna. Mají za úkol finančně podpořit náhradní rodinnou péči. I přes jejich název však náleží poručníkovi, ustanovenému soudem, který osobně pečuje o svěřené dítě. Pokud dojde ke svěřením dítěte do předpěstounské péče, vzniká nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte, odměnu pěstouna a příspěvek při převzetí dítěte.

S výjimkou sociálního příplatku mají dítě i jeho pěstoun, při splnění podmínek nároku, možnost pobírat další dávky SSP, např. přídavek na dítě nebo rodičovský příspěvek.

Dávkami pěstounské péče jsou:

- příspěvek na úhradu potřeb dítěte,
- odměna pěstouna,
- příspěvek při převzetí dítěte,
- příspěvek na zakoupení motorového vozidla.

³⁷ Informace pro rodiče, kteří dnes pobírají rodičovské příspěvky. *Interní materiál odboru SSP v Prostějově*. 2008. s. 3

2.3.5.1 Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Jedná se o opakující se příjmově netestovanou dávkou, která představuje nárok dítěte svěřeného do pěstounské péče. Příspěvek se poskytuje do dosažení zletilosti dítěte nebo nejdéle do 26 let, jestliže jde o nezaopatřené dítě, které žije ve společné domácnosti s osobou, která byla do dosažení zletilosti jeho pěstounem. Příspěvek nenáleží po dobu, kdy je dítě v plném přímém zaopatření ústavu pro péči o děti nebo mládež, nebo v péči jiné osoby na základě rozhodnutí příslušného orgánu. Pokud je dítě zabezpečeno důchodem z důchodového pojištění, který je nižší než příspěvek na úhradu potřeb dítěte, náleží dítěti příspěvek ve výši rozdílu obou dávek.³⁸

Výše příspěvku na úhradu potřeb nezaopatřeného dítěte činí 2,3násobek životního minima dítěte a pro zaopatřené nezletilé dítě se stanoví jako součin částky životního minima dítěte a koeficientu 1,40. V případě zdravotně postiženého dítěte se koeficient, kterým se násobí životní minimum dítěte, zvyšuje úměrně stupni postižení a činí 3,10 u dlouhodobě těžce zdravotně postiženého dítěte, 2,90 u dlouhodobě zdravotně postiženého dítěte a 2,35 u dlouhodobě nemocného dítěte.

2.3.5.2 Odměna pěstouna

Tato dávka představuje určitý způsob společenského uznání osobě, která se jako pěstoun stará o cizí dítě. Jedná se o opakující se příjmově netestovanou dávkou. Nárok na dávku má pěstoun až do zletilosti dítěte a poté po dobu, po kterou má dítě nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Nárok vzniká i v případě, kdy dítě požívá důchod, který je vyšší nebo stejný než uvedený příspěvek.

Výše odměny pěstouna je stanovena jako součin životního minima jednotlivce a koeficientu 1,0 za každé dítě svěřené do pěstounské péče, tj. 3 126 Kč měsíčně za jedno dítě.

Dávka nenáleží, jestliže dítě, které bylo svěřeno do pěstounské péče, je v plném přímém zaopatření ústavu pro péči o děti nebo mládež nebo je v péči jiné osoby na základě rozhodnutí příslušného orgánu. Výslovně je také vyloučen souběh dávky a výkon pěstounské

³⁸ Státní sociální podpora. *Integrovaný portál MPSV*. [online]. 2007 [cit. 2008-17-03] dostupný z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/2>>.

péče, kterou vykonává pěstoun ve zařízeních pro výkon pěstounské péče a je mu za to poskytována odměna.

S účinností od 1. června 2005 byla zavedena nová dávka - odměna pěstouna ve zvláštních případech, která náleží pěstounovi, pečuje-li alespoň o tři svěřené děti nebo alespoň o jedno svěřené dítě, které je osobou středně těžce, těžce nebo úplně závislou na pomoci jiné fyzické osoby. Výše dávky za kalendářní měsíc činí součin částky životního minima jednotlivce a koeficientu 5,5. Za každé další dítě v pěstounské péči se odměna pěstouna zvyšuje o 0,5 životního minima jednotlivce za každé svěřené dítě a o 0,75 životního minima jednotlivce, jde-li o další dítě se stupněm závislosti. Odměna pěstouna ve zvláštních případech se posuzuje jako plat, tudíž pěstoun nemůže být po celý kalendářní měsíc výdělečně činný.³⁹

2.3.5.3 Příspěvek při převzetí dítěte

Jedná se o jednorázovou příjmově netestovanou nárokovou dávkou, která náleží pěstounovi, který převzal dítě do pěstounské péče. Účelem této dávky je příspěv na nákup potřebných věcí pro dítě přicházející do náhradní rodinné péče obvykle bez vlastních osobních věcí.

Do 31. 12. 2007 příspěvek náležel ve výši 4,45násobku životního minima dítěte, od 1. 1. 2008 je výše příspěvku stanovena pevnými částkami dle věku dítěte

- do 6 let činí výše částky 8 000 Kč
- od 6 do 15 let činí výše částky 9 000 Kč
- od 15 do 26 let činí výše částky 10 000 Kč⁴⁰

2.3.5.4 Příspěvek na nákup motorového vozidla

Jedná se o jednorázovou příjmově netestovanou dávkou, na kterou má pěstoun nárok jen v případě, že pečuje minimálně o čtyři děti a pokud zakoupil osobní motorové vozidlo nebo

³⁹ Státní sociální podpora. *Integrovaný portál MPSV*. [online]. 2007 [cit. 2008-17-03] dostupný z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/2>>.

⁴⁰ Průvodce změnami sociálního systému od 1.1.2008. *Integrovaný portál MPSV*. [online]. 2007 [cit. 2008-17-03] dostupný z WWW: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/4912/Prace_socpol_12.pdf>.

měl náklady spojené se zajištěním nezbytné celkové opravy osobního vozidla. Toto vozidlo nesmí být používáno k výdělečné činnosti.

Příspěvek je poskytnut ve výši 70 % pořizovací ceny vozidla, resp. prokázané ceny opravy vozidla, maximálně však 100 000 Kč. Podmínkou je též, že součet poskytnutých příspěvků v období posledních deseti kalendářních let přede dnem podání žádosti nesmí překročit částku 200 000 Kč. Příspěvek může být poskytnut v bezhotovostní formě i před zakoupením vozidla, přičemž je pěstoun povinen prokázat, že příspěvek použil na jeho zakoupení. Jestliže tak neučinil, je povinen příspěvek vrátit. V případě, že pěstoun vozidlo do pěti let ode dne, kdy mu byl příspěvek poskytnut prodal, daroval nebo začal používat pro výdělečnou činnost anebo přestal vykonávat pěstounskou péči, je povinen vrátit poměrnou část příspěvku odpovídající době z období pěti let, kdy uvedené podmínky nesplňoval. Pokud pěstoun přestal vykonávat pěstounskou péči z vážných zdravotních důvodů, výše uvedená sankce se na něho nevztahuje.⁴¹

2.3.6 Porodné

Porodné je jednorázovou příjmově netestovanou dávkou, která je poskytována matce dítěte v souvislosti s jeho narozením. Pokud žena, která porodila dítě, zemřela a nebylo ji porodné vyplaceno, vznikne nárok na dávku otci dítěte. Na porodné má také nárok osoba, která převzala dítě do jednoho roku věku do trvalé péče nahrazující péči rodičů.

Na každé narozené dítě je vyplácena jednotná dávka ve výši 13 000 Kč.

2.3.7 Pohřebné

Touto dávkou končí výčet dávek, na které je možné uplatnit nárok v systému dávek SSP. Pohřebné je jednorázovou příjmově netestovanou dávkou na kterou má nárok osoba, která vypravila pohřeb nezaopatřenému dítěti nebo osobě, která byla ke dni smrti rodičem nezaopatřeného dítěte. Podmínkou je, že zemřelá osoba musí mít ke dni úmrtí trvalý pobyt na území ČR.⁴²

⁴¹ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

⁴² Dávky státní sociální podpory-změny od 1.1.2008. *Integrovaný portál MPSV*. [online]. 2007 [cit. 2008-12-03] dostupný z WWW:< http://portal.mpsv.cz/sz/local/bk_info/aktuality_ssp/davky_0108>

2.4 Společná ustanovení o dávkách

Nárok na dávku vzniká splněním všech zákonem stanovených podmínek. Vzniká bez ohledu na to, zda oprávněný o dávku požádá či nikoliv.

Nárok na výplatu dávky vzniká splněním podmínek nároku a podáním žádosti o přiznání dávky. Nárok na dávku nebo její výplatu vždy trvá jen po dobu, po kterou jsou plněny zákonem stanovené podmínky. Pokud splňuje nárok na dávku více osob, náleží dávka osobě, která svůj nárok uplatnila jako první. V případě, že se osoby nemohou domluvit, kdo nárok uplatní, rozhodne o takové osobě úřad SSP. Do ciziny se dávky s výjimkou dávek uznávaných v rámci EU nevyplácejí a výše dávky se zaokrouhluje na celé koruny nahoru. Dávky se vyplácí měsíčně, a to do konce následujícího měsíce od data podání žádosti. Nedosahují-li dávky částky 50 Kč měsíčně, vyplácí se v této výši. Pokud částka dávky nedosahuje měsíčně 100 Kč, vyplácí se po uplynutí kalendářního čtvrtletí, za které náležela, ale je možné po dohodě s příjemcem ji vyplácet za delší období, přičemž nesmí být přesáhnuta doba jednoho roku. Nestanoví-li zákon jinak, nárok na dávku nezaniká uplynutím času.

Změní-li se v období, na něž byla dávka přiznána, okruh společně posuzovaných osob nebo jiné skutečnosti rozhodné pro nárok na dávku nebo její výši, posoudí se nově nárok na dávku a její výši ke dni, ke kterému k takové změně došlo a dávka se buď přizná, vyplátí nebo se zvýší, a to zpětně nejvýše tři měsíce ode dne, kdy orgán rozhodující o dávce zjistil, že je třeba nově nárok na dávku nebo její výši posoudit, nebo kdy oprávněná osoba o přiznání dávky, zvýšení nebo její výplatu požádá anebo se odejme, její výplata se zastaví nebo se výše dávky sníží, a to ode dne následujícího po dni, jimž uplynulo období, za které již byla dávka vyplacena. V případě, že byla dávka neprávem vyplácená, přiznaná nebo vyplácená ve vyšší částce, než v jaké náleží, dojde k jejímu odejmutí nebo se její výplata zastaví nebo sníží, a to dnem následujícím po dni, jímž uplynulo období, za které již byla vyplacena.

Pokud byla dávka neprávem přiznaná v nižší částce, než v jaké náleží, nevyplácená nebo vyplácená v nižší částce, než v jaké náleží, přiznaná od pozdějšího data, než od jakého náleží nebo odepřená, zákon o SSP stanoví přiznání nebo zvýšení dávky, a to ode dne, od kterého dávka nebo její zvýšení náleží, nejvýše však tři roky nazpět ode dne, kdy to orgán

rozhodující o dávkách zjistil, nebo ode dne, kdy o přiznání nebo o zvýšení dávky oprávněná osoba požádala.⁴³

Za současných podmínek je stanovena tříměsíční prekluzivní lhůta (tj. doba po kterou je možno podat žádost o dávku zpětně), pouze u porodného, pohřebného, příspěvku na zakoupení motorového vozidla a příspěvku při převzetí dítěte je tato doba stanovena na jeden rok od vzniku nároku. Nárok na dávky není předmětem dědictví, nelze jej postoupit nebo dát do zástavy.

⁴³ BŘEZSKÁ, N., BURDOVÁ, E., VRÁNOVÁ, L. *Státní sociální podpora s komentářem a příklady k I. 5.* 2007. 11. vyd. Olomouc: Anag, 2007. ISBN 978-80-7263-402-6. s. 141-142

3 ANALYZUJTE ŘÍZENÍ O DÁVKÁCH STÁTNÍ SOCIÁLNÍ PODPORY

3.1 Orgány rozhodující o dávkách

System SSP spravuje MPSV ČR a financuje jej ze své kapitoly ve státním rozpočtu, protože podle zákona náklady na SSP hradí v celém rozsahu stát. MPSV ČR je také kontrolním orgánem a dohlíží na dodržování zákona o dávkách.

Od roku 1995 byl výkon agendy SSP vykonáván prostřednictvím okresních úřadů, které vznikly v roce 1990 po zániku okresních národních výborů. Byl nově zřízen referát SSP, který tuto činnost vykonával až do 31. 12. 2002, kdy byla ukončena činnost okresních úřadů. Činnost referátu byla od 1. 1. 2003 převedena na obecní úřad obce s rozšířenou působností a od 1. 4. 2004 tuto agendu vykonávají orgány SSP jimiž jsou:

V prvním stupni řízení:

- úřady práce (odborní SSP),
- úřady městských částí v Praze určené Statutem hlavního města Prahy.

V druhém stupni řízení (výkon přenesené působnosti):

- krajské úřady,
- Magistrát hlavního města Prahy.

Místní příslušnost úřadu SSP se řídí místem, kde je oprávněná osoba hlášena k trvalému pobytu podle zvláštních předpisů.

3.2 Zahájení řízení

Základním předpisem upravující řízení o dávkách je, tak jako v jiných oblastech, správní řád⁴⁴. Odchytky od správního řízení vedoucí k zjednodušení tohoto procesu jsou upraveny v zákoně o SSP. Je zde tedy uplatněn princip subsidiarity.

⁴⁴ Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád

„Řízení o přiznání dávky se zahajuje na základě písemné žádosti oprávněné osoby podané příslušnému úřadu SSP na tiskopisu předepsaném Ministerstvem práce a sociálních věcí“.⁴⁵

„Řízení o změně výše již přiznané dávky nebo o jejím odnětí nebo o zastavení její výplaty se zahajuje na návrh oprávněné osoby nebo z moci úřední úřadem státní sociální podpory“.⁴⁶

Zahájení řízení o přiznání dávky upravuje zákon částečně odchylně od správního řádu. Řízení o dávce lze zahájit pouze na základě písemné žádosti oprávněné osoby, nelze jej tedy zahájit z moci úřední. Žádost musí být podána na tiskopise předepsaném MPSV ČR. Nově je tomu tak i u řízení o volbě nároku na rodičovský příspěvek. Pokud žádost neobsahuje všechny stanovené údaje (viz § 68 zákona o SSP), je třeba údaje doplnit a to v souladu s § 37 správního řádu. Podle uvedeného ustanovení správního řádu, pokud podání nemá předepsané náležitosti nebo trpí-li jinými vadami, pomůže správní orgán podateli tyto nedostatky odstranit nebo jej vyzve k jejich odstranění a k tomu mu poskytne přiměřenou lhůtu. Správní orgán je povinen podateli pomoci odstranit vady podání radou a poučením. Za tímto účelem příslušný orgán bezprostředně po převzetí žádosti, ještě za přítomnosti podatele, její obsah zkontroluje. Je v rozporu se zásadou rychlosti řízení a procesní ekonomie, aby příslušný orgán vadu, kterou mohl odstranit na místě, následně procesně odstraňoval písemně. V případě, kdy není odstranění vad možné neformálně, popř. na místě samém, vyzve příslušný orgán písemně podatele k odstranění jeho vad a stanoví mu přiměřenou lhůtu. Za přiměřenou lhůtu se považuje doba, ve které je účastník technicky i organizačně schopen podání doplnit bez nepřiměřených nákladů nebo pracností. Tato lhůta se posuzuje individuálně podle okolností případu a je věcí správního uvážení. O prodlou-

⁴⁵ Zákon č. 117 ze dne 26. května 1995 o státní sociální podpoře. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1995, částka 31, s. 1649. Dostupný také WWW:< <http://www.mvcr.cz/sbirka/1995/sb31-95.pdf> >

⁴⁶ Zákon č. 117 ze dne 26. května 1995 o státní sociální podpoře. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1995, částka 31, s. 1649. Dostupný také WWW:< <http://www.mvcr.cz/sbirka/1995/sb31-95.pdf> >

žení této lhůty může podatel požádat, a příslušný úřad je mu v odůvodněných případech povinen vyhovět, pokud to není v rozporu se zásadou rychlosti řízení.⁴⁷

Řízení o přiznání dávky může být tedy zahájeno, jsou-li splněny podmínky § 67 odst. 1. zákona o SSP. Pokud jedna z těchto podmínek splněná není, řízení o přiznání dávky zahájeno není. Řízení lze zahájit jen z podnětu oprávněné osoby, a ne z podnětu osoby pro nárok na dávky SSP společně posuzované. Uvedené přesně formalizované zahájení řízení vyplývá z toho, že v řadě případů se musí při podání žádostí o dávky prokazovat skutečnosti mající vztah nejen k oprávněné osobě, ale i k ostatním osobám, které jsou s touto osobou společně posuzovanými. Méně formalizovaný přístup by mohl vést k řadě nepřesností a omylů při rozhodování o dávkách. Jiná je situace, jde-li o řízení o změně přiznané dávky, ať už jde o změnu její výše, její odnětí či zastavení výplaty. Zde se řízení zahajuje z podnětu oprávněné osoby nebo v uvedených případech z podnětu příslušného úřadu.

K rozhodnutí o dávce SSP musí být úplně a přesně zjištěn skutečný stav věci. Tiskopisy jsou formulovány přesně podle daných podmínek nároku na každou z konkrétních dávek, mají za cíl zjistit všechny údaje, které jsou pro rozhodnutí o nároku na dávku SSP nezbytné. I při největší snaze o srozumitelnost a jednoduchost však dochází k tomu, že žadatelé při vyplňování nerozumí pojmům, a proto některé údaje vyplňují chybně nebo některé kolonky nechávají bez údajů.

V § 67 zákona o SSP není stanovena odchylka od správního řádu v otázce postoupení pro nepřislušnost. Vzhledem ke složitosti státní správy dochází poměrně často v praxi k tomu, že občan přesně neví, který ze správních orgánů je věcně nebo místně příslušný k vyřízení žádosti a podá svou žádost u nepřislušného správního orgánu. Pro tyto případy slouží ustanovení § 12 správního řádu umožňující postoupit věc nepřislušným správním orgánem jinému správnímu orgánu, který je k vyřízení takové věci věcně nebo místně příslušný, u žádosti o dávku SSP konkrétně úřad práce podle místa trvalého pobytu oprávněné osoby. Postoupení se realizuje formou usnesení, které se ke snížení administrativního zatížení nevydává ve formalizované podobě, ale pouze poznamenává do spisu. Samotné postoupení žádosti se provede formou úředního přípisu, ve kterém se uvede kdy a kým bylo podání

⁴⁷ ONDRUŠ, Radek. *Správní řád / nový zákon s důvodovou zprávou a poznámkami*. 1. vyd. Praha: Linde, 2005. ISBN 80-7201-523-0. s. 149-150

zasláno, jeho stručný obsah, důvody, proč se považuje tento správní orgán za nepříslušný k vyřízení dané věci, jakož i důvody, které vedly k závěru žádost postoupit.⁴⁸

Zákonodárcův zájem byl, aby správní řízení probíhalo rychle, bez zbytečných průtahů. Proto stanovil, že nepříslušný správní orgán je povinen postoupit věc bezodkladně. Zpravidla to bude nejbližší pracovní den poté, co se o vlastní nepříslušnosti dozvěděl. V praxi se toleruje maximálně třídnenní lhůta pro odeslání věci. Řízení je tedy zahájeno dnem, kdy příslušný úřad žádost přijal. Pro oprávněnou osobu není tedy výhodná možnost podání směřovat nepříslušnému správnímu úřadu.

3.3 Náležitosti žádosti

V žádostech o dávky SSP má žadatel povinnost uvést všechny údaje, které jsou pro posuzování nároku na dávku, její výši a výplatu nezbytné.

Pro všechny dávky je třeba uvést:

- základní osobní údaje oprávněné osoby a všech společně s ní posuzovaných osob-jméno, příjmení, rodné číslo, místo trvalého pobytu,
- písemný souhlas oprávněné osoby a společně s ní posuzovaných osob s tím, aby bylo možné si pro účely řízení o dávkách zjišťovat potřebné údaje a to v rozsahu potřebném pro rozhodování o dávce, její výši a výplatě,
- způsob výplaty dávky-na účet u peněžního ústavu v ČR vedeném v českých korunách; na účet u peněžního ústavu na Slovensku vedeném ve slovenských korunách; na účet zahraničního peněžního ústavu v EU; v hotovosti poštovní poukázkou na adresu trvalého pobytu v ČR nebo poštovní poukázkou na jinou adresu v ČR.

V žádosti se dále uvádí celá řada dalších údajů, vztahujících se ke konkrétní dávce. Jedná-li se o dávku poskytovanou v závislosti na výši příjmu v rodině je třeba doložit doklad o výši příjmu oprávněné osoby a společně s ní posuzovaných osob za rozhodné období. Prokazovat potřebné údaje je možné různým způsobem. Může se jednat o různá potvrzení;

⁴⁸ ONDRUŠ, Radek. *Správní řád / nový zákon s důvodovou zprávou a poznámkami*. 1. vyd. Praha: Linde, 2005. ISBN 80-7201-523-0. s. 58-59

osobní doklady společně posuzovaných osob a žadatele, z nichž lze potřebné údaje zjistit; výslech svědků; záznam z jiných úředních jednání; rozhodnutí jiných orgánů.

K přídatku na dítě, sociálnímu příplatku a pěstounským dávkám je nutné doložit doklad o nezaopatřenosti dítěte a k sociálnímu příplatku navíc skutečnosti prokazující nepříznivý zdravotní stav.

Pro příspěvek na bydlení je vyžadován doklad o tom, že byt je užíván na základě vlastnictví k nemovitosti nebo na základě nájemní smlouvy, dále doklad o výši nájemného, nákladů za plnění poskytovaná s užíváním bytu a ostatních nákladů potřebných pro stanovení výše dávky.

Pro dávku rodičovský příspěvek je požadován doklad o době a výši pobírání PPM, peněžité pomoci nebo nemocenského, poskytovaného v souvislosti s porodem. Dále úřad vyžaduje potvrzení o pobytu dítěte, zakládajícího nárok na rodičovský příspěvek, v jeslích, mateřské škole, jiném obdobném zařízení pro děti předškolního věku nebo speciální základní škole. K pěstounským dávkám se vyžaduje rozhodnutí o svěřeni dítěte do pěstounské péče nebo rozhodnutí o ustanovení poručníkem, popřípadě rozhodnutí příslušného orgánu o dočasném svěřeni dítěte do péče osoby, která se chce stát pěstounem nebo návrh, podaný soudem na zahájení soudního řízení o ustanovení osoby poručníkem dítěte, jestliže tato osoba o dítě, k němuž nemá vyživovací povinnost, osobně pečuje.

Aby se zamezilo vyžadování stejných dokladů pro různé účely, zákon stanovuje, že pokud lze skutečnosti prokázat z jiných, již doložených dokladů, tak se tyto údaje použijí. Pokud však v budoucnosti dojde ke změně skutečností existuje zde povinnost příjemce dávky tuto změnu do osmi dnů nahlásit. Veškerá písemná podání v řízení o dávkách je nutné předkládat v češtině.

3.4 Účastníci řízení

Speciální právní úpravu má zákon o SSP také pro účastníky řízení. Podle správního řádu⁴⁹ zákon dělí účastníky řízení do několika základních kategorií. Pro řízení o dávkách SSP je

⁴⁹ § 27 zákona č. 500/2004, správní řád

stanoveno, že v řízeních o přiznání dávek je účastníkem řízení pouze oprávněná osoba. Kdo je oprávněnou osobou u jednotlivých dávek, bylo již popsáno výše.

Dalším účastníkem řízení je zákonem o SSP stanoven příjemce dávky. Vzhledem k tomu, že nároky na některé z dávek vznikají nezaopatřeným dětem, určuje pro tyto případy zákon příjemcem zákonného zástupce. Odchylna je stanovena pro případy, kdy je dítě svěřeno do náhradní rodinné péče nebo pokud je dítě v ústavní péči.

Dalším z výčtu účastníků řízení je osoba společně posuzovaná s oprávněnou osobou, další fyzická nebo právnická osoba, jde-li o řízení o přeplatku na dávce podle § 62 a 63a zákona o SSP. Dávku SSP, která byla vyplacena neprávem nebo ve vyšší částce, než náležela, z toho důvodu, že příjemce nesplnil některou jemu uloženou povinnost, je příjemce povinen vrátit. Stejnou povinnost má příjemce také tehdy, jestliže přijal dávku nebo její část, ačkoliv musel z okolností předpokládat, že byla vyplacena neprávem nebo ve vyšší částce, než náležela. V neposlední řadě je příjemce povinen vrátit takovou dávku, která byla vyplacena neprávem nebo v nesprávné výši jeho zaviněním.

V řízení o přeplatku je účastníkem řízení ten, komu je přeplatek stanoven k úhradě, tedy buď oprávněná osoba, nebo osoba s oprávněnou osobou posuzovaná. Pro případy, kdy přeplatek způsobily společně, je zavedena solidární odpovědnost. Obě osoby tedy odpovídají za vrácení přeplatku na dávce společně a nerozdílně. Vypořádání mezi těmito osobami proběhne nezávisle na správních orgánech, které poskytují dávky SSP a rozhodují o přeplatcích.⁵⁰

Pro zajištění součinnosti dalších fyzických nebo právnických osob bylo do zákona vloženo ustanovení o jejich odpovědnosti za způsobený přeplatek. Přeplatek přitom může být způsoben jak předložením nesprávných údajů, tak i nepředložením potřebných údajů, vždy se však musí jednat o příčinnou souvislost mezi jednáním či nečinností právnické nebo fyzické osoby a vznikem přeplatku.⁵¹

Posledním účastníkem řízení je stanoven zvláštní příjemce.

⁵⁰ BŘEZSKÁ, N., BURDOVÁ, E., VRÁNOVÁ, L. *Státní sociální podpora s komentářem a příklady k 1. 5.* 2007. 11. vyd. Olomouc: Anag, 2007. ISBN 978-80-7263-402-6. s. 177

⁵¹ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

Příslušný úřad může stanovit zvláštního příjemce dávky, a to v případě, když je zřejmé, že by docházelo ke zneužití dávky. Taková situace může například nastat u dítěte, jehož rodič nevyužívá přídavku na dítě pro potřeby dítěte. Zvláštního příjemce lze dále ustanovit i tehdy, když oprávněná osoba nemůže dávku přijímat, např. pro těžké zdravotní postižení. V těchto případech musí být dán souhlas s ustanovením zvláštního příjemce a ten je povinen používat dávku podle pokynů oprávněné osoby. Obecně musí příjemce používat dávku jen ve prospěch oprávněné osoby. Zvláštní úpravu má příspěvek na bydlení, jenž je příjemce oprávněn použít i bez souhlasu oprávněné osoby k úhradě nedoplatku nájemného a úhradě za plnění poskytovaná s užíváním bytu. Zvláštním příjemcem může být ustanovena jak fyzická, tak právnická osoba, podmínkou je však její souhlas s ustanovením do této funkce.

3.5 Vydávání rozhodnutí

Správní řád definuje obsah a formu rozhodnutí a podrobněji stanovuje jeho obligatorní náležitosti. Lhůty pro vydání rozhodnutí jsou stanoveny jako kogentní, nepřekročitelné a neprodloužitelné s výjimkou taxativně stanovených případů, kdy tyto lhůty neběží, což bezprostředně souvisí s úpravou nečinnosti správního orgánu podle § 80 správního řádu.⁵²

Rozhodnutí obsahuje výrokovou část, odůvodnění a poučení účastníků. Absence některé základní části rozhodnutí je činí nezákonným, kdy k této nezákonnosti odvolací úřad přihlíží z úřední povinnosti. Výjimkou je ustanovení § 68 správního řádu, kde je řečeno, že odůvodnění není třeba, vyhovuje-li se všem účastníkům řízení v plném rozsahu.

Výroková část obsahuje v první řadě výrok nebo více výroků, kterými se řeší otázka, jež je předmětem řízení. Výrok je vlastní autoritativní konstitutivní rozhodnutí nebo deklaratorní osvědčení. Výrok musí být jednoznačný, jasný a vrchnostenský, který v sobě soustředí jak prvek moci tak i prvek rozhodnutí. Součástí výrokové části je odkaz na konkrétní hmotně-právní ustanovení, podle kterého bylo rozhodováno. Další obligatorní náležitostí výrokové části je označení účastníků řízení podle § 27 odst. 1 správního řádu, a to v případě fyzic-

⁵² ŠROMOVÁ, Eva. *Abeceda pro starosty a úředníky k novému správnímu řádu*. Moderní obec-Speciál příloha. 4.1.2006, č. 1, s. 01-10.

kých osob jménem, příjmením a datem narození, v případě osob právnických názvem a sídlem. Jiné identifikační údaje k účastníkům řízení se neuvádějí. Stejně tak se v případě účastníků řízení ve výrokové části neuvádí, kdo je oprávněn za ně jednat, popř. kdo je v řízení zastupuje. Dále se ve výrokové části uvádí lhůta ke splnění ukládané povinnosti, popřípadě jiné údaje potřebné k jejímu řádnému splnění.

V odůvodnění se uvádějí důvody výroku rozhodnutí. Tato část obsahuje výčet podkladů pro rozhodnutí. Není účelem odůvodnění, aby opisovalo správní spis, podklady pro rozhodnutí se zde proto uvedou odkazově. Důležitou součástí odůvodnění je přesné rozvedení úvah, kterými se správní úřad řídil při hodnocení důkazů. V odůvodnění se zásadně neopisují znění konkrétních právních norem, na které se odůvodnění odkazuje. Hlavním základem odůvodnění jsou vlastní důvody, proč správní úřad rozhodl tak, jak je uvedeno ve výrokové části rozhodnutí. Tyto důvody musí být jasné, přesvědčivé a musí vycházet z provedeného dokazování. Dále by odůvodnění mělo obsahovat informace o tom, jak se správní orgán vypořádal s návrhy a námitkami účastníků a s jejich vyjádřením k podkladům rozhodnutí. Řádně odůvodněné rozhodnutí přispívá rovněž naplnění zásady procesní ekonomie, neboť představuje důležité vodítko pro účastníky řízení při jejich rozhodování zda využijí oprávnění podat proti správnímu rozhodnutí opravný prostředek.

Poučení o odvolání musí být řádné a úplné v minimálním rozsahu stanoveném zákonem. Obecně je obligatorní poučení o řádných opravných prostředcích, neboť zákon ustanovení o odvolání vztahuje i na řízení o rozkladu. Není obligatorní povinností poučovat v rámci odvolání o mimořádných opravných prostředcích, i když takové poučení jsoucí nad rámec zákona nezákonnost rozhodnutí rozhodně nezakládá. Není-li proti rozhodnutí řádný opravný prostředek přípustný, správní řád to v rozhodnutí o poučení uvede, přičemž odkáže na ustanovení, které řádný opravný prostředek proti takovému rozhodnutí vylučuje.⁵³

⁵³ ONDRUŠ, Radek. *Správní řád / nový zákon s důvodovou zprávou a poznámkami*. 1. vyd. Praha: Linde, 2005. ISBN 80-7201-523-0. s. 230-232

Písemné vyhotovení rozhodnutí musí obsahovat označení správního orgánu, který jej vydal, datum vyhotovení, číslo jednací, otisk úředního razítka, jméno, příjmení, funkci nebo služební číslo a podpis oprávněné úřední osoby.⁵⁴

Pro vydání rozhodnutí platí v řízení o dávkách zvláštní úprava a to ta, že písemné rozhodnutí se nevydává vždy, ale jen v zákonem vymezených případech.

Zákon o SSP stanoví v § 69 odst. 1 taxativní výčet případů, ve kterých se rozhodnutí vydává:

- dávka nebyla přiznána nebo v požadovaném rozsahu,
- výplata dávky byla zastavena, nejde-li o případ uvedený v § 51 odst. 1 a 2 a § 58 odst. 2,
- dávka byla odejmuta,
- jde o přeplatek na dávce, s výjimkou případu uvedeného v § 62 odst. 5,
- přichází v úvahu více oprávněných a úřad SSP rozhoduje o tom, komu se bude dávka vyplácet, bude-li úřad SSP rozhodovat podle § 7 odst. 7 nebo o zvláštním příjemci podle § 59,
- se rozhoduje o prominutí podmínky trvalého pobytu podle § 3 odst. 3. Proti tomuto rozhodnutí se nelze odvolat ani je nelze přezkoumat mimo odvolací řízení,
- jde o zamítnutí volby nároku rodiče na rodičovský příspěvek podle § 30 a 30a.⁵⁵

Rozhodnutí o zastavení výplaty se vydává dle zákona o SSP ve všech případech kromě níže popsaných případů, ve kterých se dávky zastavují automaticky.

Dávky SSP, jde-li o dávky, které se poskytují opakovaně, lze rozdělit do dvou skupin z hlediska doby, na kterou se přiznávají. Ty dávky, jejichž nárok není podmíněn výší příjmů v rodině, nemají určenou dobu, na kterou se taková dávka přiznává. Druhou skupinou dávek jsou dávky, jejichž nárok závisí na výši příjmu v rodině a ty se přiznávají na určené,

⁵⁴ PRUDILOVÁ, Miloslava. *Správní řád s komentářem*. 1. vyd. Vyškov: TSM, spol. s.r.o., 2005. ISBN 80-239-4260-3. s. 24

⁵⁵ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

stanovené období, popř. v rámci tohoto období na dobu kratší, jsou-li splněny podmínky nároku na dávky jen na takovou kratší dobu. Navíc se tato období, na něž se dávky přiznávají, liší podle toho, o jaké dávky jde. V zásadě jde o dávky, kde se zjišťuje rozhodný příjem za kalendářní rok – přídavek na dítě nebo jde o dávky, u nichž se zjišťuje rozhodný příjem za kalendářní čtvrtletí – sociální příplatek a příspěvek na bydlení.

U přídavku na dítě je oprávněná osoba povinna vždy do konce září prokázat výši příjmu za předchozí kalendářní rok. V případě, že tak neučiní, přestane se dávka automaticky vyplácet, a není-li tento příjem prokázán ani do konce měsíce října, nárok na dávku zaniká. Datum 30. září pro prokazování příjmů bylo zvoleno s ohledem na možnost doložení nezapřítelnosti dítěte staršího 15 let, které zákon striktně vyžaduje a které musí obsahovat právě zářijové datum.

Sociální příplatek a příspěvek na bydlení se přiznávají na období jednoho roku, a to vždy od 1. července do 30. června. Pro trvání nároku na výplatu těchto dávek je však nutno vždy do konce října, ledna, dubna prokázat rozhodný příjem a u příspěvku na bydlení také náklady na bydlení. Co je za rozhodný příjem považováno vymezuje § 5 zákona o SSP. Nestane-li se tak, zastaví se výplata dávky. Neprokáže-li se rozhodný příjem ani do konce prosince, března nebo června zaniká nárok na dávku.⁵⁶

V případě, že dojde v průběhu vyplácení opakujících se dávek ke změně místa, v němž je oprávněná osoba hlášena k trvalému pobytu, tak příslušný úřad, který byl dosud k výplatě dávek příslušný, jejich výplatu zastaví. Zastavit výplatu musí nejpozději do konce kalendářního měsíce následujícího po měsíci, v němž se o takové změně dozvěděl. Poté se podklady rozhodné pro nárok na dávky předají nově příslušnému úřadu, který začne dávky vyplácet od kalendářního měsíce následujícího po měsíci, v němž byla výplata zastavena.

Rozhodnutí se také nevydává v případě, jde-li o přeplatek na dávce do 100 Kč u jednoho druhu dávky. V tomto případě se přeplatek pouze eviduje.

⁵⁶ BŘEZSKÁ, N., BURDOVÁ, E., VRÁNOVÁ, L. *Státní sociální podpora s komentářem a příklady k 1. 5.* 2007. 11. vyd. Olomouc: Anag, 2007. ISBN 978-80-7263-402-6. s. 137-139

Velkou odchylkou od správního řádu je rozhodnutí o prominutí podmínky trvalého pobytu podle § 3 odst. 3. zákona. Proti tomuto rozhodnutí se nelze odvolat ani je nelze přezkoumat mimo odvolací řízení.

Vydávání rozhodnutí o dávkách musí obsahovat náležitosti uvedené ve správním řádu. Stejně tak lhůty pro vydání rozhodnutí a způsob jeho oznámení stanovené správním řádem jsou pro řízení o dávkách závazné.

Správní orgán je povinen po zahájení řízení vydat rozhodnutí-pokud je to možno-bez zbytečného odkladu. Jestliže nelze rozhodnutí vydat bezodkladně, je správní orgán povinen vydat rozhodnutí nejpozději do 30 dnů od zahájení řízení. Když je zapotřebí nařídit ústní jednání nebo místní šetření, je-li třeba někoho předvolat, někoho nechat předvést nebo doručovat veřejnou vyhláškou osobám, jimž se prokazatelně nedaří doručovat, nebo jde-li o zvláště složitý případ, připočítává se k těmto 30 dnům dalších až 30 dnů. K provedení dožadání, ke zpracování znaleckého posudku nebo k doručení písemnosti do ciziny se připočítává doba nezbytně nutná. Po dobu nezbytnou k opatření údajů od dotčené osoby lhůty pro vydání rozhodnutí neběží.⁵⁷

Správní řád upravuje dvojí možný způsob oznámení rozhodnutí. K účinnému oznámení je zásadně třeba jeho doručení do vlastních rukou. Pouze pokud se účastník vzdá nároku na doručení písemného vyhotovení, má účinky oznámení již ústní vyhlášení. Podmínkou však je, aby všichni účastníci řízení byli přítomni ústnímu vyhlášení rozhodnutí.

Rozhodnutí, která se oznamují doručením do vlastních rukou, nabývají právní moci uplynutím lhůty pro odvolání, jakmile se proti nim nelze odvolat. Ústně vyhlášené rozhodnutí, pokud se účastník současně vzdá nároku na doručení písemného vyhotovení, nabývá právní účinky oznámením a pokud se účastník práva na odvolání vzdal, nabývá právní moci. Vzdání se nároku na doručení rozhodnutí se poznamená do spisu. V případě, že se všichni vzdají nároku na doručení písemného vyhotovení rozhodnutí, učiní se o tom pro změnu

⁵⁷ PRUDILOVÁ, Miloslava. *Správní řád s komentářem*. 1. vyd. Vyškov: TSM, spol. s.r.o., 2005. ISBN 80-239-4260-3. s. 24-25

záznam do spisu, který má náležitosti jako ústně vyhlášené rozhodnutí. Vzdát se není možno doručení konečného rozhodnutí a rozhodnutí, jímž se ukládá povinnost.⁵⁸

3.6 Vydávání oznámení

Podle zákona o SSP se správní řád nevztahuje na řízení, kde se při rozhodování o nároku na dávku vydává oznámení.

„Rozhoduje-li úřad státní sociální podpory o dávce v případech, kdy se nevydává rozhodnutí, je povinen žadateli doručit písemné oznámení o dávce a její výši. Písemné oznámení se nedoručuje, nenáleží-li výplata dávky podle §51 odst. 1 věty třetí a odst. 2 věty čtvrté. Písemné oznámení o dávce se nedoručuje do vlastních rukou“.⁵⁹

V případech, kdy úřad rozhoduje o dávce a nejde o případy uvedené v § 69 zákona o SSP, se rozhodnutí nevydává. Půjde v zásadě o všechny případy, kdy bude žadateli vyhověno a dávka mu bude přiznána.

Namísto rozhodnutí je doručováno oprávněné osobě jen oznámení o dávce a její výši. Pro vydání oznámení přitom zákon nestanoví žádné formální náležitosti, jaké jsou vyžadovány u rozhodnutí. Je ale vhodné, i z hlediska praktického, aby oznámení mělo v zásadě stejné náležitosti jaké jsou vyžadovány u rozhodnutí. To znamená, že kromě údaje o tom, kdy byla dávka přiznána a v jaké výši, by mělo oznámení obsahovat i účelné odůvodnění a poučení o možnosti podat námitky a poučení o případném dalším možném odvolání. Uvedením účelného odůvodnění lze zabránit často zbytečnému podání námitek, k němuž by mohlo dojít z nedostatečné informovanosti oprávněné osoby.

Pro oznámení je předepsána písemná forma, ale pro její doručení způsob stanoven není, pouze je stanoveno, že oznámení není doručováno do vlastních rukou. Může být proto posláno běžnou poštou či předáno úřadu práce k doručení či doručeno jiným způsobem. Zákonem je výslovně stanoveno, kdy se oznámení nedoručuje.

⁵⁸ ONDRUŠ, Radek. *Správní řád / nový zákon s důvodovou zprávou a poznámkami*. 1. vyd. Praha: Linde, 2005. ISBN 80-7201-523-0. s. 240-242

⁵⁹ Zákon č. 117 ze dne 26. května 1995 o státní sociální podpoře. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1995, částka 150, s. 8808. Dostupný také WWW:< <http://www.mvcr.cz/sbirka/2001/sb150-01.pdf> >

Pro oprávněnou osobu je i v případech, kdy se vydává písemné oznámení zachována možnost, aby jí bylo vydáno rozhodnutí o dávce. Musí však proti postupu, uvedeném v oznámení podat námitku, a to ve lhůtě 30 dnů ode dne výplaty první splátky dávky po jejím přiznání, ode dne výplaty dávky nebo v případě rodičovského příspěvku po dovršení věkové hranice dítěte, která zakládá nárok na volbu rodiče na tuto dávku, jde-li o volbu nároku rodiče podle § 30 odst. 1 a úřad SSP rozhodnutí nevydal. Námitky se musí podat vždy písemně u příslušného úřadu, který dávku přiznal. Pokud byly námitky podány písemně, ale u jiného příslušného úřadu, nelze je považovat za podané. Pokud nebyly námitky podány včas, písemně a u příslušného úřadu, nelze už jiným způsobem docílit změnu přiznané dávky nebo změnu její výše.⁶⁰

Pokud byly námitky podány předepsaným způsobem, je příslušný úřad povinen vydat rozhodnutí o dávce, a to do 30 dnů ode dne, kdy námitky úřadu došly.

Proti takto vydanému rozhodnutí, které je rozhodnutím orgánu státní správy a musí mít všechny náležitosti správního rozhodnutí, včetně doručení do vlastních rukou, může oprávněná osoba podat odvolání. Pokud nejsou ve stanovené lhůtě podány námitky, stává se oznámení o dávce pravomocným a končí správní řízení v této věci.

3.7 Odvolání

Proti rozhodnutím příslušného odboru SSP má účastník řízení právo se odvolat. Odvolacím orgánem je krajský úřad. Odvolání se podává u úřadu, který vydal rozhodnutí, proti němuž odvolání směřuje. Odvolání je třeba podat do 15 dnů ode dne oznámení rozhodnutí. Za den oznámení rozhodnutí se považuje den, kdy bylo účastníku doručeno písemné vyhotovení rozhodnutí a pokud se účastník vzdá nároku na doručení písemného vyhotovení, má účinky oznámení již ústní vyhlášení. Rozhodnutí, jež nenabýlo právní moci a účastník se proti němu odvolal, může úřad, který je vydal, napravit v rámci vlastního zjednání nápravy neboli v rámci autoremedury v odvolacím řízení. Rozhodnutí, které je v právní moci, je mož-

⁶⁰ BŘEZSKÁ, N., BURDOVÁ, E., VRÁNOVÁ, L. *Státní sociální podpora s komentářem a příklady k 1. 5.* 2007. 11. vyd. Olomouc: Anag, 2007. ISBN 978-80-7263-402-6. s.179-180

no napravit v rámci autoremedury v přezkumném řízení, ale třeba také v rámci uspokojení účastníka, jenž podal žalobu k soudu.

Úřad, jenž vydal rozhodnutí napadené odvoláním, zašle stejnopis podaného odvolání všem účastníkům, kteří se mohli proti rozhodnutí odvolat, a vyzve je, aby se k němu v přiměřené lhůtě, která nesmí být kratší než 5 dnů, vyjádřili. Podle okolností dále doplní řízení. Ustanovení se nepoužije, bylo-li odvolání podáno opožděně nebo bylo-li nepřípustné. K novým skutečnostem a k návrhům na provedení nových důkazů, uvedených v odvolání nebo v průběhu odvolacího řízení, se přihlédně jen tehdy, jde-li o takové skutečnosti nebo důkazy, které účastník nemohl uplatnit dříve. K vyjádřením podaným po lhůtě se nemusí přihlížet.⁶¹

Při vedení řízení po podání odvolání je třeba zvláště dbát oprávněných zájmů účastníků, kteří byli v dobré víře. Příslušný úřad, který napadené rozhodnutí vydal, je může zrušit nebo změnit, pokud tím plně vyhoví odvolání a jestliže tím nemůže být způsobena újma žádnému z účastníků, ledaže s ním všichni, kterých se to týká, vyslovili souhlas. Proti tomuto rozhodnutí lze podat odvolání. Neshledá-li příslušný úřad, který napadené rozhodnutí vydal, podmínky pro autoremeduru, předá spis se svým stanoviskem odvolacímu správnímu orgánu do 30 dnů ode dne doručení odvolání. Jestliže byl odvoláním napaden jen některý výrok rozhodnutí a lze-li příslušnou část spisu oddělit, předá správní orgán pouze tu část spisu, která se týká otázky, o níž bylo rozhodnuto v napadeném výroku rozhodnutí. V případě nepřípustného nebo opožděného odvolání předá spis odvolacímu správnímu orgánu do 10 dnů; ve stanovisku se omezí na uvedení důvodů rozhodných pro posouzení opožděnosti nebo nepřípustnosti odvolání. Dojde-li odvolací správní orgán k závěru, že odvolání bylo podáno včas a že je přípustné, vrátí věc správnímu orgánu, který rozhodl v prvním stupni. Jestliže je již rozhodnutí v právní moci, může z moci úřední dojít k přezkoumání zákonnosti takového rozhodnutí nadřízeným orgánem.⁶²

⁶¹ PRUDILOVÁ, Miloslava. *Správní řád s komentářem*. 1. vyd. Vyškov: TSM, spol. s.r.o., 2005. ISBN 80-239-4260-3. s. 29

⁶² VOPÁLKA, Vladimír. *Nový správní řád*. 1. vyd. Praha: Aspi Publishing, 2005. ISBN 80-7357-109-9. s. 157-158

Správní řád v § 68 odst. 6 stanoví, že pokud odvolání nemá odkladný účinek, musí být tato skutečnost v poučení uvedena. Ať již v návaznosti na zákonnou úpravu ale i v návaznosti na rozhodnutí správního orgánu musí poučení obsahovat sdělení o vyloučení případného odkladného účinku odvolání nebo rozkladu. Je-li odkladný účinek vyloučen ze zákona, správní úřad uvede odkaz na příslušnou zákonnou úpravu, vylučuje-li odkladný účinek správní úřad svým rozhodnutím, odkaz na jeho výrokovou část se již neprovádí.

Zákon o SSP v § 71 odst. 2 stanovuje, že odvolání proti rozhodnutí nikdy nemá odkladný účinek, rozhodnutí je tedy ihned vykonatelné a nelze odložit právní moc.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 POROVNEJTE DÁVKY SOCIÁLNÍ PODPORY V ČESKÉ REPUBLICE A VYBRANÝCH STÁTECH EVROPSKÉ UNIE

4.1 Obecná pravidla pro přiznání rodinných dávek v rámci EU

Z důvodu různorodosti dávkových systémů jednotlivých členských zemí založených na odlišných principech a institucionálním uspořádání, není cílem harmonizace národních systémů sociálního zabezpečení členských států, nýbrž jejich koordinace bez zásahu do jejich podstaty. Každá členská země si sama rozhoduje, jaké dávky a za jakých podmínek poskytuje a jak se tyto dávky vypočítávají. Smyslem koordinace je pouze zabránit tomu, aby občané při pohybu z jednoho členského státu do druhého neztratili nárok na sociální dávky.

Proces koordinace je ovládán čtyřmi principy, které jsou označovány jako rovné zacházení, aplikace právního řádu jediného státu, zachování práv během jejich nabývání (sčítání dob pojištění) a zachování nabytých práv (výplata dávek do ciziny).⁶³

Zásada rovného zacházení zakazuje jakákoliv diskriminační opatření založená na státní příslušnosti. Zákaz dopadá na diskriminaci přímou i nepřímou. Tento princip v zásadě říká, že s občany EU, kteří využívají právo volného pohybu, musí každý členský stát zacházet stejně jako se svými vlastními občany.

Princip aplikace právního řádu jediného státu zabraňuje vzniku situace, kdy by pracovník nebyl pojištěn v žádném členském státě, anebo naopak byl pojištěn v několika členských státech zároveň. Jak pozitivní, tak negativní kolize národních právních řádů je nežádoucí, proto se pro posouzení veškerých otázek sociálního zabezpečení jedince uplatní legislativa té země, kde pracuje bez ohledu na místo jeho trvalého pobytu. Z tohoto pravidla však existují výjimky, které představují zaměstnanci dočasně přidělení k práci do zahraničí, námořníci, státní úředníci a diplomaté.

Zachování práv během jejich nabývání (sčítání dob pojištění)

⁶³ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *EU-Info* č. 1/2004. Praha, 2004. s. 1

Ve státech EU podléhá nárok na některé dávky dovršení jistého předepsaného období, po které musí být jedinec účasten systému sociálního zabezpečení (ať už formou placení příspěvku, výkonu práce či pobytu na území státu). Tento princip umožňuje sečtení dob pojištění, splněných v jednotlivých členských státech. Tím je vyloučen negativní dopad migrace na splnění podmínky doby pojištění.

Zachování nabytých práv umožňuje výplatu dávek do ciziny.

Vstupem země do EU začalo v oblasti rodinných dávek platit Nařízení Evropského společenství, která jsou základními právními předpisy EU, mají vyšší právní sílu a jsou přímo aplikovatelnými v každé členské zemi. Povinností každého členského státu je zajistit jejich realizaci ve svých národních právních předpisech.

- Nařízení č. 1408/71 z 14. června 1971 o aplikaci soustav sociálního zabezpečení na osoby zaměstnané, samostatně výdělečně činné a jejich rodinné příslušníky pohybující se v rámci Společenství,
- Nařízení č. 1612/68 z 15. října 1968 o volném pohybu pracovníků v rámci Společenství,
- Nařízení č. 574/72 z 21. března 1972 stanovující postup provádění nařízení č. 1408/71,
- Nařízení č. 859/2003 ze dne 14. května 2003, kterým se rozšiřuje používání ustanovení nařízení č. 1408/71 a č. 574/72 na občany třetích zemí.⁶⁴

Nařízení neobsahují hmotněprávní úpravu jednotlivých dávek, ale stanovují pravidla aplikace právních norem jednotlivých členských států. Rodinné dávky jsou definovány jako všechny peněžité a věcné dávky určené k náhradě rodinných výdajů, s výjimkou zvláštních přídavků při narození a adopci. Za rodinné přídávky jsou považovány periodické peněžité dávky poskytované výlučně s ohledem na počet, a tam, kde je to možné, věk rodinných příslušníků.

Nařízení č. 1408/71 funguje jako určitý koordinační mechanismus vymezující osobní rozsah, jehož prostřednictvím je každému občanovi EU zajištěna možnost svobodně realizovat

⁶⁴ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *EU-Info* č. 1/2004. Praha. 2004. s. 2-3

své právo na volný pohyb, který patří k základním principům EU. Dále nařízení řeší pomocí jasně stanovených pravidel situace negativní a pozitivní kolize práva.

Působnost nařízení ve vztahu k osobám stanovuje, že předpis se vztahuje na osoby zaměstnané nebo samostatně výdělečně činné, které podléhaly nebo podléhají zákonům jednoho nebo více členských států a které jsou státními příslušníky jednoho z členských států nebo jsou osobami bez státní příslušnosti, na jejich rodinné příslušníky a na osoby po nich pozůstalé; dále na uprchlíky, bydlící na území jednoho z členských států, jejich rodinné příslušníky a pozůstalé. Toto nařízení se také vztahuje na úředníky a osoby, které jsou v souladu s platnými zákony v podobném postavení, pokud podléhali nebo podléhají právním předpisům členského státu, na které se vztahuje toto nařízení. Dále sem patří důchodci, kteří jsou občany členských států, i když se stali důchodci již předtím než se jejich země stala členem EU. Vzhledem k tomu, že národní právní předpisy, upravující rodinné dávky neváží vznik nároku na doby pojištění, zaměstnání nebo samostatné výdělečné činnosti, nelze nařízení aplikovat na studenty. Vedle osobního rozsahu je třeba vymezit také rozsah věcný, který stanovuje okruh poskytovaných dávek.⁶⁵

Základní otázky pro určení nároku na rodinné dávky jsou:

- kde pracují rodiče (rodič), pokud nepracují, tak zda a kde jsou poživateli dávek vyplývajících z jejich předchozí výdělečné činnosti,
- kde žijí děti,
- jedná-li se o důchodce, který stát mu vyplácí důchod (důchodci mají z rodinných dávek nárok pouze na přídavky na děti),
- zda je podmínkou vzniku nároku bydliště.⁶⁶

Primárně kompetentním pro výplatu rodinných dávek je vždy stát výkonu zaměstnání. V případě, že existují dva nebo více států výkonu zaměstnání, tzn. že jeden z rodičů pracu-

⁶⁵ Nařízení č. 1408/71 z 14. června 1971 o aplikaci soustav sociálního zabezpečení na osoby zaměstnané, samostatně výdělečně činné a jejich rodinné příslušníky pohybující se v rámci Společenství

⁶⁶ Metodická příručka pro jednání o dávkách SSP s migrujícími osobami dle koordinačního nařízení. *Interní materiál odboru SSP v Prostějově.. 2004, s. 5*

je v jednom státě a druhý z rodičů v jiném státě či více státech, je kompetentním státem pro výplatu rodinných dávek ten ze států výkonu zaměstnání, ve kterém bydlí dítě. Jestliže existují dva nebo více států výkonu zaměstnání a dítě (děti) nebydlí ani v jednom z nich, vyplácí dávku stát, jehož dávka je vyšší a druhý z těchto států mu refunduje polovinu vyplacené dávky až do výše dávky stanovené vlastními předpisy. Pokud se jedná o důchodce, je kompetentním k vyplácení přídatku na dítě stát, který vyplácí důchod. Pokud je důchodce pobírán z více států, je k výplatě kompetentní stát, ve kterém důchodce bydlí, ale pokud důchodce pobírá důchod z více států a nebydlí ani v jednom z nich, je kompetentní stát, ve kterém byl nejdéle pojištěn.

Nařízení č. 1612/68

Osobní rozsah Nařízení č. 1612/68 se vztahuje na osoby, kteří jsou zaměstnanci, jejichž zaměstnanecký vztah je založen na smlouvě zakládající účast na nemocenském pojištění, osoby samostatně výdělečně činné a osoby vedené v evidenci uchazečů o zaměstnání s nárokem na dávky v nezaměstnanosti, a to po dobu jejich výplaty. Nárok na dávky mají též jejich manžel (ka), děti do 21 roků, děti závislé na zaměstnané osobě (tzn. nezaopatřené) a předkové, kteří jsou na zaměstnané osobě závislí (tzn. osoby bez vlastního příjmu).⁶⁷

Rodinní příslušníci musí pobývat společně se zaměstnancem na území členského státu, dávky se do zahraničí nevyvázejí a mají pouze odvozený nárok. Na tyto dávky je třeba pohlížet jako na sociální výhody.

Náklady na administrativu jdou na vrub úřadu, který o dávce rozhoduje. Místní příslušnost kompetentní instituce je dle místa bydliště žadatele, tj. místo, kde občan obvykle bydlí a kde je jeho obvyklý střed zájmů. Místní příslušnost pro přeshraničního pracovníka se řídí místem výkonu zaměstnání. Celý systém vyžaduje spolupráci jednotlivých členských států v rámci EU. Jedná se o součinnost mezi úřady a institucemi v členských státech, činnost Administrativní komise a Poradního výboru pro sociální zabezpečení a poskytování informací. Komunikace mezi kompetentními institucemi a styčnými orgány, tedy orgány, u nichž vzniká nárok na dávky, probíhá buď přímo za použití příslušných tiskopisů EU nebo prostřednictvím styčných orgánů příslušného členského státu.

⁶⁷ Nařízení č. 1612/68 z 15. října 1968 o volném pohybu pracovníků v rámci Společenství

Hlavním praktickým nástrojem koordinace jsou zvláštní formuláře zaměřené na zajištění efektivní a rychlé přeshraniční komunikace mezi členskými státy a jejich orgány, tzv. E-formuláře. Tyto formuláře obsahují veškeré informace nezbytné k prokázání nároku a určení výše dávky. V oblasti rodinných dávek jsou používány zejména E-formuláře řady 400.⁶⁸

4.2 Aplikace pravidel EU do systému státní sociální podpory

1. května 2004 vstoupila ČR do EU. Členství v této nadnárodní společnosti přineslo do systému SSP spoustu změn. Princip zachování nabytých práv prolomil § 60 zákona o SSP, který uvádí, že dávky se do ciziny nevyplácejí. Pro oblast sociální podpory je relevantní okruh tzv. rodinných dávek a pohřebného.

Pravidlům koordinace Nařízení č. 1408/71 podléhá *přídavek na dítě, rodičovský příspěvek, z dávek pěstounské péče odměna pěstouna a příspěvek na úhradu potřeb dítěte a do 31. prosince 2004 také zaopatřovací příspěvek*.

V tomto nařízení je výčet osob, na které se předpis vztahuje. Jednou ze skupin jsou i zaměstnané osoby, za které lze pro účely dávek SSP považovat i osoby nezaměstnané, které jsou v evidenci uchazeče o zaměstnání na úřadě práce a pobírají podporu v nezaměstnanosti, dále osoby, které pobírají peněžitou pomoc v mateřství a osoby na rodičovské dovolené, kterým trvá pracovní vztah, který v ČR zakládá účast na nemocenském pojištění. Za rodinné příslušníky se považují osoby, které jsou podle zákona o SSP považovány za osoby společně posuzované. U rodičovského příspěvku, u kterého není stanoven okruh společně posuzovaných osob se vychází z okruhu stanoveného pro přídavek na dítě.

Agenda řízení o dávkách SSP dle nařízení se výrazně liší od běžného způsobu přiznávání dávek. Vedle rozšíření okruhu oprávněných osob se jedná o zcela odlišný postup řízení. Zjišťování skutečností rozhodných pro nárok na dávky a jejich prokazování je v tomto případě na straně jednotlivých kompetentních úřadech práce, nikoli na žadatelích o dávky.

⁶⁸ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Státní sociální podpora*. 1. vyd. Praha: MPSV, 2005. ISBN 80-86878-28-7. s. 25-26

Zvláštní postavení má *sociální příplatek*, který je rodinnou dávkou zařazenou do Přílohy IIa Nařízení č. 1408/71 (s teritoriálně omezenou výplatou). Sociální příplatek se neexportuje, tzn. že rodina musí pobývat na území našeho státu. Osobě, která nesplňuje podmínku § 3 zákona o SSP (okruh oprávněných osob) vznikne nárok na tuto dávku pouze v případě, že se jedná o osobu migrující za prací a rodina této osoby pobývá na území ČR.⁶⁹

Samostatnou oblastí sociálního zabezpečení s odlišnými principy koordinace i aplikace je *pohřebné*, které nespadá do rodinných dávek, ale je tímto nařízením kryto. Nárok mají osoby, které jsou pozůstalé po osobách které byly na území členského státu zaměstnané nebo samostatně výdělečně činné a po jejich rodinných příslušnících. Kompetentním státem je tedy stát, kde byla zesnulá osoba pojištěna bez ohledu na to, kde tato osoba pobývala, zemřela, či byla pohřbena. Pojištění osoby se vztahuje i na její rodinné příslušníky. Pokud zemřel důchodce, který žil a pobíral starobní důchod ze státu, ve kterém žil, je vždy kompetentním státem ten, ve kterém důchodce žil i v případě, že pobíral důchod z jiného státu. Zemřel-li důchodce, který žil na území jiného členského státu a pokud v tomto státě nevznikne nárok na pohřebné, je kompetentním státem ten, který vyplácel důchod, bez ohledu na to, kde důchodce žil, zemřel či byl pohřben. A pokud zemřel důchodce, který žil na území jiného členského státu a v tomto státě nevznikl nárok na pohřebné a důchod mu byl vyplácen z více států, je kompetentním ten stát, ve kterém byla zesnulá osoba pojištěna nejdelší dobu.⁷⁰

Pravidla koordinace dle Nařízení č. 1612/68 dopadají na *porodné, příspěvek na bydlení a z dávek pěstounské péče příspěvek při převzetí dítěte a příspěvek na zakoupení motorového vozidla*.

Na porodné má nárok pouze žena, která je zaměstnancem. Za zaměstnance lze pro tento účel považovat i osoby nezaměstnané, které jsou v evidenci uchazeče o zaměstnání a pobírají hmotné zabezpečení, které plyne z jejich předchozího zaměstnání a osoby na mateřské a rodičovské dovolené, které mají pracovní poměr.

⁶⁹ Metodická příručka pro jednání o dávkách SSP s migrujícími osobami dle koordinačního nařízení. *Interní materiál odboru SSP v Prostějově..* 2004, s. 7-8

⁷⁰ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *EU-Infořace č.3/2004*. Praha. 2004. s. 1-2

Rozhodnutí a oznámení o dávkách se vydávají v českém jazyce a musí v nich být uvedeny i články Nařízení, dle kterých bylo rozhodováno.

Českými kompetentními orgány pro řízení o dávkách SSP jsou stejně jako pro občany ČR v prvním stupni úřady práce, v Praze úřady městských částí, ve druhém stupni potom krajské úřady a v Praze Magistrát hlavního města Prahy. Funkci styčného orgánu plní MPSV ČR. E-formuláře jsou k dispozici na internetových stránkách MPSV ČR a Integrovaném informačním portálu MPSV ČR.

4.3 Slovenská republika

Slovenský systém sociální ochrany má tři základní formy, kterými jsou sociální pojištění, sociální pomoc a sociální podpora.

Sociální pojištění

Hlavním úkolem je ochrana obyvatel v různých situacích (např. mateřství nebo pracovní neschopnost). Podstata pojistného systému vychází z předchozí ekonomické aktivity občanů a jejich příjmů. Jde o systém zásluhovosti, což v praxi znamená, že výška pojistné dávky bude adekvátní odvedené části prostředků (odvody do pojistných fondů).

Sociální pomoc

Jde o systém příspěvků pro obyvatele, kteří se ocitli v hmotné nouzi. Občan, který je bez příjmu má nárok na pomoc ze strany státu formu dávek v hmotné nouzi. Nejde však o trvalou, ale jen dočasnou náhradu pracovního příjmu.

Sociální podpora

Jedná se o rodinné dávky financované ze státního rozpočtu, prostřednictvím kterých se stát přímo podílí na řešení některých životních situací (např. narození, výživa a výchova dítěte, smrt rodinného příslušníka) Nárok na rodinné dávky není podmíněn placením příspěvků ani výší příjmu oprávněných osob.⁷¹

V každé z těchto oblastí sociální politiky se Slovensko snaží uplatňovat tři principy a to:

⁷¹ Sociálne zabezpečení v SR. [online]. *Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny*. 2006 [cit. 2008-19-03] dostupný z WWW: < <http://www.employment.gov.sk/new/index.php?SMC=1&id=170>>.

- odměna občana – spravedlivý výsledek úsilí a iniciativy občana,
- motivace občana – znamená jasně definovaná a jednoduchá pravidla fungování a účasti v sociálním systému,
- aktivita občana – znamená celou řadu nástrojů, které umožňují postupný přechod z oblasti sociální sítě do pracovní aktivity.⁷²

Od roku 2004 je na Slovensku zaváděna nová sociální politika, která se v oblasti rodinné politiky zaměřuje na podporu rodin s dětmi, ale zvláště na podporu rodin, kde je alespoň jeden z rodičů zaměstnaný.

4.3.1 Přídavek na dítě a příplatek k přídavku na dítě

Přídavek na dítě je opakovaná základní rodinná dávka, která je upravena zákonem č. 600/2003 Z. z., o přídavku na dieťa a o zmene a doplnení zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení. Výše přídavku byla upravena Nařízením vlády Slovenské republiky (dále SR) č. 485/2004 Z. z., o úprave sumy přídavku na dieťa. Dalším zákonem je zákon č. 532/2007 Z. z., který zavedl novou státní sociální dávku-příplatek k přídavku na dítě. Obě dávky mají za cíl finančně pomoci rodinám s výživou a výchovou nezaopatřených dětí.

Oprávněnou osobou u přídavku na dítě je:

- rodič nezaopatřeného dítěte,
- osoba, která má rozhodnutím příslušného orgánu dítě svěřené do péče nahrazující péči rodičů,
- plnoleté nezaopatřené dítě, které buď nemá rodiče nebo nemá upravenou vyživovací povinnost od rodičů, anebo které uzavřelo sňatek nebo se rozvedlo.⁷³

⁷² POTŮČEK, M. RADÍČOVÁ, I. *Sociální politika v Čechách a na Slovensku*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-622-8. s. 59-61

⁷³ Zákon č. 600/2003 Z. z., o přídavku na dieťa a o zmene a doplnení zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení

Pokud je více oprávněných osob, splňujících podmínky ustanovené zákonem, přídavek náleží jen jedné z nich, a to na základě jejich dohody. Kriteriem pro přiznání dávky je především péče o nezaopatřené dítě, což jsou všechny děti do skončení povinné školní docházky, nejdéle však do 25 let, které se soustavně připravují na budoucí povolání studiem nebo se nemůže soustavně připravovat na povolání nebo vykonávat výdělečnou činnost z důvodu nemoci nebo úrazu. Jedná se o podobný koncept jako v ČR. Podmínkami nároku je péče oprávněné osoby o nezaopatřené dítě a trvalý nebo přechodný (týká se jen cizinců) pobyt oprávněné osoby a nezaopatřené dítě na území SR. Pokud je dítě starší 16 let je potřebné předložit potvrzení o návštěvě střední nebo vysoké školy.⁷⁴

Dávka je vyplácena plošně – nezohledňuje se příjem rodiny a stáří dítěte. Výše přídavku na dítě je v současnosti poskytována ve výši 540 Sk. Může být valorizována k 1. 9. běžného kalendářního roku tak, že se vynásobí koeficientem, kterým se upravily částky životního minima nařízením vlády SR.

Oprávněná osoba si uplatňuje nárok na přídavek na úrade práce, sociálních věcí a rodiny, příslušném podle místa jejího trvalého, u cizinců přechodného pobytu, prostřednictvím písemné žádosti. Žádost lze uplatnit nejdéle šest měsíců zpětně.

V rozhodování o nároku na dávku se postupuje podle zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní, kromě případů, kdy úrad práce, sociálních věcí a rodiny vyplatí přídavek oprávněné osobě v příslušné výšce, aniž by o této skutečnosti vydal písemné rozhodnutí. Písemné rozhodnutí je úřad povinný vydat vždy v případě zamítnutí žádosti pro nesplnění zákonných podmínek oprávněnou osobou, při zastavení a obnovení výplaty dávky a při snížení, odejmutí nebo vrácení přídavku.

Dávka se vyplácí měsíčně pozadu, a to nejpozději do konce kalendářního měsíce následujícího po kalendářním měsíci, ve kterém oprávněná osoba splnila podmínky nároku, na její účet v bance nebo v pobočce zahraniční banky, která má povolení působit jako banka na

⁷⁴ Dávky štátnej sociálnej podpory. [online]. *Ministerstvo práce, sociálnych věcí a rodiny*. 2007 [cit. 2008-19-03] dostupný z WWW: < <http://www.employment.gov.sk/DIS/dis/index.php?SMC=1&id=109>>.

území SR, nebo na žádost oprávněné osoby v hotovosti. Oznamovací povinnost je jako v ČR osmidenní.⁷⁵

Příplatek k přídavku na dítě (dále příplatek k přídavku) je dávka, kterou stát připlácí oprávněné osobě k přídavku na dítě na výchovu a výživu nezaopatřeného dítěte.

Oprávněnou osobou u příplatku k přídavku je buď rodič nezaopatřeného dítěte nebo osoba, která má rozhodnutím příslušného orgánu dítě svěřené do péče nahrazující péči rodičů, která má nárok na přídavek na dítě a pobírá starobní, předčasný starobní nebo invalidní důchod, dále výsluhový důchod po dovršení věku potřebného na získání starobního důchod u nebo pobírá obdobné důchodové dávky v cizině. Dále má nárok oprávněná osoba, která není výdělečně činná nebo jí nebyl přiznaný daňový bonus na dítě, na které pobírá přídavek.⁷⁶

Oprávněná osoba si uplatňuje nárok na tuto dávku na úrade práce, sociálních věcí a rodiny, který jí vyplácí přídavek na dítě prostřednictvím písemné žádosti, nejdéle však šest měsíců zpětně. Výše příspěvku je od 1. 1. 2008 vyplácena ve výši 300 Sk.

4.3.2 Rodičovský příspěvek

Na tuto opakovanou dávku má nárok rodič, pečující alespoň o jedno dítě do 3 let věku nebo do 6 let věku, pokud je dítě dlouhodobě zdravotně postižené nebo svěřené do péče nahrazující péči rodičů, nejdéle však tři roky od nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tomto svěření. Rodičovský příspěvek upravuje zákon č. 280/2002 Z.z. o rodičovskom príspevku ve znění zákona č. 643/2002 Z. z., 453/2003 Z. z., 601/2003 Z. z., 244/2005 Z. z., a opatření Ministerstva práce, sociálních věcí a rodiny Slovenskej republiky (dále MPSVR SR) č. 415/2004 Z. z., č. 378/2005 Z. z., č. 493/2006 Z. z. a č. 321/2007 Z. z.

Oprávněnou osobou je:

- rodič dítěte,

⁷⁵ Dávky štátnej sociálnej podpory. [online]. *Ministerstvo práce, sociálnych věcí a rodiny*. 2007 [cit. 2008-19-03] dostupný z WWW: < <http://www.employment.gov.sk/DIS/dis/index.php?SMC=1&id=109>>.

⁷⁶ Prehľad sociálnych dávok od 1.1.2007. *Úrad práce, sociálnych věcí a rodiny Levice*. [online]. 2006 [cit. 2008-15-03] dostupný z WWW: < <http://www.upsvar-lv.sk/Oddelenia/SOC/SSD/SSD.htm>>.

- osoba, která má rozhodnutím příslušného orgánu dítě svěřené do péče nahrazující péči rodičů na základě pravomocného rozhodnutí soudu o svěřením dítěte do této péče.⁷⁷

Podmínkami nároku je péče oprávněné osoby o dítě a stejně jako u přídatku na dítě trvalý nebo přechodný (týká se opět jen cizinců) pobyt oprávněné osoby a dítěte na území SR. Kompetentní k výplatě je úřad práce, sociálních věcí a rodiny, příslušný podle místa jejího trvalého, u cizinců přechodného pobytu. Písemnou žádost lze uplatnit nejdéle jeden rok zpětně. Rodičovský příspěvek není poskytován ani jednomu rodiči, pokud jeden z nich má nárok na mateřskou nebo nárok na dávku nemocenského pojištění nebo nemocenského zabezpečení v cizině. Oprávněná osoba si může neomezeně přivydělat, pokud je péče o dítě řádně zajištěna. Dítě nesmí navštěvovat školské zařízení, které je zařazené do sítě škol a školských zařízení a kterému byly poskytnuty prostředky ze státního rozpočtu nebo z výnosu daně z příjmů.

Od 1. září 2007 výše dávky činí 4 560 Sk za kalendářní měsíc. Pokud má rodič v období pobírání dávky nárok na mateřskou, jejíž výška je v kalendářním měsíci nižší, než je výška rodičovského příspěvku, příspěvek se vyplácí ve výšce rozdílu mezi rodičovským příspěvkem a mateřskou. Pokud je v rodině více dětí splňujících nárok na dávku, rodičovský příspěvek náleží jen jednou, a to rodiči podle dohody ve výši za kalendářní měsíc.⁷⁸

4.3.3 Narození dítěte

V souvislosti s narozením dítěte, popř. dětí jsou vypláceny tři dávky. K výplatě je kompetentní úřad práce, sociálních věcí a rodiny příslušný podle místa trvalého bydliště oprávněné osobě. Každá z uvedených sum může být valorizována k 1. 9. běžného kalendářního roku nařízením vlády SR a dávky je možné vyplatit maximálně šest měsíců zpětně na základě písemné žádosti.

⁷⁷ Zákon č. 280/2002 Z.z., o rodičovskom príspevku

⁷⁸ Dávky štátnej sociálnej podpory. [online]. *Ministerstvo práce, sociálnych věcí a rodiny*. 2007 [cit. 2008-19-03] dostupný z WWW: < <http://www.employment.gov.sk/DIS/dis/index.php?SMC=1&id=109>>

4.3.3.1 Příspěvek při narození dítěte

Jedná se o jednorázovou dávku, která je obdobou našeho porodného, a upravuje ji zákon č. 235/1998 Z. z. o příspěvku pri narodení dieťaťa, o příspěvku rodičom, ktorým sa súčasne narodili tri deti alebo viac detí alebo ktorým sa v priebehu dvoch rokov opakovane narodili dvojčatá a ktorým sa menia ďalšie zákony ve znění zákona č. 453/2003 Z. z., 601/2003 Z. z., 471/2005 Z. z., 676/2006 Z. z., 65/2007 Z. z. a nařízení vlády SR č. 484/2004 Z. z., 383/2005 Z. z. a 394/2007 Z. z.

Oprávněnou osobou je:

- matka, která dítě porodila,
- otec dítěte, pokud matka dítěte zemřela nebo po ní bylo vyhlášené pátrání nebo pokud otci bylo svěřeno dítě mladší jednoho roku na základě pravomocného rozhodnutí soudu,
- osoba, která převzala dítě do péče nahrazující péči rodičů na základě pravomocného rozhodnutí soudu nebo příslušného orgánu.⁷⁹

Podmínkami nároku na tuto dávku je narození dítěte a trvalý pobyt oprávněné osoby na území SR. Pokud se současně narodí více dětí, nárok na příspěvek vzniká na každé dítě. Nárok nevzniká oprávněné osobě pokud před uplatněním nároku na dávku dala souhlas k osvojení dítěte nebo pokud bylo dítě svěřeno do péče nahrazující péči rodičů na základě pravomocného rozhodnutí soudu nebo příslušného orgánu a také pokud byla dítěti nařízená pravomocným rozhodnutím soudu ústavní výchova. Dávka také nenáleží matce, která po porodu bez souhlasu ošetřujícího lékaře opustila dítě ve zdravotním zařízení ani oprávněné osobě, pokud obdobnou dávkou za narození dítěte obdržela v cizině.

Výše činí na jedno dítě 4 560 Sk. Pokud se současně narodily dvě a více dětí a dvě z nich se dožily 28 dní příspěvek na každé dítě se zvyšuje o 2 280 Sk.⁸⁰

⁷⁹ zákon č. 235/1998 Z. z. o příspěvku pri narodení dieťaťa, o příspěvku rodičom, ktorým sa súčasne narodili tri deti alebo viac detí alebo ktorým sa v priebehu dvoch rokov opakovane narodili dvojčatá a ktorým sa menia ďalšie zákony

4.3.3.2 Příplatek k příspěvku při narození dítěte

Je jednorázová státní sociální dávka, kterou stát přiřadí na zvýšené výdaje spojené se zabezpečením nutných potřeb pro dítě. Oprávněnou osobou je matka, která porodila první dítě nebo otec dítěte, pokud matka zemřela nebo po ní bylo vyhlášené pátrání nebo pokud otci bylo dítě svěřeno na základě pravomocného rozhodnutí soudu. Aby byl splněn nárok na dávku, musí být současně splněn nárok na příspěvek při narození dítěte.

Výše příspěvku je od 1. 2. 2008 vyplácena ve výši 20 440 Sk. A to na každé dítě, které se narodilo matce při prvním porodu a dožilo se alespoň 28 dní.⁸¹

4.3.3.3 Příspěvek rodičům, kterým se současně narodily tři nebo více dětí

Jedná se o poslední jednorázovou státní sociální dávku, spojenou s narozením dětí, která je určena těm, kterým se současně narodily tři nebo více dětí nebo v průběhu dvou let opakovaně dvojčata nebo více dětí současně. Stát touto dávkou přispívá jednou za rok rodiči dětí nebo osobě, která převzala děti do péče nahrazující péči rodičů na základě pravomocného rozhodnutí soudu nebo příslušného orgánu, na zvýšené výdaje spojené s péčí o tyto děti.

Pro přiznání dávky musí být splněno, aby alespoň tři z dětí neměly více jak 15 let, oprávněná osoba musí o tyto děti pečovat a trvalý pobyt musí mít jak oprávněná osoba tak děti na území SR. Příspěvek se poskytuje na každé dítě v kalendářním roce jen jednou. Výše příspěvku je stanovena podle věku dětí-do 6 let se jedná o částku 2 470 Sk, od 6 do 15 let 3 050 Sk a pokud má dítě 15 let tak je částka 3 240 Sk.⁸²

⁸⁰ Přehľad sociálnych dávok od 1.1.2007. *Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny Levice*. [online]. 2006 [cit. 2008-15-03] dostupný z WWW: < <http://www.upsvar-lv.sk/Oddelenia/SOC/SSD/SSD.htm> >.

⁸¹ Dávky štátnej sociálnej podpory. [online]. *Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny*. 2007 [cit. 2008-19-03] dostupný z WWW: < <http://www.employment.gov.sk/DIS/dis/index.php?SMC=1&id=109> >.

⁸² Přehľad sociálnych dávok od 1.1.2007. *Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny Levice*. [online]. 2006 [cit. 2008-15-03] dostupný z WWW: < <http://www.upsvar-lv.sk/Oddelenia/SOC/SSD/SSD.htm> >.

4.3.4 Příspěvek na pohřeb

Tato jednorázová dávka uzavírá výčet státních sociálních dávek Slovenska. Příspěvek, kterým stát přispívá na úhradu výdajů spojených se zabezpečením pohřbu je upraven zákonem č. 238/1998 Z. z. o příspěvku na pohřeb ve znění zákona č. 453/2003 Z. z., 601/2003 Z. z. a nařízení vlády SR č. 483/2004 Z. z. a 393/2007 Z. z. Oprávněnou osobou je plnoletá fyzická osoba, která zabezpečí pohřeb a má trvalý nebo přechodný (týká se jen cizinců) pobyt na území SR. Další podmínkou nároku je trvalý pobyt zemřelého v době úmrtí na území SR a pokud by se jednalo o pobyt přechodný, tak musí být zemřelý na území SR pochován. Písemná žádost se uplatňuje nejpozději do jednoho roku od pohřbu zemřelého u úřadu práce, sociálních věcí a rodiny příslušného podle místa posledního trvalého pobytu nebo přechodného pobytu zemřelého. Výše dávky činí 2 400 Sk.⁸³

4.3.5 Příspěvky na podporu náhradní péče

Zákon o příspěvcích na podporu náhradní péče o dítě upravuje poskytování finančních příspěvků jako sociálních dávek, kterými stát podporuje náhradní péči o dítě, pokud má jiná fyzická osoba než rodič dítě svěřené do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí soudu nebo příslušného orgánu. V podstatě se jedná o dávky podobné pěstounským dávkám v ČR. Dávky jsou upraveny zákonem č. 627/2005 Z. z., o příspěvcích na podporu náhradnej starostlivosti o dieťa ve znění opatření MPSVR SR č. 494/2006 Z. z. a 322/2007 Z. z. Písemné žádosti se uplatňují u úřadu práce, sociálních věcí a rodiny příslušného podle místa trvalého pobytu náhradního rodiče. Nárok na příspěvky za kalendářní měsíc zanikají uplynutím jednoho roku od posledního dne kalendářního měsíce, za který náležely.

Náhradní rodinná péče zahrnuje:

- svěřením nezletilého dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče,
- pěstounská péče,

⁸³ Dávky štátnej sociálnej podpory. [online]. *Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny*. 2007 [cit. 2008-19-03] dostupný z WWW: < <http://www.employment.gov.sk/DIS/dis/index.php?SMC=1&id=109>>.

- poručnictví, pokud se poručník osobně stará o dítě, jehož rodiče jsou plnoletí,
- dočasné svěřením dítěte do péče osoby, která má zájem stát se pěstounem,
- dočasné svěřením dítěte do péče fyzické osoby rozhodnutím soudu o nařízení předběžného opatření.⁸⁴

4.3.5.1 Jednorázový příspěvek dítěte při svěřením do náhradní rodinné péče

První z dávek sociální péče, je jednorázový příspěvek určený na podporu zabezpečení základního osobního vybavení dítěte, svěřeného do péče nahrazující péči rodičů.

Nárok na dávku má nezletilé dítě svěřené do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí soudu, o které se náhradní rodič začal osobně starat a které ke dni svěřením do náhradní rodinné péče je v ústavní péči nebo v ochranné výchově. Pokud tyto podmínky dítě nespĺňuje, ale na počátku výkonu náhradní rodinné péče nedisponuje základním osobním vybavením, může být příspěvek poskytnut také. Výše dávky činí 9 550 Sk.⁸⁵

4.3.5.2 Jednorázový příspěvek dítěte při zániku náhradní rodinné péče

Jednorázový příspěvek je určený na podporu osamostatnění se plnoletého dítěte, pokud náhradní rodinná péče trvala alespoň jeden rok před dosáhnutím jeho plnoletosti. Výše příspěvku činí 23 910 Sk.⁸⁶

⁸⁴ Zákon č. 627/2005 Z. z., o príspevkoch na podporu náhradnej starostlivosti o dieťa

⁸⁵ Príspevky na podporu náhradnej starostlivosti o dieťa. [online]. *Ministerstvo práce, sociálnych věcí a rodiny*. 2007 [cit. 2008-19-03] dostupný z WWW: < <http://www.employment.gov.sk/DIS/dis/index.php?SMC=1&id=115>>.

⁸⁶ Prehľad sociálnych dávk od 1.1.2007. *Úrad práce, sociálnych věcí a rodiny Levice*. [online]. 2006 [cit. 2008-15-03] dostupný z WWW: < <http://www.upsvar-lv.sk/Oddelenia/SOC/SSD/SSD.htm>>.

4.3.5.3 Opakovaný příspěvek dítěte při svěřeni do náhradní rodinné péče

Jedná se o opakovaný příspěvek určený na podporu uspokojení základních potřeb dítěte, hlavně na pokrytí nákladů na výživu, výchovu, vzdělání a bydlení. Oprávněnou osobou je nezaopatřené dítě svěřené do péče nahrazující péči rodičů. Podmínkami nároku na dávku je nezaopatřenost dítěte jak nezletilého tak plnoletého, které po dosažení plnoletosti nadále žije v domácnosti s náhradním rodičem a nemá příjem nebo jeho příjem je nižší než suma opakovaného příspěvku. Za příjem dítěte je považováno soudem určené výživné, sirotčí důchod, pozůstalostní úrazová renta, sirotčí výsluhový důchod a příjem plnoletého nezaopatřeného dítěte zdaňovaného podle zákona o dani z příjmů. Příspěvek se vyplácí měsíčně na každé dítě ve výši 3 590 Sk. Pokud má dítě příjem, dávka je vyplácena ve výši rozdílu mezi sumou opakovaného příspěvku a tímto příjmem.⁸⁷

4.3.5.4 Opakovaný příspěvek náhradním rodiči

Tento opakovaný příspěvek je určen náhradnímu rodiči na podporu výkonu osobní péče o dítě, které mu bylo svěřeno do péče nahrazující péči rodičů. Nárok na dávku má náhradní rodič, který má trvalý pobyt na území SR a začal se osobně starat o dítě, které mu bylo na základě rozhodnutí soudu nebo příslušného orgánu svěřené do péče nahrazující péči rodičů a nevykonává náhradní péči v zařízení pěstounské péče. Nárok naopak nevzniká, pokud náhradní rodič nebo manžel náhradního rodiče má při výkonu osobní péče o dítě nárok na mateřskou, na dávku nemocenského pojištění, nemocenského zabezpečení v cizině nebo nárok na rodičovský příspěvek. Nárok také nevzniká pokud dítě je příbuzným v přímé řadě. Výše příspěvku bez ohledu na počet dětí je 4 560 Sk měsíčně. Pokud se náhradní rodič osobně stará o tři a více dětí, kteří jsou sourozenci, příspěvek se zvyšuje o 3 240 Sk měsíčně.⁸⁸

⁸⁷ Príspevky na podporu náhradnej starostlivosti o dieťa. [online]. *Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny*. 2007 [cit. 2008-19-03] dostupný z WWW: <<http://www.employment.gov.sk/DIS/dis/index.php?SMC=1&id=115>>.

⁸⁸ Zákon č. 627/2005 Z. z., o príspevkoch na podporu náhradnej starostlivosti o dieťa

4.3.5.5 Osobitý příspěvek náhradním rodiči

Tato opakovaná dávka je určena náhradnímu rodiči na podporu výkonu osobní péče o těžce zdravotně postižené dítě, které mu bylo svěřeno do péče nahrazující péči rodičů.

Nárok na dávku má náhradní rodič, který má trvalý pobyt na území SR a začal se osobně starat o dítě, který je občanem s těžkým zdravotním postižením a které mu bylo na základě rozhodnutí soudu nebo příslušného orgánu svěřené do péče nahrazující péči rodičů. Nárok nevzniká, pokud náhradnímu rodiči je za výkon osobní péče o dítě poskytován peněžitý příspěvek za opatrování, poskytuje dítěti opatrovatelskou službu nebo je dítěti poskytován peněžitý příspěvek na osobní asistenci. Výše příspěvku je vyplácena ve výši 1 880 Sk měsíčně.⁸⁹

4.4 Německo

Obdobně jako v ostatních zemích EU je rodinná politika v Německu obecně zaměřena na finanční kompenzace sociální události spočívající v narození dítěte a péči o něj. I když je Německo se svými 82,5 miliony obyvatel v současnosti nejlidnatější zemí Evropy, zůstává hlavním úkolem rodinné politiky boj se zhoršujícím se populačním vývojem. Je důležité si uvědomit, že současné Německo je složeno ze dvou států, které poměrně dlouhou dobu fungovaly samostatně, každý v rámci jiného politického režimu, což se bezesporu promítlo i do rodinné politiky současného společného státu. Vývoj rodinné politiky prošel několika fázemi. Po založení ministerstva mládeže, rodiny, žen a zdravotnictví v roce 1955 byl vypracován první komplexní systém rodinných přídavků a daňových úlev na závislé děti. Od roku 1975 se začínají rodinné přídávky zvyšovat, bylo zavedeno daňové zvýhodnění pro rodiny osamělých rodičů a začaly se vyplácet mateřské dávky ekonomicky aktivním ženám. Po roce 1983 přinesly rozpočtové problémy zavedení testování rodinných přídavků. Rok 1986 byl ve znamení zavedení nového principu – vyrovnání ekonomického zvýhodnění rodin s dětmi v porovnání s rodinami bezdětnými. Byl přijat tzv. „Familienpaket“ – balík opatření ve prospěch rodiny, který je kombinací přímé a nepřímé formy podpory ro-

⁸⁹ Přehľad sociálnych dávok od 1.1.2007. *Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny Levice*. [online]. 2006 [cit. 2008-15-03] dostupný z WWW: < <http://www.upsvar-lv.sk/Oddelenia/SOC/SSD/SSD.htm> >.

dinám. Mezi přímá opatření lze zařadit rodinné přídavky a rodičovský příspěvek a mezi nepřímá opatření unikátní komplex daňových úlev.⁹⁰

Rodinná politika je v současnosti hodně diskutovaným tématem z důvodu již několik let stagnující porodnosti. V souvislosti s německou ústavou je péče o děti a jejich výchova přirozeným právem člověka a zároveň jeho prvořadou odpovědností. Děti mohou být rodičům odejmuty proti jejich vůli ze zákona pouze tehdy, pokud selhávají ve svých povinnostech či své děti zanedbávají. Každá matka má nárok na péči a ochranu ze strany státu. Podpora rodiny v systému sociální politiky tvoří jednu z hlavních priorit německé veřejné politiky.

4.4.1 Přídavek na dítě

„Kindergeld“ je upraven zákonem o dani z příjmů (Einkommensteuergesetz) a spolkovým zákonem o přídávku na dítě (Bundeskindergeldgesetz). Jedná se o dávku, která je vyplácena nezávisle na příjmech jako daňové zvýhodnění osobě, v jejíž péči se dítě nachází. Tato osoba i dítě musí mít v zásadě trvalé bydliště v Německu. Výjimečně jsou vypláceny přídavky na dítě žijící v zahraničí, v domácnosti oprávněné osoby, která platí daně z příjmu v Německu a jedná se o zemi Evropské unie nebo Evropského hospodářského prostoru. Pokud dítě žije spolu s rodiči, je na jejich domluvě, který z nich bude přídavek pobírat. Poloviční nárok náleží každému z nich.

Dávka je vyplácena:

- vlastním, adoptovaným nebo závislým dětem daňových poplatníků do 18 let,
- nezaměstnaným, kteří jsou evidováni na úřadu práce a jsou ochotni pracovat, nejdéle do věku 21 let,
- studentům ve fázi přípravy na budoucí povolání nebo další vzdělání do 27 let,
- postiženým dětem do 27 let života bez omezení.

⁹⁰ MUNKOVÁ, Gabriela. *Sociální politika v evropských zemích*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0780-8. s. 103-104

O přídavek po dosažení 18 let nelze žádat dále, pokud příjmy dítěte překročí roční příjmovou hranici 7 680 eur, bez ohledu na příjem rodičů. Příjmy přijaté na vzdělávací účely se do limitu nezapočítávají. V současné době je výše dávky pro první, druhé a třetí dítě 154 eur a od čtvrtého dítěte se dávka zvyšuje na 179 eur.

Rodiče mají nárok buď na přídavek na dítě nebo odečet částky od základu daně. A to buď na nezdánitelnou odpočitatelnou položku za dítě ve výši 3 648 euro nebo odčitatelnou položku za péči o dítě a jeho výchovu a vzdělání ve výši 2 160 euro. Co je pro poplatníka výhodnější ověřuje finanční úřad v rámci daňového přiznání.⁹¹

4.4.2 Rodičovský příspěvek

„Erziehungsgeld“, nahrazující dosavadní příspěvek na výchovu, je upraven na základě spolkového zákona o rodičovském příspěvku a rodičovské dovolené (Bundeserziehungsgeldgesetz). Jedná se o dávku, jejímž cílem je podpora rodin, která je financována z daní a nenahrazuje mzdu.

Podle německých zákonů je matkou dítěte žena, která porodila dítě. Za otce se považuje manžel matky. Manžel, který zemřel, je i nadále považován za otce dítěte, které se narodilo v období do 200 dnů po jeho smrti. Otcovství u muže, který se přihlásí k dítěti, musí být odsouhlaseno matkou. Nemanželským dětem musí být zaručeny stejné podmínky pro tělesný, duševní a sociální vývoj jako dětem manželským.

4.4.2.1 Rodičovský příspěvek do 31. 12. 2006

Podmínkou pro přiznání dávky byl rodinný příjem nepřekračující stanovenou hranici, pro kterou byl rozhodující věk dítěte a to, zda jej vychovávali oba rodiče či rodič osamělý. Nárok na dávku měla matka nebo otec, s trvalým pobytem na území Německa a za před-

⁹¹ VANČUROVÁ, Alena. Současná a připravovaná opatření rodinné politiky v zemích střední Evropy. *Projekt výzkumu a vývoje*. [online]. 2005 [cit. 2008-20-03]. Dostupný z WWW: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/4354/studie_vancurova.pdf>.

pokladu osobní péče o dítě do 2 let věku. Výpočet výše dávky byl dosti komplikovaný a zohledňoval limitní roční příjmové hranice, jejichž překročení znamenalo redukci nebo vynulování dávky. Rodič uplatňující nárok na dávku mohl pracovat maximálně 30 hodin týdně. Osamělý rodič, který vychovával dítě sám, měl nárok na příspěvek i v případě plného úvazku. Rodina si mohla vybrat ze dvou typů rodičovského příspěvku, pravidelného a pak tzv. „Budget“. V případě pravidelného měsíčního příspěvku byla možnost pobírat měsíčně 300 euro do dvou let věku dítěte, přičemž během prvních šesti měsíců života dítěte byla stanovena horní hranice čistého ročního příjmu rodičů na 30 000 euro a v případě osamělých se jednalo o 23 000 euro. V případě překročení příjmové hranice nárok na dávku zanikl. Od sedmého měsíce věku dítěte se příjmový limit změnil pro rodiče na 16 500 euro a v případě osamělosti na 13 500 euro. V případě překročení limitu příjmu již nárok na příspěvek nezanikal, ale docházelo k postupnému snížení o 5,2 % příjmu, kterým byla stanovená hranice překročena.⁹²

Pokud se rodina rozhodla pobírat přídavek ve formě Budget, pobírala 450 euro měsíčně do jednoho roku věku dítěte a hranice čistého ročního příjmu byla stanovena pro páry na 22 086 euro a pro osamělé rodiče na 19 086 euro. V případě překročení této hranice během prvních šesti měsíců života dítěte, nárok na Budget zanikl, ale v případě překročení hranice příjmu od sedmi měsíců věku, nárok nezanikal, ale opět docházelo k postupnému snížení a to o 7,2 % příjmu, kterým byla překročena uvedená hranice.

V obou případech se příjmová hranice rodiny za každé další dítě zvyšovala o 3 140 euro.

4.4.2.2 Rodičovský příspěvek od 1. 1. 2007

Od tohoto data již příspěvek nenáleží sociálně slabým, jejichž příjem dosahuje jen stanovené hranice, ale všem, nezávisle na velikosti příjmů. Stát od narození dítěte po dobu jednoho roku vyplácí dosavadní příjem jednoho z rodičů do výše 67 % průměrného měsíčního běžného disponibilního příjmu po odečtení příspěvků na sociální pojištění, daní a nákladů na dosažení, zajištění a udržení příjmů, maximálně však 1 800 eur. Každá rodina obdrží

⁹²Život&práce. Eures. [online]. 2008 [cit. 2008-16-03] dostupný z WWW: <<http://ec.europa.eu/eures/main.jsp?acro=lw&lang=cs&catId=2648&parentId=0>>

minimální částku ve výši 300 eur, bez ohledu na to, zda rodič pracoval. Rodič uplatňující nárok na dávku může pracovat maximálně 30 hodin týdně. Pokud se partner v prvních měsících života dítěte podílí na výchově a adekvátně k tomu méně pracuje, obdrží rodina příspěvek o dva měsíce delší, tj. do 14 měsíců věku dítěte. Na stejnou délku má nárok osamělý rodič.

4.5 Velká Británie

Velká Británie je jedním z představitelů liberálního typu rodinné politiky. Z tohoto důvodu zde nemá rodinná politika dlouhou tradici, jelikož intervence státu do rodiny byla vždy v rozporu s myšlenkami liberalismu. Británie nikdy neměla výrazné populační problémy, které v jiných státech byly často impulsem zrodu rodinné politiky. Současná podoba rodinné politiky se začala formovat na počátku 40. let 20. století po tzv. Beveridgově reformě, díky níž byl zaveden všeobecný systém národního pojištění. V roce 1948 byly zavedeny přídavky na děti placené státem, které měly pomoci zejména rodinám na pokraji chudoby. V letech 1966 – 68 vzniklo Ministerstvo sociálního zabezpečení a zdraví, které vytvořilo stávající organizaci systému. Současná rodinná politika je zaměřena především na upřednostňování zájmů dítěte, na podporu všech typů rodinných forem (zákony o podpoře dětí z roku 1990 a 1995 nerozlišují sezdané a nesezdané partnery) a také na podporu rodičů, aby mohli lépe podporovat své děti.⁹³

Hlavním cílem rodinné politiky je tvorba programů proti chudobě dětí prostřednictvím systému dávek a daní a podpora sladění práce a péče o rodinu. Také panuje přesvědčení, že důležitým faktorem, přispívajícím k úspěšné výchově dětí jsou dobře fungující školy a také zdravotní a sociální služby, zaměřené na poradenství při plnění rodičovských povinností.

4.5.1 Přídavek na dítě

Jedná se o nepříspěvkovou dávku, která je vyplácena státem a není z ní odváděno pojistné ani daň a je financována ze všeobecného zdanění. Upravuje ji zákon o příspěvcích a dávkách sociálního zabezpečení z roku 1992 (Social Contributions and Benefits Act). Přída-

⁹³ MUNKOVÁ, Gabriela. *Sociální politika v evropských zemích*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0780-8. s. 87-88

vek je pravidelnou platbou pro každého, kdo se stará o dítě do 16 let nebo dítě do 19 let, připravující se prezenční formou studia na budoucí povolání. Dítě musí mít žít (o trvalém pobytu se zde nehovoří) ve Velké Británii. Žadatel musí mít trvalý pobyt na území Velké Británie a musí žít s dítětem ve společné domácnosti nebo musí přispívat na výchovu dítěte. Pokud nárok na přídavek uplatňuje více osob, přizná se osobě s kterou dítě žije. Dávku na totéž dítě může pobírat jen jedna osoba. Jde o dávku plošnou, tedy netestovanou příjmem rodiny, ale její pobírání může ovlivnit přidělení jiných dávek, které jsou testovány (např. podporu příjmu, podporu při hledání zaměstnání). Vyplácí se měsíčně, ale je-li rodič sám, nebo oba rodiče pobírají podporu v nezaměstnanosti, mohou zažádat, aby jim byla poskytována týdně. Její výše je stanovena v závislosti na pořadí narození dětí v rodině:

- £ 18,10 týdně pro prvorozené dítě,
- £ 12,10 týdně pro každé další dítě.⁹⁴

4.5.2 Daňový bonus

Jedná se o nepřispěvkovou, z daní financovanou dávku, upravenou zákonem o daňových bonusech (The Tax Credits Act) z roku 2002. Dávka je určena pro osoby, starající se alespoň o jedno dítě do 16 let nebo o studenta do 19 let a je vyplácena osobě, která nese za dítě hlavní zodpovědnost. Je ovšem určena pouze nízkopříjmovým rodinám, jejichž příjem nesmí být ročně vyšší než £ 58 175 nebo £ 66 350 pokud je v rodině dítě do jednoho roku. Je to tedy dávka testovaná určená pro rodiče starající se alespoň o jedno dítě. Daňový bonus je tedy určován v závislosti na výši příjmu a počtu dětí. Dávka se skládá ze dvou částí, rodinné a na dítě. Nejnižší rodinnou částku £ 545 ročně dostane každá rodina s alespoň jedním dítětem, pokud nepřesáhne výše uvedený příjem. Částka na dítě je placena za každé dítě v rodině v maximální výši £ 1 690 ročně.⁹⁵

⁹⁴Životšpráce. *Eures*. [online]. 2008 [cit. 2008-16-03] dostupný z WWW: <<http://ec.europa.eu/eures/main.jsp?acro=lw&lang=cs&catId=2648&parentId=0>>

⁹⁵ Informatívny prehľad dávok poskytovaných v členských štátoch EÚ. [online]. *Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny*. 2007 [cit. 2008-19-03] dostupný z WWW: <<http://www.employment.gov.sk/DIS/dis/index.php?SMC=1&id=220>>.

4.5.3 Rodičovské dávky

Ve Velké Británii neexistuje rodičovský příspěvek, ale péče o dítě je kompenzována formou jiných dávek. Budoucí zaměstnaná matka má ze zákona nárok na výplatu v mateřství (Statutory maternity pay) v délce 39 týdnů. Výše dávky je po prvních 6 týdnech 90 % průměrné týdenní mzdy (bez horní hranice) a dalších 33 týdnů také 90 % průměrné týdenní mzdy, ale ne více než £ 112,75 týdně. Vzhledem k tomu, že tuto platbu poskytuje zaměstnavatel, dávka podléhá zdanění i platbě národního pojištění jako mzda. Ze stejného důvodu je nutné, aby žena dosahovala průměrného týdenního příjmu £ 84, což je nejnižší limit zakládající povinnou účast na národním pojištění.

Ženy, které nesplňují podmínky pro přiznání výplaty v mateřství, mohou získat tzv. dávku v mateřství (Maternity Allowance). Tato dávka je určena ženám samostatně výdělečně činným nebo těm, které jsou zaměstnány krátce. Před přiznáním dávky je testováno období 66 týdnů před porodem a ke splnění nároku je třeba mít odpracováno alespoň 26 týdnů v rámci tohoto období a vydělávat v průměru £ 30. Výše této dávky je stejná jako výše výplaty v mateřství. Ten, kdo pobírá výplatu v mateřství, nemůže zároveň pobírat dávku v mateřství.

Dávka, která náleží otci dítěte jako náhrada mzdy v době narození dítěte, kdy otec nepracuje a pomáhá s péčí o toto dítě, je nazvána výplata v otcovství (Statutory Paternity Pay). Aby mohla být otci dávka vyplacena, musí u jednoho zaměstnavatele pracovat alespoň 26 týdnů před narozením dítěte a jeho průměrný týdenní výdělek nesmí být nižší než £ 87 týdně. Tato dávka může být čerpána maximálně po dobu 2 týdnů a její výše je 90 % z průměrné týdenní mzdy, maximálně však £ 112,75 týdně. Platbu vyplácí zaměstnavatel a je předmětem zdanění.

Další dávkou je finanční pomoc v mateřství (Sure Start Maternity Grant) určená rodinám s velmi nízkým příjmem očekávajícím dítě. Je poskytována Sociálním fondem jako jednorázový nevratný grant při narození dítěte, který mohou získat rodiče, kteří pobírají některou z dávek sociální pomoci. Výše grantu je £ 500 pro každé dítě.⁹⁶

⁹⁶ Comparative Tables on Social Protection – Query. *Missoc*. [online]. 2008 [cit. 2008-16-03] dostupný z WWW:

4.6 Švédsko

U zrodu rodinné politiky Švédska, která se vyvíjí od 30. let 20 století, stály populační problémy, ale také přesvědčení o nutnosti vyrovnání životní úrovně neúplných rodin s rodinami úplnými a bezdětných s rodinami s dětmi. V roce 1974 byl prosazen důležitý zákon o národním pojištění, jehož součástí je i systém rodičovského pojištění, který zahrnuje dávky pro rodiny s dětmi. Švédské království je typickým představitelem sociálního státu, vyznačující se prosazováním tzv. skandinávského modelu rodinné politiky. Jedná se o univerzální sociální systém, ve kterém nárok na finanční podporu většinou není testován a čerpání dávky je právem určeným každému občanovi. Rodinná politika je založena na komplexní sociální ochraně, na státní podpoře dvoukariérových rodin, která se realizuje na základě opatření umožňující rovný přístup k sociálním dávkám ve vztahu k pohlaví a na snaze o umožnění sladění práce a péče o rodinu.⁹⁷

Oproti ostatním členským státům EU se rodinná politika Švédska vyznačuje velkým důrazem na individuální zájmy a vysokou mírou decentralizace. Tolerance všech forem rodinného života (manželských i nemanželských soužití či soužití zástupců stejného pohlaví) je projevem nezasahování státu do individuálních zájmů občanů. Decentralizace je spatřována ve snaze státu přesouvat kompetence na regionální a lokální úrovně a stále více spolupracovat se soukromým a neziskovým sektorem, s cílem poskytovat služby občanům dle jejich skutečných individuálních preferencí. Švédský sociální stát, co se týká výdajů na sociální politiku, patří k jednomu z nejnákladnějších v EU. V rámci sociálního pojištění jsou poskytovány dávky univerzálního charakteru, které nepodléhají zdanění a jsou vypláceny všem ve stejné výši, dále dávky již zmiňovaného rodičovského pojištění, které podléhají zdanění a jsou určeny pro výdělečně činné osoby, a nakonec dávky, které nepodléhají zdanění, ale pro přiznání nároku je testován příjem.

<http://ec.europa.eu/employment_social/missoc/db/public/compareTables.do;jsessionid=HVWsv8hSFf4qbyJ21Q0tGd0fG2VsMJqsnZYmp1Yx43yQpwZQL6W!-592500352>

⁹⁷ MUNKOVÁ, Gabriela. *Sociální politika v evropských zemích*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0780-8. s. 117-118

4.6.1 Přídavky na děti

System přídavek je upraven zákonem o všeobecných rodinných dávkách (Lag om allmänna barnbidrag) z roku 1947 a skládá se ze dvou částí přídavek na dítě a příplatku pro velké rodiny. Nárok na tyto univerzální dávky, které jsou vypláceny plošně z daní státu, je odvozen od trvalého pobytu dítěte v zemi. Pokud dítě opustí Švédsko na dobu delší než 6 měsíců, přídavky nemohou být nadále vypláceny. Nárok má rodič dítěte do 16 let jeho věku. Věková hranice je posunuta na 20 let, pokud dítě studuje a na 23 let, pokud navštěvuje speciální školu pro mentálně postižené. Dávky jsou vypláceny měsíčně a progresivně rostou s každým dalším dítětem. Základní výše přídavek na každé nezaopatřené dítě činí 1 050 SEK (švédských korun). Příplatek na druhé dítě činí 100 SEK, na třetí 354 SEK, na čtvrté 860 SEK a na páté a každé další dítě 1 050 SEK.

Osamělým rodičům je garantovaný příspěvek ve výši 1 273 SEK měsíčně, který obdrží buď v podobě výživného od druhého rodiče nebo od státu, prostřednictvím místního úřadu sociálního pojištění, v podobě náhradního výživného. V systému přídavek na dítě je pamatováno i na invalidní a postižené děti. Rodiče dítěte si mohou nárokovat dávku, která jim umožňuje plně o něj pečovat do 19 let jeho věku. Výše příspěvku činí 8 271 SEK. Od 19 do 29 let je příspěvek nazván aktivačním vyrovnávacím příspěvkem a jeho výše je odstupňovaná v závislosti na čtyřech stupních zdravotního postižení.⁹⁸

Mezi další typ finančních příspěvků patří dávka určená rodičům dítěte, kteří jsou zapsáni do denního studia na vysoké či vyšší škole. Je poskytována měsíčně v jednotné výši 500 SEK.

4.6.2 Rodičovské dávky

Ve většině zemí EU je v souvislosti s narozením dítěte zpravidla poskytována jednorázová dávka, ale ve Švédsku obdobný finanční příspěvek poskytován není. Finanční pomoc je

⁹⁸ Comparative Tables on Social Protection – Query. *Missoc*. [online]. 2008 [cit. 2008-16-03] dostupný z WWW:

<http://ec.europa.eu/employment_social/missoc/db/public/compareTables.do;jsessionid=HVWsv8hSFf4qbyJ J21Q0tGd0fG2VsMJqsnZYmp1Yx43yQpwZQL6W!-592500352>

poskytována pouze při adopci dítěte. Od února 2003 mohou adoptovat děti i registrované homosexuální páry, přičemž datum adopce je považováno za datum porodu a rodičům vznikají stejné nároky jako v případě porodu vlastních dětí (včetně vícenásobné adopce, která se bere jako vícenásobný porod). V případě adopce zahraničního dítěte vzniká rodiči nárok na dávku ve výši 40 000 SEK.

V souvislosti s rodičovskými dávkami bych se ráda zmínila o institutu otcovské dovolené, zavedené v roce 1974, která měla být motivací otců k aktivnímu zapojení do rodičovských rolí. Otcové dítěte mají nárok na čerpání 10 dnů po porodu dítěte a na příslušnou dávku peněžité pomoci v otcovství. Otcovské dny (pappadagar) jsou míněny jako období pro společnou péči rodičů o novorozence nebo péči o starší děti v rodině v době porodu.⁹⁹

Po uplynutí mateřské a otcovské dovolené může být rodiči čerpána rodičovská dovolená, za podmínky trvalého pobytu na území Švédska a péče o vlastní nebo adoptované dítě. Délka rodičovské dovolené je 480 dnů. V případě vícenásobného porodu se placené volno prodlužuje o 180 dnů za každé dítě. Žena může nastoupit rodičovskou dovolenou nejdříve 60 dnů před očekávaným porodem a po porodu dále kterýkoliv z rodičů a to až do 8 let věku dítěte. Rodiče se mohou v péči o dítě vzájemně střídat tak, že každý z nich může využít 240 dnů. Není to ovšem podmínkou. Povinnou 60ti denní část musí vyčerpat každý z rodičů a zbytek lze převést na druhého partnera. Tato povinná minimální doba je nazvána jako období výměny táty za mámu (pappa/mammamånadar).

Pokud rodič odpracoval alespoň 240 dnů před vznikem nároku na rodičovskou dovolenou, pak je mu v období 390 dnů vyplácen rodičovský příspěvek ve výši 80 % předchozí měsíční mzdy a po zbývajících 90 dnů pak dostává univerzální příspěvek ve výši 180 SEK za každý den. Pro nezaměstnané rodiče a partnery s nízkými příjmy je určen univerzální rodičovský příspěvek ve výši 180 SEK za každý ze 480 dnů. Výhod dávek rodičovského příspěvku je využíváno téměř všemi rodiči.

⁹⁹ MATĚJKOVÁ, B., PALONCYOVÁ, J. Rodinná politika ve vybraných evropských zemích I. *Výzkumný ústav práce a sociálních věcí* [online]. 2003 [cit. 2008-17-03]. Dostupný z WWW: <<http://www.vupsv.cz/Fulltext/rodpolI.pdf>>.

4.7 Porovnání dávek ve vybraných zemích

Obecně lze rodinnou politiku chápat jako soubor opatření směřujících k podpoře rodin s dětmi, jejímž hlavním cílem je zmírňovat náklady spojené s narozením a následnou výchovou dětí. V každém z porovnávaných států, kromě České a Slovenské republiky, se uplatňuje jiný model rodinné politiky. V České a Slovenské republice se uplatňuje model stejný, který je označován jako postsocialistický, k jehož hlavním charakteristikám, a zároveň odlišnostem ve srovnání se zbývajících modely, patří nutnost reagovat na nově vzniklé sociální problémy. Podpora rodiny je v modelu realizována systémem sociálních dávek a rodičovskou dovolenou, která patří k jedné z nejdelších v EU. Německo představuje konzervativní model, přičemž sociální dávky jsou odvislé od doby pojištění a je zde patrná tradiční dělba pozic mezi muže a ženy.

Velká Británie je typickým představitelem liberálního modelu, kde celý sociálního systém je soustředěn jen na ty nejpotřebnější a jeho základem je, že i ten nejhůře placený pracovník se musí mít lépe, než člověk žijící z dávek. Dávky jsou nastaveny tak, aby nepřekračovaly výši i těch nejnižších mezd, přičemž stát intervnuje pouze v krizových situacích.

Švédský model se dá považovat za sociálně-demokratickou rodinnou politiku, která se opírá o vysoké a velmi dobře dostupné sociální dávky. Tento model se snaží dosáhnout hlavně souladu mezi rodičovstvím a prací a udržet vysokou zaměstnanost žen. Typický pro tento model je, že sociální práva náleží každému za cenu vysokých daní a velké míry přerozdělování zdrojů.

Pro porovnání výše jednotlivých dávek je nutné vzít v úvahu rozdílnou životní úroveň vybraných států, proto jsem vycházela z poměrování těchto dávek k průměrné hrubé mzdě v roce 2007. Pro snadnou orientaci jsem zvolila přepočítání na společnou měnu euro, k čemuž posloužil kurz České národní banky z 19. března 2008. Pro větší efektivnost jsem se rozhodla srovnávat pouze dávky, které jsou vypláceny ve většině z pěti států.

Tab. 5. Údaje potřebné k výpočtu jednotlivých dávek

	ČR	SR	Německo	VB	Švédsko

Průměrná hrubá mzda za rok 2007 ¹⁰⁰	21 692 Kč	20 146 Sk	3600 euro	2600 £	30 000 SEK
Kurz vůči Kč ¹⁰¹	-	78,302 Kč/Sk	25,460 Kč/euro	32,396 Kč/£	2,702 Kč/SEK

4.7.1 Přídavky na dítě

V každé ze srovnávaných zemí je možné pobírat přídavek na dítě. Pouze v ČR jde o dávku závislou na výši příjmu, v ostatních státech je dávka vyplácena plošně. Na přídavky v ČR má nárok oprávněná osoba, které má trvalý pobyt na území státu. Pro nárok na dávku na Slovensku je třeba splnit podmínku trvalého nebo přechodného pobytu dítěte i oprávněné osoby. V Německu mohou žádat osoby, které mají v péči dítě s trvalým pobytem v Německu, přičemž nárok má i dítě, žijící v zemi EU nebo Evropském hospodářském prostoru ve společné domácnosti s oprávněnou osobou, která platí daně z příjmu v Německu. Ve Velké Británii musí žadatel splňovat podmínku trvalého pobytu, ale u dítěte stačí pouze, že žije na území Velké Británie. Ve Švédsku je nárok opět odvozen od trvalého pobytu dítěte. Aby nárok nezanikl, dítě nesmí vycestovat ze země na více než šest měsíců. Co se týká délky pobírání dávky, nejštědřejší v tomto ohledu je Německo, kde je možné vyplácení dávky až do 27 let dítěte.

Tab. 6. Přídavek na dítě (zdroj: Webové stránky statistických úřadů příslušných zemí, vlastní výpočty)

Stát	Doba poskytování/věk dítěte	Částka/měsíčně	Přepočten na euro	Poměr vůči průměrné hrubé mzdě za rok 2007
------	-----------------------------	----------------	-------------------	--

¹⁰⁰ Webové stránky statistických úřadů příslušných zemí, viz Seznam použité literatury

¹⁰¹ ČNB http://www.cnb.cz/cs/financni_trhy/devizovy_trh/kurzy_devizoveho_trhu/denni_kurz.jsp
k 19.3.2008

ČR	26 let	do 6 let 500 Kč	19,6	$500/21692=2,3\%$
		6-15 let 610 Kč	24	$610/21692=2,8\%$
		15-26let 700 Kč	27,5	$700/21692=3,2\%$
SR	25 let	540 Sk	16,5	$540/20146=2,6\%$
Německo	27 let	první až třetí dítě 154 eur	154	$154/3600=4,2\%$
		čtvrté a další 179 eur	179	$179/3600=4,9\%$
VB	19 let	první dítě £ 77	98,8	$77/2600=2,9\%$
		další děti £ 52	66,7	$52/2600=2\%$
Švédsko	20 let	SEK 1 050 pro všechny děti	111,5	$1050/30000=3,5\%$
		pro druhé dítě navíc SEK 100 (1 150)	122,1	$1150/30000=3,8\%$
		pro třetí SEK 354 (1 404)	149,1	$1404/30000=4,6\%$
		pro čtvrté SEK 860 (1 910)	202,8	$1910/30000=6,3\%$
		pro páté a další SEK 1050 (2 100)	223	$2100/30000=7\%$

Z posledního sloupce tabulky vyplývá, že poměry v jednotlivých státech se mezi sebou nijak výrazně neliší. Při vyšším počtu dětí jen nepatrně převyšuje Švédsko.

Z výpočtů je patrné, že v případě všech zemí přídávky na děti tvoří jen velmi malou část příjmů. Dalo by se tedy říci, že velikost dávek zohledněná k životní úrovni v jednotlivých státech je téměř stejná.

4.7.2 Porodné

Lze se domnívat, že budoucí rodiče při rozhodování, kdy mít děti, berou v úvahu spíše svoji aktuální finanční situaci než aktuální výši dávky při narození dítěte, z čehož vyplývá, že výše porodného nijak dramaticky nezvyšuje natalitu v zemi, ale může rodičům po narození dítěte výrazně pomoci. V případě jednorázových dávek, spojených s narozením dítěte je aktivní ČR, Slovensko a Velká Británie. V ČR je porodné vyplaceno v souvislosti s narozením dítěte ve stejné výši na každé dítě. Na Slovensku je dávka vyplacena za podmínky narození dítěte a trvalého pobytu oprávněné osoby na území SR. K této dávce je dále vy-

plácen příplatek a pokud se narodí tři a více dětí, existuje zde dávka odstupňovaná dle věku těchto dětí. V Británii je v souvislosti s narozením nebo adopcí dítěte poskytován nevratný grant, který je určen pouze sociálně slabým rodičům. Ve Švédsku se vyplácí jednorázová dávka pouze při adopci dítěte a v Německu obdobná dávka poskytovaná vůbec není. Jelikož jde o dávky jednorázové, v poměru vůči průměrné měsíční hrubé mzdě je procento sice vysoké, ale jejich význam v úhrnu ročních příjmů již tak velký nebude.

Tab. 7. Porodné (zdroj: Webové stránky statistických úřadů příslušných zemí a vlastní výpočty)

Stát	částka	Přepočet na euro	Poměr vůči průměrné hrubé mzdě za rok 2007
ČR	13 000 Kč	511	13000/21692=59 %
SR	1 dítě 4 560 Sk	139,5	4560/20146=22 %
	2 a více dětí současně 6 840 Sk	209,2	6840/20146=33 %
	3 a více dětí současně do 6 let 2 470 Sk	75,5	2470/20146= 12 %
	6-15 let 3 050 Sk	93,3	3050/20146=15 %
	15 let 3 240 Sk	99,1	3240/20146=16 %
	Příplatek na každé dítě 20 440 Sk	625,3	20440/20146=101 %
VB	£ 500	641,7	500/2600=19,2 %
Švédsko	Pouze při adopci 40 000 SEK	4247,5	40000/30000=133 %

4.7.3 Rodičovský příspěvek

Poskytovaná délka rodičovského příspěvku je nejdelší na Slovensku a v ČR. SR se dle mého názoru vyznačuje nedostatečným finančním ohodnocením individuální péče o dítě, protože rodičovský příspěvek, jehož výše je pro všechny stejná, vyplácená nezávisle na předchozím příjmu, činí měsíčně jen 22,6 % hrubého průměrného příjmu.

Český rodič mohl před novelou, která nabyla účinnosti 1. 1. 2008, čerpat dávku univerzální výše po celé 4 roky od porodu dítěte. V současnosti jsou nově stanoveny tři výše příspěvku, jejichž výše je také univerzální, ale v případě zvýšené výměry nárok vzniká pouze za předpokladu pobírání PPM nebo peněžité pomoci z důvodu porodu ve výši nejméně 380 Kč za kalendářní den a pokud jde o výměru základní, tak je stanovena pouze podmínka pobírání PPM nebo peněžité pomoci z důvodu porodu. Pokud rodič splňuje výše popsané podmínky, může zvolit pobírání dávky ve zvýšené výměře, kde dávka již tvoří 52,5 %

příjmu. Velká Británie v podstatě neposkytuje dávku, která by se dala srovnat s rodičovskými příspěvky v ostatních zemích. Německo sáhlo k 1. 1. 2007 také k úpravě podmínek nároku, kterými došlo ke zjednodušení výpočtu výše dávky a ke zrušení limitní roční příjmové hranice. Dávku je možné pobírat do 14 měsíců věku dítěte a tvoří 50 % příjmů. Švédsko je opět nejštedřejší se svými 80 % předchozího příjmu v prvních 390 dnech a hlavně je dávku možné čerpat kdykoliv až do 8 let věku dítěte. U všech srovnávaných států si může rodič neomezeně přivydělat, kromě Německa, kde je přivýdělek povolen jen v rozsahu 30ti hodin týdně.

Tab. 8. Rodičovský příspěvek (zdroj: Webové stránky statistických úřadů příslušných zemí a vlastní výpočty)

Stát	Maximální doba poskytování/věk dítěte	Částka/měsíčně	Přepočet na euro	Poměr vůči průměrné hrubé mzdě za rok 2007
ČR	do 4 let	snížená výměra 3 800 Kč (délka pobírání 4 roky)	149,3	$3800/21692=17,5\%$
	do 7 let (zdravotně postižené dítě)	základní výměra 7 600 Kč (max. 3 roky, u handicapovaných dětí 7 let)	298,6	$7600/21692=35\%$
		zvýšená výměra 11 400 Kč (max. 2 roky)	448	$11400/21692=52,5\%$
SR	do 3 let do 6 let (zdravotně postižené dítě)	4 560 Sk	139,5	$4560/20146=22,6\%$
Německo	do 14 měsíců	67 % průměrného měsíčního příjmu, maximálně 1 800 euro	1800	$1800/3600=50\%$
Švédsko	480 dní možné vyčerpat kdykoliv do 8 let věku dítěte	prvních 390 dní 80 % předchozí měsíční mzdy, minimálně 180 SEK	2542	$24000/30000=80\%$
		zbývajících 90 dní 180 SEK	19	$180/30000=0,6\%$

4.7.4 Doporučení pro Českou republiku

Poskytování přídavků na děti v ČR se stalo předmětem kritiky některých odborníků, kteří poukazují hlavně na zneužívání systému spojeného s testováním příjmů rodiny pro získání nároku na dávku. Pro rodiče dítěte s vyšším příjmem je výhodnější, aby byl jeden z nich uznán úřadem SSP za osobu osamělou a tím získal nárok na dávku, na kterou by při testování příjmů obou rodičů nedosáhl. Sice po celý rok 2007 byly přídavky na děti vypláceny až do výše 4,0násobku životního minima rodiny, tudíž na tuto dávku dosáhla spousta rodin, ale celková výše sociálních mandatorních výdajů byla neúměrná možnostem ekonomiky a významně ohrožovala bilanci veřejných rozpočtů, takže s účinností k 1. 1. 2008 došlo zákonem č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, ke snížení hranice nároku na 2,4násobek životního minima rodiny. Tímto došlo ke zúžení okruhu příjemců této dávky zhruba o třetinu, což opět svádí ke zneužívání. Pozitivním přínosem novely je pevná výše dávky, která je odstupňovaná podle věku dítěte. Protože v dřívější právní úpravě bylo možné přídavky na děti považovat za formu sociální pomoci chudým rodinám (čím nižší příjem, tím vyšší dávka). Další negativní skutečností je, že s testováním příjmů domácností jsou spojeny vysoké administrativní náklady. Po vzoru srovnávaných států by se vyplácením univerzálních netestovaných dávek v jednotné výši, odstupňovaných podle počtu dětí v rodině, odstranila většina výše uvedených problémů. A snížením horní hranice věku nezaopatřeného dítěte by se získaly dodatečné finanční prostředky na poskytování univerzálního příspěvku. Další variantou by mohlo být nezahrnovat příspěvek do systému SSP, ale do oblasti daňových úlev. Přídavek by pak mohl být vyplácen např. ve formě slevy na dani za nezaopatřené dítě.

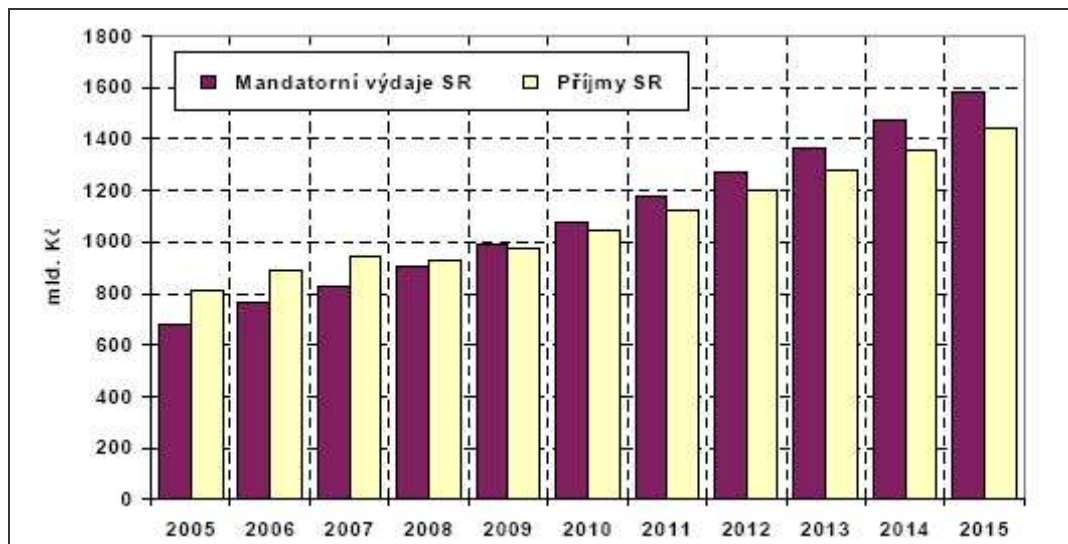
V případě porodného by ČR určitě měla výplatu této dávky zachovat. Finanční podporu při příležitosti narození dítěte lze považovat za projev ocenění role rodiče ze strany státu. Jde o gesto, které vyjadřuje, že stát oceňuje rozhodnutí rodičů založit rodinu a mít děti a že se je bude snažit v budoucnu podporovat.

I když došlo novou úpravou rodičovského příspěvku k částečnému přiblížení ke srovnávaným státům, čtyřleté pobírání dávky není zavedeno nikde jinde v Evropě. Po návratu z dlouhé rodičovské dovolené částečně dochází ke ztrátě kvalifikace, pracovních návyků a dovedností. Nebylo by špatné zavést ze strany státu opatření, třeba formou daňových úlev, která by motivovala zaměstnavatele nabízet práce na částečný úvazek a zaměstnávat ženy s malými dětmi. Po vzoru Německa a Švédska bych zavedla vyšší rodičovského příspěvku

přímo závislou na předchozím příjmu. Také bych navrhovala, aby česká legislativa uzákonila po vzoru Švédska, povinnou část rodičovské dovolené otcům, aby se matka mohla dříve vrátit do pracovního procesu. A další inspirací pro český stát by mohla být možnost čerpat rodičovskou dovolenou kdykoliv během např. prvních 7 let života dítěte. Rodič by si tak mohl vybrat, jestli si vyčerpá celou dobu hned po narození dítěte nebo zda si část ponechá třeba pro nástup dítěte do první třídy základní školy. Zavedením obdobného opatření by tak český stát dal najevo, že nechce zasahovat do autonomie rodiny a že rozhodnutí závisí zcela na preferencích jednotlivého rodiče.

5 ZHODNOŤTE VÝZNAM AGENDY STÁTNÍ SOCIÁLNÍ PODPORY

Výdaje na SSP jsou jednou z položek výdajů na sociální zabezpečení, které jsou obsaženy v kapitole 313 státního rozpočtu, která určuje disponibilní výdajovou částku pro MPSV ČR. Jedná se o mandatorní neboli „příkázané“ výdaje státního rozpočtu, které stát musí ze zákona investovat. Výši těchto výdajů významně ovlivnilo přijetí předvolebních sociálních balíčků v Poslanecké sněmovně na jaře roku 2006. Bez jakýchkoli zásahů by tento nárůst činil od 1. 1. 2007 68 mld. Kč za rok, což je nejvyšší meziroční přírůstek v historii. Tato skutečnost zásadně změnila výchozí situaci proti stavu před parlamentními volbami.

Graf. 1. Podíl mandatorních výdajů na příjmech SR (zdroj: MF ČR)

Jak je patrné z grafu, pokud by nebyla přijata reforma, tak by již v roce 2009 příjmy státního rozpočtu nestačily pokrýt výplatu mandatorních výdajů. V roce 2013 by na krytí mandatorních výdajů směřovaly veškeré výdaje státního rozpočtu a došlo by k úplnému vytěsnění výdajů investičních. Hospodaření s deficitem vede k neustálému nárůstu vládního dluhu, který by byl do roku 2010 až o 150 mld. Kč vyšší. Takový skokový nárůst si nemůžou dovolit ani nejvyspělejší ekonomiky. Tento katastrofální scénář vedl k přijetí zákona č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, který zavedl řadu koncepčních změn v téměř všech sociálních systémech. Hlavním cílem je zastavit soustavný vzestup finančních prostředků vynakládaných v rámci těchto systémů, jenž je s ohledem na ekonomický vývoj ČR dále neudržitelný. Bez potřebných reformních kroků by se mohla ČR dostat do dluhové pasti, kdy by nezbylo ani na výdaje pro sociálně potřebné. Současná ekonomická situace je vhodným obdobím pro provádění reform, které měly být zahájeny už dříve.

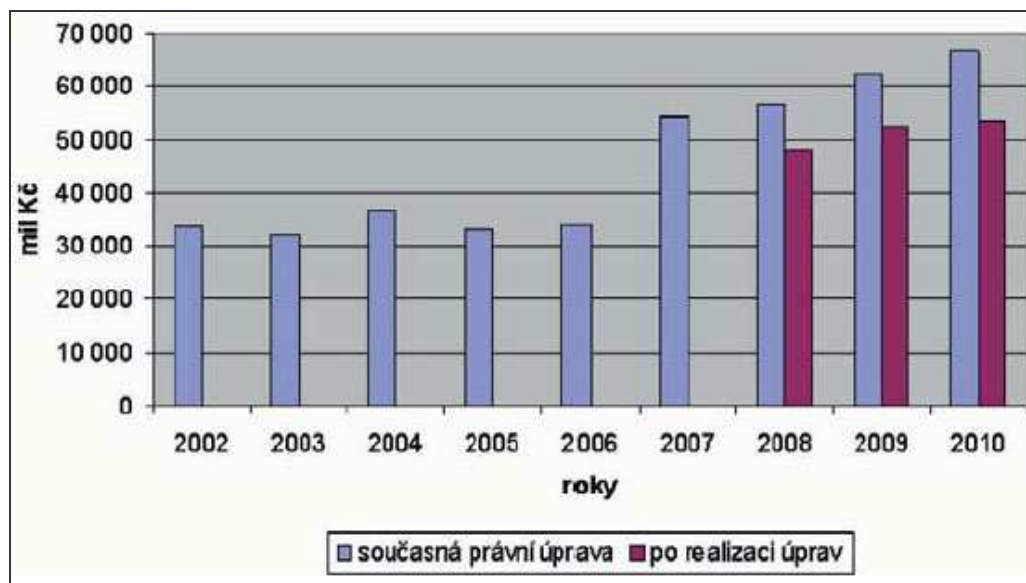
5.1 Vývoj nákladů na dávky SSP

V letech 1996-2002 byl u výdajů na dávky SSP zaznamenán každoroční nominální růst. Po meziročním poklesu o 4,5 % v letech 2002/2003 je vykazován opětovný každoroční růst. Výdaje na jednotlivé dávky se však nevyvíjely souměrně. Zatímco náklady na některé dávky od počátku své existence klesaly (zaopatřovací příspěvek), u dalších naopak stále každoročně rostou (dávky pěstounské péče, porodné), u ostatních se střídavě zvyšují a snižují. Z dlouhodobého hlediska připadá více než dvoutřetinový podíl (70 %) výdajů na dávky testované, i když v roce 2004 došlo k jejich relativnímu poklesu na 63 % (a v roce 2005 dokonce na 60 %) ve prospěch růstu výdajů na příjmově netestované dávky. Zajímavý byl rok 2004, který se poněkud odlišoval od let předchozích. V jeho průběhu došlo ke změně nároku a výpočtu výše rodičovského příspěvku, což vyústilo v až 30 % nárůst výdajů na tuto dávku za celý rok 2004 (ze 7,9 mld. Kč v roce 2003 na 10,4 mld. Kč). I v roce 2005 rodičovský příspěvek zaznamenal další vysoký (cca 20 %) nárůst výdajů na 12,6 mld. Kč, čímž se stal „nejnákladnější“ dávkou SSP, neboť zaujímá téměř dvoupětinový podíl na celkových výdajích. Mimo rodičovský příspěvek je v současnosti nejvíce finančních prostředků vydáváno na přídavek na dítě a sociální příplatek-v roce 2006 se na ně vyplatilo 45,4 % celkových výdajů (32,4 % na přídavek na dítě a 13 % na sociální příplatek). Výdaje na dávky SSP stouply ze 34 mil. Kč v roce 2006 na 54,4 mil. Kč v roce 2007 (jedná se o předběžné výdaje) a zabudováním automatických valorizací by výrazně stoupaly i nadále. Z čehož jasně vyplývá, že takový vývoj není do budoucna možný. Po provedených změnách dojde ke snížení a přibrzdění růstu těchto výdajů.¹⁰²

Tab. 9. Výdaje na dávky SSP v mil. Kč. (zdroj: Webové stránky demografie)

roky	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Výdaje	28317	29241	29739	31327	31855	31942	33700	32178	32668	32956	34017	54439

¹⁰² ETTLEROVÁ, Sylva. ANALÝZA: Vývoj a struktura dávek státní sociální podpory. *Demografie* [online]. 2006 [cit. 2008-20-03] dostupný z WWW: <http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=354>.

Graf. 2. Porovnání vývoje celkových nákladů na dávky SSP (zdroj: MPSV ČR)

5.2 Porovnání dávek SSP v roce 2007 a 2008

Cílem reformy je mimo jiné i posílení adresnosti a spravedlnosti systému SSP, podpora aktivity a motivace lidí a trestání zneužívání systému. V této části práce porovnám jednotlivé dávky v letech 2007 a 2008 a pokusím se o zhodnocení jednotlivých změn.

5.2.1 Přídatky na dítě

V roce 2007 mělo na tuto dávku nárok nezaopatřené dítě do 26 let, které žilo v rodině s příjmem předchozího kalendářního roku, nižším než 4,0násobek životního minima rodiny. Dávka byla vyplácena ve třech úrovních v závislosti na příjmu rodiny a její výše byla stanovena jako násobek částky životního minima dítěte a příslušného koeficientu.

Tab. 10. Výše přídatku k 1.1.2007 (zdroj: MPSV ČR)

Věk dítěte	Výše přídatku na dítě dle úrovně výměry měsíčně v Kč k 1. 1. 2007		
	zvýšená	základní	snížená
do 6 let	576	496	256
6-15 let	706	608	314
15-26 let	810	698	360

Od 1. 1. 2008 došlo ke změně limitní příjmové hranice nároku z dosavadního 4,0násobku životního minima rodiny na 2,4násobek. Přídavky jsou nyní vypláceny v pevné výši, která je odstupňovaná podle věku dítěte.

Tab. 11. Výše přídavku k 1.1.2008 (zdroj: MPSV ČR)

Věk dítěte	Výše přídavku na dítě měsíčně v Kč od 1. 1. 2008
do 6 let	500
6-15 let	610
15-26 let	700

Pro lepší představu jsem srovnala výši dávek v roce 2007 a 2008 ve dvou rodinách A, B, jejichž příjmy se liší. Obě rodiny mají stejně staré děti ve věku 5 a 9 let.

U rodiny A předpokládáme průměrný měsíční příjem 21.000 Kč. Životní minimum rodiny je pro oba roky 9 040 Kč.

Rok 2007-pro nárok na dávku nesměl rodinný příjem přesáhnout 36 160 Kč měsíčně, což je splněno. Po výpočtu dojdeme k výsledku, že rodina měla nárok na přídavky na děti v základní výměře a to ve výši 496 Kč na mladší dítě a 508 Kč na dítě starší. Celková částka činila 1 104 Kč.

Rok 2008- pro nárok na dávku rodinný příjem nesmí přesáhnout 21 696 Kč měsíčně, což je opět splněno a rodina má tedy nárok na univerzální dávku ve výši 500 Kč na dítě mladší a 610 Kč na starší dítě. Celková částka činí 1 110 Kč.

U rodiny B bude průměrný měsíční příjem 13.000 Kč. Životní minimum rodiny je pro oba roky také 9 040 Kč.

Rok 2007-podmínky nároku jsou stejné jako u první rodiny, včetně výše limitního měsíčního příjmu. Po výpočtu dojdeme k výsledku, že tato rodina měla nárok na dávky ve zvýšené výměře a to 576 Kč na mladší dítě a 706 Kč na dítě starší. Celková částka činila 1 282 Kč.

Rok 2008- protože i tato rodina splnila podmínky nároku na dávky, bude vyplaceno 500 Kč na dítě mladší a 610 Kč na starší dítě. Celková částka činí 1 110 Kč.

Tab.12. Porovnání výše dávek (zpracovala ze zdrojů

Bc. Jana Dvořáková)

	2007	2008	Změna
Rodina A	1 104	1 110	+6
Rodina B	1 282	1 110	-172

Z vypočítaných údajů vidíme nepoměr. Rodiny s nižšími příjmy od roku 2008 pobírají o 172 Kč méně a rodiny s příjmy vyššími naopak o 6 Kč více. Ke stejnému závěru bychom došli, i kdybychom posuzovali rodiny se stejnými příjmy, jejichž děti by měly jiný věk. Nový systém tedy zvýhodňuje rodiny, kde alespoň jeden z rodičů pracuje, je tedy motivující.

Novou úpravou došlo ke zúžení okruhu příjemců této dávky. Je to i částečně opatření proti zneužívání sociálního systému, kdy se oba dva rodiče snaží žít pouze ze sociálních dávek a nejsou dostatečně motivováni hledat si práci.

5.2.2 Sociální příplatek

Nárok v roce 2007 měl rodič, který se staral alespoň o jedno nezaopatřené dítě, pokud rozhodný příjem v rodině nepřevyšoval 2,2násobek životního minima rodiny. Dle nové úpravy se výše násobku změnila na 2,0násobek životního minima rodiny.

Výše sociálního příplatku je odstupňována podle věku dítěte a příjmu rodiny. Pro srovnání uvádím příklad úplné rodiny s jedním dítětem bez dalších sociálních událostí, jejichž příjem dosahuje 1,0násobku životního minima.

Tab. 13. Porovnání výše sociálního příplatku (zpracovala ze zdrojů

Bc. Jana Dvořáková)

Věk dítěte	2007	2008	Změna
do 6 let	873	800	-73
6-15 let	1070	980	-90
15-26 let	1 228	1 125	-103

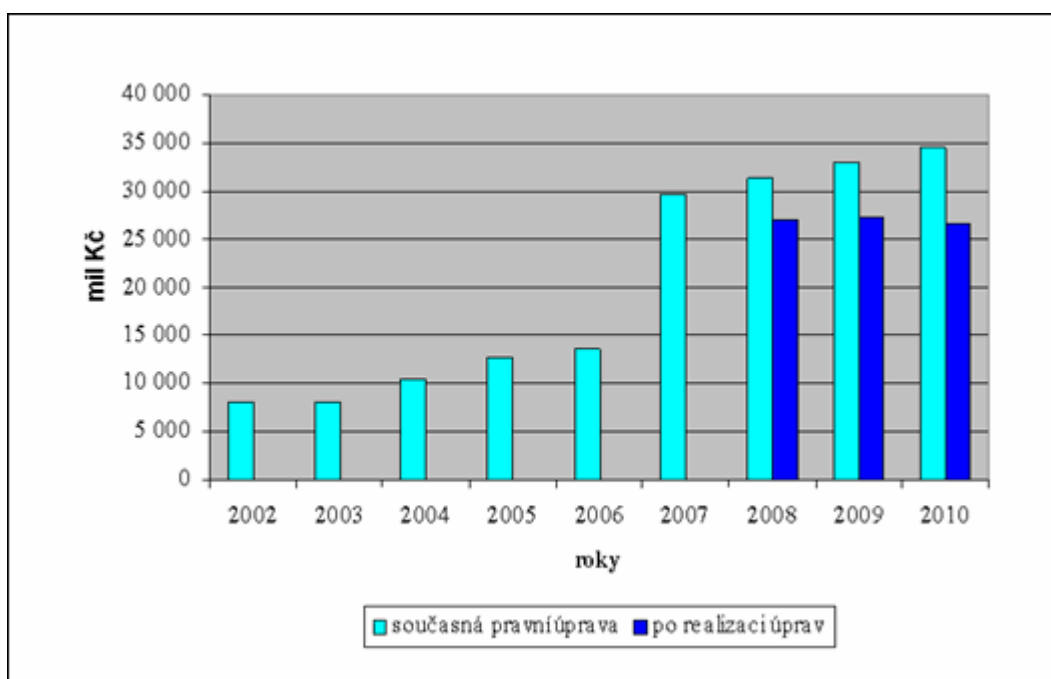
Snížením hranice příjmů rodiny ze 2,2násobku životního minima došlo ke zúžení okruhu rodin, které na dávku mají nárok, a zároveň ke snížení výše dávky.

5.2.3 Rodičovský příspěvek

Výše rodičovského příspěvku byla v roce 2007 stanovena ve výši částky odpovídající 40 % průměrné měsíční mzdy v nepodnikatelské sféře za kalendářní rok 2005 a činila 7 582 Kč měsíčně. Maximální vyplacená částka (do 4 let věku dítěte) by činila 363 936 Kč.

Vzhledem k tomu, že vazba dávky na průměrnou mzdu v nepodnikatelské sféře byla učiněna v předvolebním období, znamenala vysoký nárůst výše dávky a s tím spojené mimořádné navýšení sociálních mandatorních výdajů. Mezi roky 2006 až 2007 stouply více než 2,5 násobně na 31 mld. Kč a v roce 2010 by vzrostly o další 4 mld. Kč. Platit 4 roky 40 % průměrné mzdy v nevýrobní sféře si formou rodičovského příspěvku nemohou dovolit žádné státy EU.

Výše dávky dosahovala v roce 2007 bez 418 Kč minimální mzdy, což logicky vedlo k situaci, kdy návrat do zaměstnání byl pro rodiče finančně nevýhodný, což určitě není záměrem sociální podpory státu rodinám s dětmi.

Graf. 3. Porovnání vývoje nákladů na rodičovský příspěvek (zdroj: MPSV ČR)

Hlavní změnou u rodičovského příspěvku v roce 2008 je zavedení tří způsobů jeho vyplácení. Všechny výše jsou vypláceny měsíčně a od celkového objemu jsou odpočteny měsíce za pobírání PPM. Bude-li chtít rodič nastoupit do zaměstnání dříve, tj. do 24 měsíců věku dítěte, pak bude moci pobírat zvýšenou výměru ve výši 11 400 Kč. Z důvodu zamezení

zneužívání dávky mohou tuto výši získat pouze zaměstnanci, jejichž příjem dosahuje přibližně 16 500 Kč měsíčně. V takovém případě celkem od státu obdrží 216 600 Kč.

Ve standardní lhůtě do 36 měsíců věku dítěte náleží základní výměra ve výši 7 600 Kč a celkový objem za toto období tvoří 235 600 Kč. A pokud se rodič rozhodne zůstat doma s dítětem do 4 let jeho věku, bude se muset spokojit s příspěvkem ve snížené výměře 3 800 Kč. V případě nároku na PPM dávka náleží v celkové výši 224 200 Kč (za 16 měsíců ve výši 7 600 Kč a 27 měsíců ve výši 3 800 Kč) a pokud nárok na PPM nevznikl, tak v základní výměře do 21 měsíců věku dítěte a dále ve snížené výměře do 48 měsíců věku dítěte, což dohromady činí 262 200 Kč. Novela také myslela na děti zdravotně postižené, u kterých byla ponechána výplata po celou dobu v základní výměře. V tomto případě celkem tedy rodič obdrží až 600 400 Kč.

Odstraněním vazby výše dávky na průměrnou mzdu v nepodnikatelské sféře se zamezilo automatické změně výše této dávky a tím došlo k mírnému snížení mandatorních výdajů. Co vidím na změně systému pozitivního je to, že byla dána rodinám možnost svobodného rozhodnutí v péči o děti. Nová úprava však měla počítat s narozením více dětí současně a to z toho důvodu, že vícenásobný porod je v ČR, z důvodu umělého oplodnění, stále častější jev. A náklady na více dětí jsou značně vyšší.

5.2.4 Příspěvek při převzetí dítěte

V roce 2007 činila výše příspěvku 4,45násobek životního minima dítěte. Od ledna 2008 je odstraněn automatický valorizační mechanismus zvyšování dávky a částky příspěvku jsou stanoveny v pevné částce dle věku dítěte. U této dávky nedošlo k úsporám, pouze ke změně jejich výplaty v pevných částkách.

Tab. 14. Porovnání výše příspěvku (zpracovala ze zdrojů

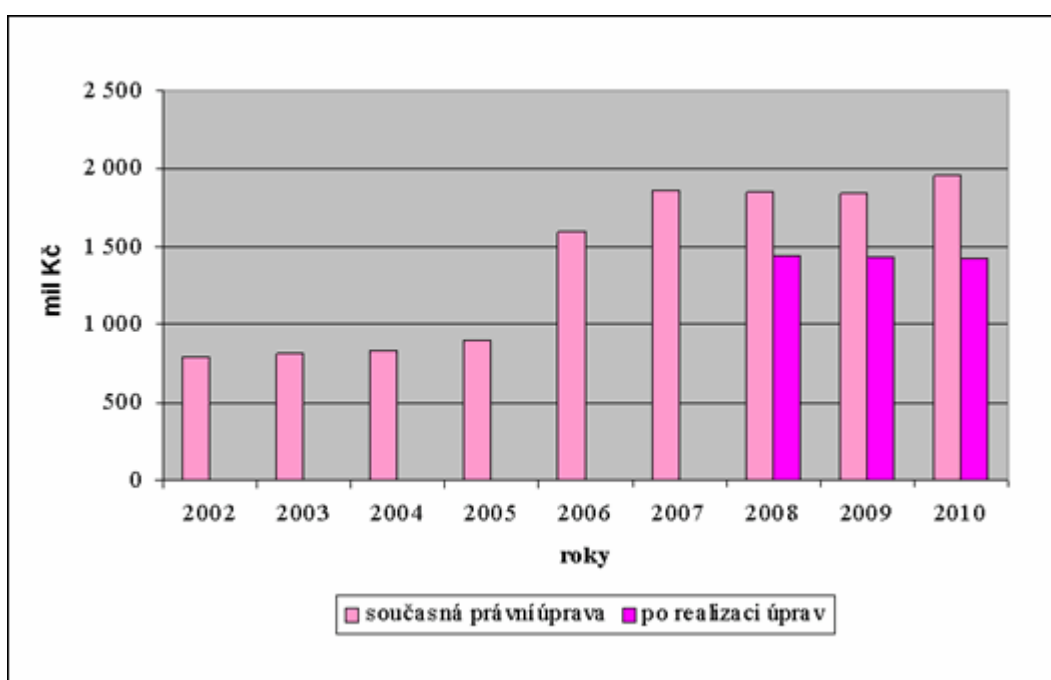
Bc. Jana Dvořáková)

Věk dítěte	2007	2008
do 6 let	7 120	8 000
od 6 do 15 let	8 722	9 000
od 15 do 26 let	10 013	10 000

5.2.5 Porodné

Výše dávky v roce 2007 závisela na počtu současně narozených dětí. Byla stanovena jako součin částky životního minima dítěte a koeficientu, jehož hodnota činila při narození jednoho dítěte 11,10 a při narození dvou a více dětí současně 16,60.

Porodné je po rodičovském příspěvku další populisticky zvýšenou dávkou v předvolební euforii. Mezi roky 2005 a 2007 došlo ke zdvojnásobení výdajů na tuto dávku (mimořádný nárůst se projevil již v roce 2006), přičemž další zvyšování by umožňovala automatická valorizace.

Graf. 4. Porovnání vývoje nákladů na porodné (zdroj: MPSV ČR)

Novela přinesla odstranění vazby výše porodného na životní minimum a stanovila dávku v pevné výši 13 000 Kč pro každé dítě.

Tab. 15. Porovnání výše porodného (zpracovala ze zdrojů

Bc. Jana Dvořáková)

Počet současně narozených dětí	2007	2008	Změna
1 dítě	17 760	13 000	-4 760
2 děti	53 120	26 000	-27 120
3 děti	79 680	39 000	-40 680
4 děti	106 240	52 000	-54 240

Z tabulky je patrné, že došlo k obrovskému poklesu výše dávky, což pro mnohé rodiny jistě znamená citelnou ztrátu. Na druhé straně se mi zdá spravedlivé, že je vyplácena na každé dítě stejná částka. Nevidím důvod, proč poskytovat za dvojčata v průměru více než za jedno narozené dítě. I přes výrazné snížení patří porodné k vyššímu evropskému průměru. V řadě zemí není zavedeno vůbec.

5.2.6 Pohřebné

U této dávky se výše 5 000 Kč nezměnila, ale výrazně se zúžil okruh příjemců. U lidí bez rodiny se ale těžko najde někdo, kdo by pohřeb objednal, tudíž budou pohřbeni na náklady města. Náklady na pohřeb bez obřadu prakticky pokrylo 5 000 Kč, které obstaravateli do konce roku 2007 vyplácel stát. Zrušení pohřebného tudíž zatíží nejen pozůstalé, ale také obecní a městské pokladny.

5.3 Návrh na změnu systému SSP

Systém SSP je založen na horizontální a vertikální solidaritě. Je ovšem na zamyšlení z jakého důvodu mají být solidární rodiny bezdětné s rodinami s dětmi? Mít dítě je svobodným rozhodnutím každého, tudíž se domnívám, že i náklady tohoto rozhodnutí si mají nést ti, kteří se takto rozhodli. Myslím si, že systém dávek SSP nepředstavuje nejvhodnější formu podpory rodin. Úkolem by mělo především být posílení autonomie rodiny a snížení její závislosti na státu a státních institucích. Nastavení systému může být pro některé rodiny demotivační, protože v některých případech hodnota volného času a přijímaných dávek je větší než pracovní příjem, čímž může docházet k dobrovolné nezaměstnanosti. Efektivnější a pro stát méně náročné by určitě bylo omezení poskytovaných dávek. Osobně bych ponechala v systému SSP dávky péstounské péče, porodné a pohřebné, kterému bych ale vrátila původní úpravu, kdy dávka náležela osobě, která vypravila pohřeb, a to za podmínky, že zemřelá osoba měla ke dni úmrtí trvalý pobyt na území ČR nebo že se pohřeb konal na území ČR. Omezení v nové úpravě dávky se dle mého názoru mívá účinkem. Může totiž dojít k situaci, kdy pohřebné je vypláceno osobě, která je rodičem nezaopatřeného dítěte, ale o toto dítě nikdy nepečovala ani s ním nežila ve společné domácnosti.

Relativně duplicitní s poskytováním daňových bonusů je přídavek na dítě. Daňový bonus na dítě činí 6 000 Kč ročně, je však poskytován pouze občanům, kteří mají legální daňový příjem v minimální výši 48 000 Kč za rok. Pokud je dítě držitelem průkazu ZTP/P zvyšuje

se tato částka na dvojnásobek. Navrhovala bych zvýšení daňového bonusu na 1 000 Kč měsíčně na každé dítě, bez ohledu na jeho věk, a přídavek na dítě bych zrušila. A u dětí, které mají uznaný 2 nebo 3 stupeň zdravotního postižení, bych částku zdvojnásobila. Rodiny, ve kterých není příjmu, který zakládá nárok na daňový bonus, jsou zcela jistě poživateli dávek ze systému hmotné nouze, ze kterého by jim byla náležitá částka do výše životního případně existenčního minima nahrazena. Důsledkem by zcela jistě byla motivace občana mít děti a zároveň být výdělečně činný.

Obdobná dávka jako sociální příplatek je poskytována ze systému dávek v hmotné nouzi. Tento systém však umožňuje výrazně vyšší kontrolu účelu poskytnutí dávky. Proto bych navrhovala převod dávky do tohoto systému, čímž by došlo ke snížení jejího zneužívání a jak již bylo zmíněno k vyšší kontrole rodiny, která dávku využívá.

Stejně tak bych do tohoto systému převedla i příspěvek na bydlení a sloučila ho s doplatkem na bydlení, obdobnou dávkou, z tohoto systému poskytovanou. Převodem obou dávek by také zcela jistě došlo ke snížení administrativního zatížení, které vzniká při duplicitním poskytování obdobných dávek ze dvou systémů a k posílení jejich adresnosti.

Konstrukce rodičovského příspěvku by měla být odvozena % částkou z příjmů osoby (ženy či muže), která bude o dítě pečovat, čímž by se zohlednila dosavadní ekonomická aktivity. Částku bych navrhovala ve výši 60 % z předchozího průměrného hrubého 12ti měsíčního příjmu. Myslím si, že v tomto případě by byly více motivovány k pořízení dítěte i ženy s vyššími výdělky, které velmi často narození dítěte odkládají z důvodu obavy ze ztráty příjmů a poklesu životní úrovně. Stanovením stejných podmínek i pro muže by byla dělba rodičovských povinností výsledkem dobrovolného rozhodnutí obou rodičů. Dávku by poskytoval zaměstnavatel. A pro osoby, které nevykazovali žádné příjmy bych stanovila paušální částku ve výši poloviny minimální mzdy, což je v současnosti 4 000 Kč. A samozřejmě bych omezila dobu pobírání dávky, maximálně do 24 měsíců věku dítěte a v případě zdravotního postižení do 48 měsíců věku.

ZÁVĚR

System dávek, vyplácených do roku 1995 nezohledňoval příjmovou situaci rodin. Dávky nebyly valorizovány s ohledem na vývoj cen a mezd, tudíž ztrácely pro rodiny s průměrným příjmem hodnotu skutečné pomoci. Ale na druhou stranu, pokud by k valorizaci docházelo, zvýšily by se výrazně sociální výdaje státu, přičemž by stát vynakládal značné prostředky na poskytování dávek i těm rodinám, které je vzhledem ke svým příjmům nepotřebují. Tohoto si naši zákonodárci a odborníci spolupracující na tvorbě nového systému byli vědomi, proto vznikl v roce 1995 systém adresných dávek vázaných na životní minimum. Prvním cílem mé práce bylo seznámení s platnou právní úpravou SSP, klasifikace pojmů, podmínek nároku a stanovení výše výplat jednotlivých dávek. Tato agenda zahrnuje celkem deset dávek, z nichž přídavek na dítě, sociální příplatek a příspěvek na bydlení se poskytují v závislosti na výši příjmu v rodině a zbývající dávky, tj. rodičovský příspěvek, čtyři dávky péstounské péče, porodné a pohřebné, se poskytují bez ohledu na výši příjmu v rodině. Dále jsem se zaměřila na řízení o dávkách a poukázala na odchylky, vedoucí ke zjednodušení tohoto procesu, které upravuje zákon o SSP odlišně od správního řádu.

Dalším cílem bylo na základě porovnání rodinných dávek ve vybraných státech EU doporučení pro ČR. Dle mého názoru by systémy rodinných dávek ostatních států mohly být pro ČR velkou inspirací. Zejména úprava rodičovského příspěvku Švédska, kde může rodič čerpat dávku kdykoli do osmi let věku dítěte nebo povinnost otců čerpat část rodičovského příspěvku. Také by se mi zdálo motivující, po vzoru Německa, zavést výši rodičovského příspěvku přímo závislou na předchozím příjmu.

Třetím cílem bylo porovnání dávek, vyplácených dle právní úpravy roku 2007 s novelou zákona, účinnou k 1. 1. 2008. Vzhledem k tomu, že výdaje na dávky SSP stouply v roce 2007 oproti roku 2006 téměř o 20 mil. Kč, což jistě nutí k zamyšlení, zda jsou tyto prostředky vynakládány účelně a hospodárně, bylo nutné přistoupit k razantnímu řešení v podobě jak snížení výše dávek, tak k omezení počtu příjemců těchto dávek. Dle provedené analýzy došlo na celorepublikové úrovni k odejmutí přídavku na děti u 35 % příjemců a k 12 % odejmutí sociálního příplatku a příspěvku na bydlení.

V závěru své diplomové práce jsem se snažila o zhodnocení celkové účelovosti systému a dospěla jsem k přesvědčení, že skoro celý systém, s výjimkou porodného, pohřebného a

dávek pěstounské péče by se dal transformovat do jiných sociálních systémů, čímž by došlo ke snížení zneužívání dávek a zcela jistě k výraznému ušetření finančních prostředků.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY*Monografické publikace:*

- [1] BŘEZSKÁ, N., BURDOVÁ, E., VRÁNOVÁ, L. *Státní sociální podpora*. 5. vyd. Olomouc: Anag, 2000. 198 s. ISBN 80-7363-028-8.
- [2] BŘEZSKÁ, N., BURDOVÁ, E., VRÁNOVÁ, L. *Státní sociální podpora*. 7. vyd. Olomouc: Anag, 2001. 214 s. ISBN 80-7263-092-X.
- [3] BŘEZSKÁ, N., BURDOVÁ, E., VRÁNOVÁ, L. *Státní sociální podpora*. 10. vyd. Olomouc: Anag, 2005. 212 s. ISBN 80-7363-288-4.
- [4] BŘEZSKÁ, N., BURDOVÁ, E., VRÁNOVÁ, L. *Státní sociální podpora s komentářem a příklady k 1. 5. 2007*. 11. vyd. Olomouc: Anag, 2007. 208 s. ISBN 978-80-7263-402-6.
- [5] KEPKOVÁ, Michaela. *Státní sociální podpora*. 1. vyd. Praha: Socioklub, 1997. 239 s. ISBN 80-902260-5-1.
- [6] KREBS, V., PRUŠA, L. *Státní sociální podpora*. 1. vyd. Praha: Grada, 2002. 136 s. ISBN 80-247-0065-4.
- [7] MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Státní sociální podpora*. 1. vyd. Praha: MPSV, 2005, 72 s. ISBN 80-86878-28-7.
- [8] MUNKOVÁ, Gabriela. *Sociální politika v evropských zemích*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2004. 189 s. ISBN 80-246-0780-8.
- [9] ONDRUŠ, Radek. *Správní řád / nový zákon s důvodovou zprávou a poznámkami*. 1. vyd. Praha: Linde, 2005. 515 s. ISBN 80-7201-523-0.
- [10] PRUDILOVÁ, Miloslava. *Správní řád s komentářem*. 1. vyd. Vyškov: TSM, spol. s.r.o., 2005. 179 s. ISBN 80-239-4260-3.
- [11] POTŮČEK, M. RADIČOVÁ, I. *Sociální politika v Čechách a na Slovensku*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998. 329 s. ISBN 80-7184-622-8.
- [12] VOPÁLKA, Vladimír. *Nový správní řád*. 1. vyd. Praha: Aspi Publishing, 2005. 556 s. ISBN 80-7357-109-9.

Články v časopise:

- [13] DLOUHÝ, Jiří. *Co ukázala analýza adresnosti systému sociálních dávek*. Sociální politika. 1996, roč. 22, č. 11, s. 9-11. ISSN 0049-0961.
- [14] KUDLOVÁ, Marie. *Přehled a vývoj dávek rodinám s nezaopatřenými dětmi*. Sociální politika. 1996, roč. 22, č. 5, s. 6-8. ISSN 0049-0961.
- [15] PRŮŠA, Ladislav. *Zamyšlení nad zákonem o státní sociální podpoře*. Sociální politika. 1996, roč. 22, č. 3, s. 4. ISSN 0049-0961.
- [16] ŠROMOVÁ, Eva. *Nebojte se nového správního řádu: Jak postupovat ve správním řízení*. Ekonom. 16.11.2005, č. 46, s. 2-5.
- [17] VOJTĚCHOVSKÁ, Petra. *Jak vznikl systém státní sociální podpory*. Demografie. 2001, roč. 43, č. 2, s. 151-152. ISSN 0011-8265.

WWW stránka – elektronická monografie:

- [18] Comparative Tables on Social Protection – Query. *Missoc*. [online]. 2008 [cit. 2008-16-03] dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/employment_social/missoc/db/public/compareTables.do;jsessionid=HVWsv8hSFf4qbyJJ21Q0tGd0fG2VsMJqsnZYmp1Yx43yQpwZQL6W!-592500352>
- [19] Dávky štátnej sociálnej podpory. [online]. *Ministerstvo práce, socialnych věci a rodiny*. 2007 [cit. 2008-19-03] dostupný z WWW: <<http://www.employment.gov.sk/DIS/dis/index.php?SMC=1&id=109>>.
- [20] Earnings, Labour Costs. *Statistischen Ämter des Bundes und der Länder*. [online]. 2008 [cit. 2008-22-03] dostupný z WWW: <http://www.statistik-portal.de/Statistik-Portal/de_inhalt22.asp>.
- [21] Earnings Weekly pay up 2.9% to £457. *National statistic*. [online]. 2007 [cit. 2008-16-03] dostupný z WWW: <<http://www.statistics.gov.uk/cci/nugget.asp?id=285>>.
- [22] Economy. *The UK Statistics Authority*. [online]. 2008 [cit. 2008-19-03] dostupný z WWW: <<http://www.statistics.gov.uk/>>.

- [23] ETTLEROVÁ, Sylva. ANALÝZA: Vývoj a struktura dávek státní sociální podpory. *Demografie* [online]. 2006 [cit. 2008-20-03] dostupný z WWW: <http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=354>.
- [24] Germany: Real wages plunge. *World Socialist Web Site*. [online]. 2008 [cit. 2008-22-03] dostupný z WWW: <<http://www.wsws.org/articles/2007/oct2007/wage-o11.shtml>>.
- [25] GOLA, Petr. Výše průměrné hrubé mzdy v EU. *FinExpert*. [online]. 2006 [cit. 2008-16-03] dostupný z WWW: <<http://www.finexpert.cz/default.aspx?textart=1&article=17811>>
- [26] Hlasový informační systém MPSV. *Integrovaný portál MPSV*. [online]. 2007 [cit. 2008-17-03] dostupný z WWW: <<http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/his>>.
- [27] Informatívny prehľad dávok poskytovaných v členských štátoch EÚ. [online]. *Ministerstvo práce, sociálnych věci a rodiny*. 2007 [cit. 2008-19-03] dostupný z WWW: <<http://www.employment.gov.sk/DIS/dis/index.php?SMC=1&id=220>>.
- [28] KOCIANOVÁ, Jitka. Životní a existenční minimum, pomoc v hmotné nouzi od 1. 1. 2007. *Servis*. [online]. 2007 [cit. 2008-12-03] dostupný z WWW: <<http://rsu07.php5.cz/view.php?cisloclanku=2007031207>>.
- [29] Labour market. *Statistics centralbyrán*. [online]. 2008 [cit. 2008-21-03] dostupný z WWW: <http://www.scb.se/default___2154.asp>.
- [30] MATĚJKOVÁ, B., PALONCYOVÁ, J. Rodinná politika ve vybraných evropských zemích I. *Výzkumný ústav práce a sociálních věcí* [online]. 2003 [cit. 2008-17-03]. Dostupný z WWW: <<http://www.vupsv.cz/Fulltext/rodpolI.pdf>>.
- [31] Průměrná hrubá mzda-Slovensko. *Euroekonom*. [online]. 2008 [cit. 2008-16-03] dostupný z WWW: <<http://www.euroekonom.cz/grafy-slovensko-data.php?type=slovensko-mzda-rok>>
- [32] Průvodce změnami sociálního systému od 1.1.2008. *Integrovaný portál MPSV*. [online]. 2007 [cit. 2008-17-03] dostupný z WWW: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/4912/Prace_socpol_12.pdf>.

- [32] Prehľad sociálnych dávok od 1.1.2007. *Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny Levice*. [online]. 2006 [cit. 2008-15-03] dostupný z WWW: <<http://www.upsvarlv.sk/Oddelenia/SOC/SSD/SSD.htm>>.
- [33] Príspevky na podporu náhradnej starostlivosti o dieťa. [online]. *Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny*. 2007 [cit. 2008-19-03] dostupný z WWW: <<http://www.employment.gov.sk/DIS/dis/index.php?SMC=1&id=115>>.
- [34] Sbírka zákonů a sbírka mezinárodních smluv. *Parlament České republiky*. [online]. 2008 [cit. 2008-17-03] dostupný z WWW: <<http://www.mvcr.cz/sbirka/index.html>>.
- [35] Sociálne zabezpečení v SR. [online]. *Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny*. 2006 [cit. 2008-19-03] dostupný z WWW: <<http://www.employment.gov.sk/new/index.php?SMC=1&id=170>>.
- [36] Státní sociální podpora. *Integrovaný portál MPSV*. [online]. 2007 [cit. 2008-17-03] dostupný z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/2>>.
- [37] VANČUROVÁ, Alena. Současná a připravovaná opatření rodinné politiky v zemích střední Evropy. *Projekt výzkumu a vývoje*. [online]. 2005 [cit. 2008-20-03]. Dostupný z WWW: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/4354/studie_vancurova.pdf>.
- [38] ZÁMEČNÍK, Petr. Příspěvek na bydlení: Zcela nový od 1.ledna 2007. *Měšec*. [online]. 2006 [cit. 2008-12-03] dostupný z WWW: <<http://www.mesec.cz/clanky/prispevek-na-bydleni-zcela-novy-od-1-ledna-2007/>>.
- [39] Životšpráce. *Eures*. [online]. 2008 [cit. 2008-16-03] dostupný z WWW: <<http://ec.europa.eu/eures/main.jsp?acro=lw&lang=cs&catId=2648&parentId=0>>

Legislativa:

- [40] Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře
- [41] Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu
- [42] Zákon č. 463/1991 Sb., o životním minimu
- [43] Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád

- [44] Nařízení č. 1408/71 z 14. června 1971 o aplikaci soustav sociálního zabezpečení na osoby zaměstnané, samostatně výdělečně činné a jejich rodinné příslušníky pohybující se v rámci Společenství
- [45] Nařízení č. 1612/68 z 15. října 1968 o volném pohybu pracovníků v rámci Společenství
- [46] Zákon č. 600/2003 Z. z., o přídatku na dítě a o změně a doplnění zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálním poistení
- [47] Zákon č. 280/2002 Z.z., o rodičovskom příspěvku
- [48] Zákon č. 235/1998 Z. z. o příspěvku pri narodení dieťaťa, o příspěvku rodičom, ktorým sa súčasne narodili tri deti alebo viac detí alebo ktorým sa v priebehu dvoch rokov opakovane narodili dvojčatá a ktorým sa menia ďalšie zákony
- [49] Zákon č. 627/2005 Z. z., o príspevkoch na podporu náhradnej starostlivosti o dieťa

Další materiály:

- [50] Informace pro rodiče, kteří dnes pobírají rodičovské příspěvky. *Interní materiál odboru SSP v Prostějově*. 2008.
- [51] Metodická příručka pro jednání o dávkách SSP s migrujícími osobami dle koordinačního nařízení. *Interní materiál odboru SSP v Prostějově*. 2004.
- [52] MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *EU-Informace č. 1/2004*. Praha. 2004.
- [53] MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *EU-Informace č.3/2004*. Praha. 2004.
- [54] MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Informace č. 4/2007 o nároku na rodičovský příspěvek dle novely zákona o státní sociální podpoře od 1. ledna 2008*. Praha. 2007.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
Kč	Česká koruna
MF ČR	Ministerstvo financí České republiky
MPSV ČR	Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
PPM	Peněžítá pomoc v mateřství
SEK	Švédská koruna
Sk	Slovenská koruna
Správní řád	Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád
SR	Slovenská republika
SSP	Státní sociální podpora
VB	Velká Británie
Zákon o SSP	Zákon č. 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře
ŽM	Životní minimum
£	Anglická libra

SEZNAM GRAFŮ

Graf. 1. Podíl mandatorních výdajů na příjmech SR.....	100
Graf. 2. Porovnání vývoje celkových nákladů na dávky SSP.....	102
Graf. 3. Porovnání vývoje nákladů na rodičovský příspěvek.....	105
Graf. 4. Porovnání vývoje nákladů na porodné.....	107

SEZNAM TABULEK

Tab. 1. Vývoj částek životního minima.....	32
Tab. 2. Životní a existenční minimum.....	33
Tab. 3. Normativní náklady.....	39
Tab. 4. Formy čerpání rodičovského příspěvku.....	44
Tab. 5. Údaje potřebné k výpočtu jednotlivých dávek.....	94
Tab. 6. Přídavek na dítě.....	95
Tab. 7. Porodné.....	96
Tab. 8. Rodičovský příspěvek.....	97
Tab. 9. Výdaje na dávky SSP v mil. Kč.....	101
Tab. 10. Výše přídavku k 1.1.2007.....	102
Tab. 11. Výše přídavku k 1.1.2008.....	103
Tab.12. Porovnání výše dávek.....	104
Tab. 13. Porovnání výše sociálního příplatku.....	104
Tab. 14. Porovnání výše příspěvku.....	106
Tab. 15. Porovnání výše porodného.....	107